



10—15 april.

## Debatter m. m.

Sid.

## Tisdagen den 13 april.

Interpellationer av:

herr Sefve ang. statstjänstemäns skyldighet att avflytta från tjänstebostad vid pensionsålderns inträde .....	8
herr Hæggbloom ang. dyrortsgrupperingen .....	9

## Onsdagen den 14 april.

Svar på interpellation av herr Hjalmarson och fråga av herr von Friesen ang. tilldelningen av hårdvaluta för tidningars köp av memoarer m. m. ....	12
Mandatfördelningen mellan valkretsarna vid val till riksdagen (två utl.)	27
Fiskerätten vid västkusten .....	37
Åtgärder mot kuppörsök mot det demokratiska styrelseskicket ..	39
Sättet för statens övertagande av de enskilda vägarna .....	62
Lika lön för man och kvinna .....	65
Interpellationer av	
herr Carlsson i Bakeröd ang. arbeten å enskilda vägar utan tillstånd av myndighet .....	70
herr Sefve ang. skatten för uppfinnare .....	71
Ändring av lagen om val till riksdagen m. m. ....	86
Augustanasynodens hundraårsjubileum och pionjärjubileet 1948....	86
Tullfrihet för förtätad butan- och propangas .....	88
Järnvägsövergångar mellan delar av samma fastighet .....	91

## Samtliga avgjorda ärenden m. m.

	Sid.
<b>Onsdagen den 14 april.</b>	
Val av statsrevisorer och suppleanter för dem . . . . .	11
Val av valmän och suppleanter för utseende av fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret och suppleanter för dessa . . . . .	12
<i>Konstitutionsutskottets</i> utlåtande nr 14, angående mandatfördelningen mellan valkretsarna vid val till riksdagen . . . . .	27
— nr 15, angående do . . . . .	32
<i>Jordbruksutskottets</i> utlåtande nr 9, angående fiskerätten vid kusterna av Hallands samt Göteborgs och Bohus län . . . . .	37
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 38, angående åtgärder till förhindrande av eventuella kupp försök mot det demokratiska styrelseskicket, m. m. . . . .	39
<i>Första tillfälliga utskottets</i> utlåtande nr 2, angående sättet för statens övertagande av de enskilda vägarna . . . . .	62
— nr 3, angående förebyggande av att polisförhör anställs med person som utskrivits från sinnessjukhus . . . . .	65
<i>Andra tillfälliga utskottets</i> utlåtande nr 4, angående utredning om lagstiftning om likalönsprincipen . . . . .	65
<i>Tredje tillfälliga utskottets</i> utlåtande nr 5, angående sänkning av järnvägstaxorna för godstransporter och personbefordran i Norrland . . . . .	85
— nr 6, angående lägre avgifter för nyinstallation av telefonapparater m. m. . . . .	85
<i>Konstitutionsutskottets</i> betänkande nr 16, med förslag till ändrad lydelse av § 72 riksdagsordningen . . . . .	85
— utlåtande nr 17, angående ändrad lydelse av § 16 regeringsformen . . . . .	85
— nr 18, angående ändrad lydelse av 54 § 2, 5 och 7 mom. samt 70 § 1 mom. lagen den 26 november 1920 (nr 796) om val till riksdagen, m. m. . . . .	86
<i>Första tillfälliga utskottets</i> utlåtande nr 4, angående viss ändring av stadgan för den kommunala yrkesundervisningen . . . . .	86
<i>Andra tillfälliga utskottets</i> utlåtande nr 5, angående beredande av möjlighet för arbetslösa sockersjuka att söka och innehåva befattningar i statens tjänst . . . . .	86
<i>Konstitutionsutskottets</i> utlåtande nr 19, angående utredning av det nuvarande valsystemet i syfte att bereda större plats för s. k. personval . . . . .	86
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 43, angående disposition av vissa äldre anslag å sjätte huvudtiteln m. m. . . . .	86
— nr 44, angående godkännande av avtal mellan Kungl. Maj:t och kronan samt Stockholms stad angående vissa för järnvägsändamål avsedda markområden i Stockholm m. m. . . . .	86
— nr 45, angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1947/48, i vad propositionen avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde . . . . .	86
— nr 46, angående svenska kyrkans deltagande i Augustanasynodens 100-årsjubileum och Sveriges deltagande i pionjärjubileet i Amerikas Förenta Stater 1948 . . . . .	86
— nr 47, angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1948/49, i vad avser justitiedepartementets verksamhetsområde . . . . .	88

	Sid.
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 48, angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1948/49, i vad avser finansdepartementets verksamhetsområde . . . . .	88
— nr 49, angående statlig kreditgaranti för lån åt den som genomgått polisskola . . . . .	88
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 28, angående ändring av 9 § tredje stycket förordningen den 21 december 1945 om nöjesskatt . . . . .	88
— nr 29, angående tullfrihet för förtätade gaserna butan och propan	88
— nr 30, angående rätt för skattskyldig att vid taxering åtnjuta avdrag även i annan kommun än hemortskommunen . . . . .	90
— nr 31, angående skattefrihet för föräldrars eller anhörigas kostnader för barns studier vid högre läroanstalter . . . . .	90
— nr 32, angående utövandets av statens tobaksmonopol . . . . .	91
<i>Första lagutskottets</i> utlåtande nr 22, angående skyldighet för innehavare av järnväg, som delar fastighets ägor, att hålla anordningar för övergång av järnvägen . . . . .	91
— nr 23, angående tillägg till 72 § lagen den 14 september 1944 (nr 705) om aktiebolag . . . . .	91
— nr 24, angående ändring av bestämmelserna i brandstadgan om fastställande av brandordningar för städerna m. m. . . . .	91
— nr 25, angående eventuellt införande av indexbundna kapital- och livförsäkringar av individuell natur . . . . .	91
— nr 26, angående fortsatt giltighet av lagen den 16 februari 1934 (nr 19) om fullgörande i vissa fall av betalningsskyldighet i förhållande till utlandet m. m. . . . .	91
<i>Jordbruksutskottets</i> memorial nr 19, angående statsbidrag till skogs- vårdsstyrelsernas verksamhet (proposition för gemensam votering godkänd) . . . . .	91
<i>Första tillfälliga utskottets</i> utlåtande nr 5, angående ersättning åt kommun för dess brandkårs släckning av brand i staten tillhörig oförsäkrad egendom m. m. . . . .	91
— nr 6, angående obligatorisk olycksfallsförsäkring för folkskolans barn . . . . .	91
<i>Tredje tillfälliga utskottets</i> utlåtande nr 7, angående nedsättning av priset för tur- och returbiljetter vid resor på långa avstånd å statens järnvägar . . . . .	92
— nr 8, angående större bekvämlighet åt resande barn och mödrar med minderåriga barn å statens järnvägar . . . . .	92



## Lördagen den 10 april.

Kl. 2 em.

### § 1.

Justerades protokollet för den 3 innevarande april.

### § 2.

Herr statsrådet *Wigforss* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 190, angående omorganisation av justeringsväsendet m. m.; och  
nr 201, med förslag till vissa ändringar i gällande tulltaxa, m. m.

Dessa propositioner bordlades.

### § 3.

Föredrogos var efter annan följande Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till statsutskottet propositionen nr 196, angående anslag till svenska farmakopékommittén m. m.;

till bevillningsutskottet propositionen nr 197, med förslag till förordning angående frihet från utskiftningsskatt vid upplösning av Bergslagernas järnvägsaktiebolag m. fl. bolag; samt

till statsutskottet propositionen nr 199, angående anslag till kostnader för särskild polisverksamhet för hindrande och uppdagande av spioneri m. m.

### § 4.

Föredrogos var för sig följande på bordet liggande motioner; och remitterades därvid

till konstitutionsutskottet motionerna:  
nr 492 av herr *Rubbestad m. fl.*,  
nr 493 av herr förste vice talmanen *Magnusson m. fl.*,  
nr 494 av herr *Thorell m. fl.* och

nr 495 av herrar *Persson* i Svensköp och *Ståhl*;

till statsutskottet motionerna:

nr 496 av herr *von Friesen m. fl.*,

nr 497 av herr *Karlsson* i Grängesberg *m. fl.* och

nr 498 av herr *Ericsson* i Sörsjön *m. fl.*;

till jordbruksutskottet motionerna:

nr 499 av herr *Hæggbloom m. fl.* och

nr 500 av herrar *Hæggbloom* och *Jonsson* i Malmgrava; samt

till statsutskottet motionerna:

nr 501 av herr *Ståhl* och

nr 502 av herrar *Osterman* och *von Friesen*.

### § 5.

Föredrogos den av herr *Carlsson* i Bakeröd vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för folkhushållningsdepartementet i anledning av försenade leveranser av konstgödsel till jordbrukarna, m. m.

Kammaren biföll denna anhållan.

### § 6.

Föredrogos den av herr *Osterman* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet angående åtgärder för åstadkommande av en bättre relation mellan antalet ordinarie och extra ordinarie tjänstemän inom statsförvaltningen.

Kammaren biföll denna anhållan.

### § 7.

Till bordläggning anmäldes:

konstitutionsutskottets utlåtande nr 19, i anledning av väckt motion angående utredning av det nuvarande valsystemet i syfte att bereda större plats för s. k. personval;

statsutskottets utlåtanden:

nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående disposition av vissa äldre anslag å sjätte huvudtiteln m. m.;

nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av avtal mellan Kungl. Maj:t och kronan samt Stockholms stad angående vissa för järnvägsändamål avsedda markområden i Stockholm m. m.;

nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1947/48, i vad propositionen avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde;

nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående svenska kyrkans deltagande i Augustana-synodens 100-årsjubileum och Sveriges deltagande i pionjärjubileet i Amerikas Förenta Stater 1948;

nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1948/49, i vad avser justitiedepartementets verksamhetsområde;

nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1948/49, i vad avser finansdepartementets verksamhetsområde; och

nr 49, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statlig kreditgaranti för lån åt den som genomgått polis-skola;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 28, i anledning av väckt motion om viss ändring av 9 § tredje stycket förordningen den 21 december 1945 om nöjesskatt;

nr 29, i anledning av väckt motion om tullfrihet för förtätade gaserna butan och propan;

nr 30, i anledning av väckta motioner om rätt för skattskyldig att vid taxering åtnjuta avdrag även i annan kommun än hemortskommunen;

nr 31, i anledning av väckta motioner angående skattefrihet för föräldrars eller anhörigas kostnader för barns studier vid högre läroanstalter; och

nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utövandet av statens tobaksmonopol;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 22, i anledning av väckta motioner om skyldighet för innehavare av järnväg, som delar fastighets ägor, att hålla anordningar för övergång av järnvägen;

nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om tillägg till 72 § lagen den 14 september 1944 (nr 705) om aktiebolag;

nr 24, i anledning av väckt motion angående ändring av bestämmelserna i brandstadgan om fastställande av brandordningar för städerna m. m.;

nr 25, i anledning av väckt motion angående utredning om eventuellt införande av indexbundna kapital- och livförsäkringar av individuell natur; och

nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 16 februari 1934 (nr 19) om fullgörande i vissa fall av betalningsskyldighet i förhållande till utlandet m. m.;

jordbruksutskottets memorial nr 19, angående kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om statsbidrag till skogsvårdsstyrelsernas verksamhet;

andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 5, i anledning av väckt motion angående utredning om beredande av ersättning åt kommun för kostnader, åsamkade genom kommunal brandkårs deltagande i släckning av brand i sta-

ten tillhörig oförsäkrad egendom m. m.; och

nr 6, i anledning av väckt motion angående obligatorisk olycksfallsförsäkring för folkskolans barn; samt

andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 7, i anledning av väckt motion om nedsättning av priset för tur- och returbiljetter vid resor på långa avstånd å statens järnvägar; och

nr 8, i anledning av väckt motion om åtgärder för beredande av större bekvämlighet åt resande barn och mödrar med minderåriga barn å statens järnvägar.

#### § 8.

Herr *Liedberg* avlämnade en av honom *m. fl.* undertecknad motion, nr 503, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 194, med förslag till lag om inskränkning i rätten att förvärva jordbruksfastighet.

Denna motion bordlades.

#### § 9.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från statsutskottet:

nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda fram-

ställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1948/49 under femte huvudtiteln, avseende anslagen inom socialdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1948/49 under sjätte huvudtiteln, avseende anslagen inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 107, i anledning av 1947 års revisionsutrednings betänkande rörande riksdagens revisorers verksamhet, utom i vad det avser förslag till ändrad lydelse av § 72 riksdagsordningen; samt

från första lagutskottet:

nr 106, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 13 § 3 mom. lagen den 6 juni 1925 (nr 170) om polisväsendet i riket, m. m.

#### § 10.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 2.07 em.

In fidem

*Gunnar Britth.*

## Tisdagen den 13 april.

Kl. 4 em.

#### § 1.

Justerades protokollen för den 6 och den 7 innevarande april.

#### § 2.

Upplästes följande till kammaren inkomna läkarintyg:

Att redaktör *Algot Törnkvist* på grund av sjukdom är urståndsatt att vederbör-

ligen uppehålla sin tjänst under tiden 1/4 1948 tills vidare intygas.

Karlskrona den 1/4 1948.

*B. Scherstén,*

leg. läk.

Att ledamoten av riksdagens andra kammare landshövdingen *Gustaf Andersson* skall intagas på *Falu lasarett*s

Interpellation ang. statstjänstemäns skyldighet att avflytta från tjänstebostad vid pensionsålderns inträde.

medicinska avdelning för undersökning den 13 april 1948 och på grund härav är i behov av en tids ledighet från riksdagsgöromålen betygas.

Falun den 12 april 1948.

*Arthur Engel,*  
lasarettsläkare.

Kammaren beviljade herrar Törnkvist och Andersson i Falun ledighet från riksdagsgöromålen, herr Törnkvist från och med den 1 innevarande april tills vidare och herr Andersson under 14 dagar från och med den 13 april.

### § 3.

Herr statsrådet *Wigforss* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 198, angående godkännande av en mellan Sverige och Finland träffad överenskommelse rörande varuutbytet;

nr 200, angående statsbidrag till bygande av fiskehamnar m. m.;

nr 202, angående anslag till utbildning av tandläkare m. m.;

nr 203, angående anslag för budgetåret 1948/49 till universitetssjukhusen; och

nr 204, med förslag till förordning med provisoriska bestämmelser om investeringsfond för ersättande av normallager, m. m.

Dessa propositioner bordlades.

### § 4.

Föredrogs var efter annan följande Kungl. Maj:ts å kammarens bord liggande propositioner; och hänvisades därvid

till statsutskottet propositionen, nr 190, angående omorganisation av justeringsväsendet m. m. samt

till bevillningsutskottet propositionen, nr 201, med förslag till vissa ändringar i gällande tulltaxa, m. m.

### § 5.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott den på bordet liggande motionen nr 503 av herr *Liedberg m. fl.*

### § 6.

Föredrogs, men bordlades åter konstitutionsutskottets utlåtande nr 19, statsutskottets utlåtanden nr 43—49, bevillningsutskottets betänkanden nr 28—32, första lagutskottets utlåtanden nr 22—26, jordbruksutskottets memorial nr 19, andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtanden nr 5 och 6 samt andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtanden nr 7 och 8.

### § 7.

Avlämnades följande motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 192, med förslag till lantarbetstidslag, nämligen av:

herr *Rubbestad m. fl.*, nr 504,

herr *Svensson* i Ljungskile *m. fl.*, nr 505, och

herr *Nolin m. fl.*, nr 506.

Vidare avlämnades följande motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 194, med förslag till lag om inskränkning i rätten att förvärva jordbruksfastighet, nämligen av:

herr *Johnsson* i Kastanjegården *m. fl.*, nr 507,

herrar *Andersson* i Tungelsta och *Ek-dahl*, nr 508, och

herr *Hedlund* i Rådom nr 509.

Dessa motioner bordlades.

### § 8.

Interpellation ang. statstjänstemäns skyldighet att avflytta från tjänstebostad vid pensionsålderns inträde.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till



**Interpellation ang. dyrortsgrupperingen.**

Herr SEFVE, som anförde: Herr talman! Enligt uppgift i pressen har till vissa vid statens järnvägar anställda, som snart uppnå pensionsåldern, i dagarna utgått en skrivelse av följande lydelse: »Vid nästkommande laga fardag efter pensionsålderns inträdande är pensionären skyldig att avflytta från lägenheten. Sker icke detta frivilligt kommer distriktssekreteraren att verkställa vräkning. *Distriktschefen.*»

Det är naturligt att s. k. arbetsbostäder, i t. ex. banvaktsstugor och stationshus, måste göras omedelbart tillgängliga för nytillträdande personal. I här föreliggande fall synes det emellertid inte vara fråga bara om denna typ av bostäder utan även om våningar, vilka upplåtits i av SJ ägda hyreshus. Visserligen är det antagligt att SJ anser sig behöva dessa rum för nyanställd personal. Hänsyn måste emellertid tagas även till de pensionerade, vilka på sätt framgår av distriktschefens skrivelse nu hotas med vräkning. Förhållandena på bostadsmarknaden äro f. n. sådana, att det måste bli mycket svårt för de sålunda hotade att på så kort tid som det här är fråga om skaffa sig nya bostäder.

Man vågar väl utgå ifrån att vederbörande distriktschef genom hotet om vräkning icke handlat i strid med hyresregleringslagen, trots att bostäderna i fråga icke äro tjänstebostäder i detta ords egentliga mening. Tillvägagångssättet förefaller dock mycket olämpligt och ej ägnat att stärka det goda förhållandet mellan staten och dess anställda. I de fall, då i viss mån jämförliga uppsägningar förekommit inom det enskilda näringslivet, har arbetarparten alltid reagerat mycket starkt. Resultatet har också blivit att de enskilda företagen fått upp ögonen för det nödvändiga och även för företagen fördelaktiga i att trevnad och trygghet skapas för de anställda, bl. a. genom utbyggande och förbättring av deras bostäder. Den nu rådande bristen på materiel och arbets-

kraft har visserligen till stor del omöjliggjort ett fullständigt realiserande av planerade bostadsprogram. Trots svårigheterna ha dock betydande förbättringar kommit till stånd, och härvid har man sökt trygga levnadsförhållandena även för pensionstagarna inom företagen.

I de fall, som påtalats i pressen och här åsyftas, synes SJ icke ha tagit tillräcklig hänsyn till sina pensionstagare. Det goda förhållandet mellan arbetsgivaren och de anställda är beroende icke blott av hur de senare behandlas medan de alltjämt äro i tjänst, utan även av hur de pensioneras och avskedas. Att på det sätt, som här varit fallet, »belöna» de anställda efter lång och trogen tjänst kan näppeligen anses förenligt med de principer, som böra ligga till grund för statens handlande gentemot sin tjänstepersonal. I stället för att såsom nu skett bryskt hota de anställda med vräkning hade man bort söka hjälpa vederbörande till rätta med anskaffandet av nya bostäder, då nu tydligen de gamla måste upplåtas åt efterträdande personal.

Med stöd av vad jag sålunda anfört anhåller jag om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få framställa följande fråga:

Är herr statsrådet villig att vidtaga — eller har herr statsrådet kanske redan vidtagit — åtgärder till förhindrande av ett upprepande av liknande handlingssätt från de statliga verkens sida gentemot där anställd personal?

Denna anhållan bordlades.

## § 9.

**Interpellation ang. dyrortsgrupperingen.**

Ordet lämnades på begäran till

Herr HÆGGBLOM, som yttrade: Herr talman! 1945 års höstriksdags beslut om ny dyrortsgruppering innebar betydande förändringar i förhållande till

**Interpellation ang. dyrortsgrupperingen.**

vad som tidigare gällt. Viktigast torde därvid ha varit begränsningen av spännvidden mellan högsta och lägsta dyrort till 16 % samt minskning av antalet dyrortsgrupper från 9 till 5. Efter detta beslut ankom det å socialstyrelsen att verkställa utredning med förslag till Kungl. Maj:t angående kommunernas indelning i det nya dyrortssystemet, vilket förslag överklagades av cirka 380 kommuner. I avbidan å den definitiva dyrortsgrupperingen, som trädde i kraft med ingången av detta år, genomfördes fr. o. m. den 1 juli 1947 en provisorisk gruppering, vilken dock i stort sett överensstämde med den nuvarande.

Ifrågavarande indelning har givetvis icke kunnat genomföras utan en ganska kraftig irritation och reaktion från de kommuners sida, vilka ansett sig orättvist behandlade. Någon matematisk rättvisa har på grund av naturliga orsaker ej kunnat skipas, och någon sådan har givetvis ej heller varit avsedd. Tvärtom har lämnats utrymme för en skälighetsprövning, vars resultat i många fall kommit att framstå såsom sakligt omotiverade. Det är att märka, att genom socialstyrelsens och Kungl. Maj:ts skälighetsprövning uppflyttades under förra året cirka 225 orter och kommuner med ett invånarantal av cirka 840 000, motsvarande 12,4 % av folkmängden i hela riket, till högre dyrort än vad den verkställda prisinsamlingen och levnadskostnadsundersökningen i sig motiverade. Denna uppflyttning efter skälighetsprövning skedde samtidigt med att 17 orter nedflyttades till nuvarande lägsta ortsgrupp. Det är givet att hela denna inplacering i dyrortssystemet särskilt i sistnämnda fall kommit att väcka en stark irritation, för att ej säga indignation. Men det är icke endast på dessa orter, som följden blivit denna, utan så har skett även i andra fall, där en ort eller kommun ansett sig orättvist behandlad i jämförelse med en grannkommun, och exem-

pel därpå finns det tyvärr bara alltför gott om.

En verkställd undersökning visar, att betydande differenser i kronotalen förekommit vid skälighetsuppflyttningarna. Sålunda har t. ex. Svalövs municipal-samhälle nedflyttats från förutvarande näst lägsta till nuvarande lägsta dyrortsgrupp blott på den grund, att 18 kr. felats för placering i den nya ortsgruppen 2, medan t. ex. Motala kraftverk, som tidigare i likhet med Svalöv låg i näst lägsta ortsgrupp, skälighetsuppflyttats till den nya ortsgrupp 3, trots att 236 kr. fattades för en räknemässig dylik uppflyttning. Motala kraftverk låg sålunda blott 14 kr. högre än minimibeloppet för ortsgrupp 2, men uppflyttades det oaktat. Dylika talande exempel från dyrortsindelningen fattas icke, och det är därför icke heller att undra på att irritationen ute i landet blivit så stark. Man har allmänt frågat sig — och det med skäl — efter vilka grunder Kungl. Maj:t har gått i dylika fall av skälighetsprövning, där beslutet åtminstone till synes icke kan anses sakligt motiverat. Utan tvivel bör Kungl. Maj:t beredas tillfälle att offentligt redovisa de grunder, efter vilka ifrågavarande skälighetsprövning skett.

Det är emellertid en annan fråga i detta sammanhang, som även bör diskuteras. Det synes vara långt ifrån otänkbart, att de erfarenheter, som just med hänsyn till den tillämpade skälighetsprövningen vunnits i samband med den nya dyrortsindelningen, i sig skulle kunna anses motivera att man går ett steg längre än vad som hittills skett när det gällt att minska spännvidden i dyrortsskalan. Här har nu efter skälighetsprövning uppflyttats bl. a. ett stort antal orter och kommuner från lägsta dyrortsgrupp till den näst lägsta. Nu återstå i grupp 1 endast 538 landskommuner i Götaland med en folkmängd av 512 000 eller 7,6 % av hela rikets, d. v. s. endast något över hälften av det antal, som uppflyttats efter skä-

lighetsprövning. Man kan fråga sig, om det verkligen är anledning att lämna kvar detta relativa fåtal i grupp 1. Visserligen har man ju nått en viss enhetlighet genom det nya dyrortssystemet, men därmed är ej sagt att man bör stanna på den punkt man nu står. Strävandena måste gå ut på att så snart som möjligt åstadkomma en ytterligare förenkling i dyrortsindelningen. Även om man till en början ej anser sig kunna gå så långt, som byråchefen i socialstyrelsen von Hofsten föreslagit i nr 1 av »Från departement och nämnder» för i år, nämligen en indelning med endast 3 grupper, skulle man likväl kunna förenkla systemet så att nuvarande lägsta ortsgrupp slopas och de i denna grupp nu befintliga landskommunerna flyttas upp till nuvarande näst lägsta grupp.

På grund av vad här anförts får jag anhålla om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för finans-

departementet få framställa följande frågor:

Är herr statsrådet villig att redogöra för de grunder, som tillämpats vid prövningen av frågor angående inplacering av orter och kommuner i dyrortsgруппerna efter skälighet samt efter besvär av vederbörande ort eller kommun?

Är herr statsrådet villig att på grundval av de erfarenheter, som otvivelaktigt torde ha vunnits vid detta arbete, lägga fram förslag om ett snabbt avskaffande av nuvarande lägsta ortsgrupp?

Denna anhållan bordlades.

#### § 10.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 4.15 em.

In fidem  
Gunnar Britth.

## Onsdagen den 14 april.

Kl. 11 fm.

### § 1.

I enlighet med kammarens den 7 innevarande april fattade beslut företogs nu val av dels sex revisorer för deltagande i den granskning av statsverkets, riksbankens och riksgäldskontorets tillstånd, styrelse och förvaltning, som skulle äga rum under innevarande år, dels ock sex suppleanter för dessa revisorer; och befunnos efter valförrättningens slut följande ledamöter av riksdagens andra kammare hava blivit utsedda till revisorer och suppleanter, nämligen

herr *Hellbacken* till revisor med herr *Andersson* i Löbbo som suppleant

herr *Mosesson* till revisor med herr *Malmberg* i Skövde som suppleant  
herr *Mårtensson* till revisor med herr *Nordström* i Torsby som suppleant  
herr *Pettersson* i Rosta till revisor med herr *Gustafsson* i Lekåsa som suppleant

herr *Skoglund* i Doverstorp till revisor med herr *Staxäng* som suppleant  
herr *Spångberg* till revisor med herr *Bergström* som suppleant,

var och en med 157 röster.

### § 2.

I enlighet med kammarens den 7 innevarande april fattade beslut företogs

**Svar på interpellation och fråga angående tilldelningen av hårdvaluta för tidningars köp av memoarer m. m.**

nu val av ej mindre tjugofyra valmän för utseende av dels fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret dels ock suppleanter för riksdagens fullmäktige i nämnda bank och kontor än även sex suppleanter för dessa valmän; och befunnos vid valens slut hava blivit utsedda till

*valmän:*

- herr *Andersson* i Löbbo,  
 » *Bergström*,  
 » andre vice talmannen *Carlström*,  
 » *Fast*,  
 fru *Gustafson*,  
 herr *Johnsson* i Kastanjegården,  
 » *Ljungberg*,  
 » *Malmborg* i Skövde,  
 » *Mattsson*,  
 » *Molander*,  
 » *Mårtensson*,  
 » *Nilson* i Spånstad,  
 » *Nilsson* i Landskrona,  
 fru *Nordgren*,  
 herr *Nordström* i Kramfors,  
 » *Olsson* i Mellerud,  
 » *Olsson* i Oskarshamn,  
 » *Paulsen*,  
 » *Persson* i Norrby,  
 » *von Seth*,  
 » *Severin* i Stockholm,  
 » *Svedman*,  
 » *Svensson* i Grönvik och  
 » *Wiberg*;

var och en med 152 röster; samt

*suppleanter:*

- herr *Johansson* i Norrfors,  
 » *Skoglund* i Umeå,  
 » *Stjärne*,  
 » *Fahlman*,  
 » *Skoglund* i Doverstorp och  
 fru *Johansson* i Norrköping;

var och en med 96 röster.

Ordningen mellan suppleanterna bestämdes, sådan den finnes här ovan angiven, genom lottning.

§ 3.

Justerades protokollsutdrag angående de i §§ 1—2 omnämnda valen.

§ 4.

**Svar på interpellation och fråga angående tilldelningen av hårdvaluta för tidningars köp av memoarer m. m.**

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet WIGFORSS, som yttrade: Herr talman! I en med andra kammarens tillstånd framställd interpellation har herr Hjalmarson — under erinran om en rundskrivelse från valutakontoret till tidningarna — till mig riktat följande frågor:

Är vårt lands valutapolitiska läge verkligen så allvarligt att hårdvaluta ej kan ställas till tidningarnas förfogande för inköp av publiceringsrätt till memoarer o. d.?

Är herr statsrådet villig att omedelbart vidtaga åtgärder för att få detta förbud upphävt?

Vidare har herr von Friesen frågat mig, om jag vore i tillfälle att lämna upplysning om på vilka grunder valutakontoret ansett sig kunna meddela dagspressen att »schweizerfranc eller annan hårdvaluta för publiceringsrätt för memoarer och dylikt för närvarande inte kan påräknas».

De åsyftade bestämmelserna om valutatilldelning meddelades av valutakontoret i samband med avslag på en framställning från Dagens Nyheter AB om valutatilldelning för förvärvande av publiceringsrätten till general Eisenhower's memoarer. Sedan Dagens Nyheter den 1 april hos Kungl. Maj:t överklagat detta beslut har valutakontoret i infordrat remissyttrande den 8 april behandlat också de generella direktiv som föranlett interpellationerna. Jag torde först få lämna redogörelse för vad

**Svar på interpellation och fråga angående tilldelningen av hårdvaluta för tidningars köp av memoarer m. m.**

valutakontorets styrelse i remissutlåtandet anført beträffande de generella bestämmelserna.

Valutakontoret framhåller att anledningen till avslaget å ifrågavarande framställning varit den, att valutakontoret vid behandlingen av ärendet funnit dollarutlägget, 7 000 dollar, vara högt i rådande läge då sträng återhållsamhet med valutatilldelning generellt måste iakttagas. Beslutet om avslaget på tidningens framställning fattades av valutakontorets direktion jämte ordföranden i valutakontorets styrelse. Vidare framhålles att framställningen enligt vad i ärendet upplysts endast avsett rätten till publicering i tidningen och icke därutöver gällt frågan om förvärv av författarrätten till ifrågavarande memoarer för publicering i bokform i Sverige.

Beträffande de generella direktiven uttalar valutakontoret att de tillkommo av den anledningen, att valutakontoret med hänsyn till sin ståndpunkt i saken ansett det vara av vikt att icke någon annan tidning inginge kontrakt för liknande ändamål. I skrivelsen hade erinrats om ett tidigare meddelande beträffande tillämpningen av valutaförordningen. Sistnämnda meddelande, som utfärdats den 31 juli 1947, hade till syfte att fästa uppmärksamheten på att valutakontoret vid prövning av transfereringsfrågor icke kunde vara bundet av innehållet i kontrakt som icke i förväg underställts kontoret. I detta cirkulär heter det bl. a.: »Valutakontoret vill härigenom på förekommen anledning meddela, att tillstånd icke generellt kan påräknas att fullgöra betalningsförpliktelse gentemot utlandet, vilken uppkommit på grund av avtal avseende licens-, patent- och andra tillverkningsrättigheter, ideella prestationer — såsom författarrättigheter — eller ersättning för konstnärlig verksamhet, artistverksamhet, professionellt utövande av idrott eller dylikt. Här i riket bosatt

som önskar ingå avtal som nu sagts, bör därför, innan avtalet slutes, hänskjuta frågan till valutakontorets prövning. Valutakontoret kommer därvid att lämna besked, i vad mån tilldelning av valuta kan påräknas för fullgörande av den betalningsförpliktelse, som kan uppstå, om avtalet kommer till stånd.» Tyvärr hade på grund av ett beklagligt misstag den i interpellationerna åsyftade cirkulärskrivelsen av den 24 mars kommit att formuleras så, att den innefattat ett generellt avvisande av anspråk på valutatilldelning för ifrågavarande ändamål, vilket icke varit avsett.

Vidare anför valutakontoret: »Förevarande fråga reser emellertid problem av större omfattning, nämligen på vad sätt valutakontoret under rådande förhållanden skall kunna åstadkomma en ur olika synpunkter tillfredsställande bedömning av ansökningar angående transferering av ersättning för författarrätter o. d. Med hänsyn till den starka återhållsamhet som import- och valutamyndigheterna nödgas upprätthålla på exempelvis varuområdet synes det oundvikligt att även ägna uppmärksamhet åt förekommande anspråk på valutatilldelning för publiceringsrättigheter.

Inom valutakontoret finnes icke tillgång till den speciella sakkunskap, som är erforderlig för en prövning av hithörande ärenden ur andra synpunkter än vad beträffar beloppens relativa eller absoluta storleksordning. Även en prövning ur nu angivna synpunkter är självfallet mycket vanskelig. Detta hindrar icke, att valutakontoret, såsom i förevarande fall, ofta tvingas taga ställning till frågan huruvida transferering skall medgivas för betalning av copyright med belopp som kunna vara av icke obetydlig storleksordning. Valutakontoret avser därför att i tveksamma fall anlita den utomstående sakkunskap som kan finnas tillgänglig för att skapa säkrare underlag för en såvitt möjligt

**Svar på interpellation och fråga angående tilldelningen av hårdvaluta för tidningars köp av memoarer m. m.**

rättvis avvägning av olika intressen i detta hänseende.»

För egen del har jag icke mycket att tillägga. Av valutakontorets utlåtande framgår, att de i interpellationerna åsyftade direktiven ha fått en annan innebörd än som varit avsedd. Meningen hade icke varit att skärpa de bestämmelser som meddelades i cirkuläret redan i juli 1947. I detta cirkulär erinras ju på förekommen anledning endast om att valutatilldelning icke *generellt* kan påräknas för avtal avseende bl. a. författarrättigheter. Enligt min mening kan någon erinran icke göras mot utformningen av dessa bestämmelser, och det har icke heller riktats någon kritik mot dem. Ärendena måste givetvis prövas från fall till fall.

Något förbud för inköp av publiceringsrätt till memoarer o. d. finnes sålunda icke, och tilldelning av hårdvaluta kan efter sedvanlig prövning erhållas för sådana ändamål. I anledning av herr von Friesens fråga vill jag slutligen endast ännu en gång framhålla, att av valutakontoret meddelade beslut och bestämmelser kunna överklagas hos Kungl. Maj:t.

Härpå anförde:

Herr HJALMARSON: Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet Wigforss få framföra mitt tack för interpellationssvaret. Samtidigt måste jag emellertid beklaga dess ofullständighet i vissa punkter. Genom att skjuta i förgrunden en bristfällighet i formuleringen i valutakontorets skrivelse kunde nämligen finansministern med lätt hand gå förbi några i detta sammanhang ganska betydelsefulla principfrågor.

Nu föreställer jag mig, herr talman, att det i stort sett råder enighet om önskvärdheten av att den andliga informationstjänsten mellan utlandet och vårt land fungerar effektivt. Det är av

vikt att vi i en tid med så omvälvande händelser som den nuvarande ha rika möjligheter att orientera oss om de politiska och kulturella strömningarna ute i världen; det är ju en förutsättning för att vi skola kunna bli på det klara med vår egen ställning och hålla vår demokrati aktuell och levande. När därför valutakontorets meddelande kom väckte det onekligen viss bestörtning, och man sade sig, att efter ett sådant här ingripande kunde man inte gärna längre bagatellisera verkningarna för vårt vidkommande av läget på valutafrenten. Jag har visserligen sett, att man i den socialdemokratiska pressen liksom velat jämställa denna regleringsåtgärd med övriga importreglerande åtgärder. I en eljest så intelligent redigerad tidning som Afton-Tidningen jämställde man i ett redaktionellt uttalande införseln av kaffe, spannmål och sulläder med förvärvet av utländsk politisk litteratur. Nu är det väl kanske inte alldeles omöjligt att väga mot varandra å ena sidan importen av kaffe och å andra sidan importen av sulläder, men jag har, herr talman, mycket svårt att förstå hur man skall utan vidare kunna väga sulläder mot general Eisenhowers memoarer. Här inträder en ny faktor i bedömningen.

Den fråga, som vi resonera om, berör både tidningar och bokförlag. Herr finansministern säger nu, att ingen kritik riktats mot valutakontorets hittillsvarande bestämmelser, och detta är otvivelaktigt riktigt. Men detta har väl berott därpå att frågan om valutatilldelning för inköp av publiceringsrätt till utländsk litteratur inte förrän i dessa dagar aktualiserats, då nämligen, så vitt jag vet, begärd tilldelning för detta ändamål tidigare aldrig har vägrats. Det är först nu man kommit att tänka på vad det egentligen innebär, att valutakontrollen även avser avtal om författarrättigheter. Av valutakontorets ut-

**Svar på interpellation och fråga angående tilldelningen av hårdvaluta för tidningars köp av memoarer m. m.**

talande framgår, att det under rådande förhållanden skulle vara oundvikligt att även ägna uppmärksamhet åt förekommande anspråk på valutatilldelning för publiceringsrättigheter. Ja, är detta oundvikligt? Det var ju den frågan som man gärna velat få belyst här i dag. Hur stor omfattning ha dessa valutaköp haft under de sista åren? Har man någon föreställning om hur pass stora de kunna beräknas bli under den närmaste tiden? Jag hade hoppats, att finansministern skulle kunnat ge oss litet upplysning härom. Eller, för att kanske bättre precisera frågeställningen: Är kostnaden för att möjliggöra en fri politisk och kulturell, litterär information i förhållande till utlandet av den storleksordningen, att restriktiva ingripanden äro nödvändiga? Skulle icke åtminstone detta område kunna hållas helt utanför den statliga regleringsapparaten? Jag föreställer mig, att tanken att myndigheterna skulle dirigera vad vi få läsa av utländsk litteratur är lika förhatlig för oss alla.

Sedan jag fick finansministerns svar i går middag har jag själv gjort energiska försök att få tillgång till siffermaterial som skulle kunna kasta ljus över dessa frågor. Men tyvärr har jag ej lyckats skaffa fram material som jag anser mig kunna redovisa här i kammaren. Jag kan naturligtvis därför icke heller bestrida möjligheten att läget verkligen är så allvarligt, att restriktioner kunna befinnas oundvikliga. Nöd bryter lag, brukar man ju säga.

Hur har man emellertid då tänkt gå till väga? Jo, i interpellationssvaret sägs det att ärendena få prövas från fall till fall, att valutakontoret i tveksamma fall ämnar anlita den utomstående sakkunskap, som kan finnas tillgänglig, och att den som ej är nöjd med valutakontorets beslut kan klaga hos Kungl. Maj:t. Jag måste verkligen fråga: Är detta allt som finansministern har att

säga inför eventualiteten av en anordning, som visserligen ej syftar till att vara men som i praktiken kommer att verka som ett slags i administrativ väg genomförd censur?

Först och främst: Hur bedömer man rättsenligheten av en sådan här åtgärd? Och än vidare: Jag hyser för min del den största respekt för det goda omdömet hos många av de högt kvalificerade män som sitta i valutakontorets ledning. Men kan man verkligen anse, att valutakontoret är den instans som skall ha att ensam i första hand avgöra dessa ärenden? Jag har svårt att tro det. Men svaret blir kanske en hänvisning till hur valutakontoret tänker ordna den saken. Jag måste emellertid få veta, vad det är för utomstående sakkunskap man tänker anlita, efter vilka normer man tänker sälla de olika fallen i tveksamma och icke tveksamma och efter vilka principer man ämnar avgöra de tveksamma fallen. Detta måste man ju veta för att kunna bedöma värdet av den här föreslagna anordningen. Jag är övertygad om att den olust, som vi känna inför de perspektiv, som här öppna sig, inte är mindre hos regeringen, som i sista hand skall taga befattning med dessa ärenden och som redan nu har att taga ställning till en aktuell besvärfråga.

Jag vill för min del sluta med att framhålla följande. Om det nu verkligen befinnes oundgängligen nödvändigt med statliga restriktioner på detta ömtåliga gebit — något som man ännu inte har kunnat förvissa sig om — synes det åtminstone mig angeläget att hithörande frågor få en allsidig och opartisk prövning *efter i förväg offentligt redovisade principer* samt att man intresserar sig för att hålla oss à jour med resultaten av en sådan fortlöpande prövning. Ty, herr talman, här gäller det en fråga, som inte bara är en angelägenhet för regeringen och valutakon-

Svar på interpellation och fråga angående tilldelningen av hårdvaluta för tidningars köp av memoarer m. m.

toret å ena och tidningar och bokförlag och eventuellt andra intressenter å andra sidan, utan det är en fråga som framför allt rör den stora allmänhetens intresse.

Herr von FRIESEN: Herr talman! Jag ber att få framföra mitt tack till finansministern för att han samtidigt som han besvarade herr Hjalmarsons interpellation också begagnade tillfället att svara på den enkla fråga, som jag samtidigt riktat till honom och som ju berör precis samma spörsmål som här har ventilerats av herr Hjalmarson. Det är ju ganska betecknande att det ovanliga inträffat, att två ledamöter av kammaren fullt oberoende av varandra funnit denna fråga så viktig både ur praktiska och ur principiella synpunkter att de ansett sig föranlåtna att rikta regeringens uppmärksamhet på densamma.

Så tillvida är finansministerns svar tillfredsställande som han säger, att något generellt förbud icke har utfärdats, och finansministern yttrar vidare, att vissa formuleringar från valutakontorets sida icke ha haft den innebörd, som utläggningarna i pressen och annorstädes ha givit anledning till. Jag måste emellertid i detta sammanhang konstatera, att det förefaller mig ganska klart, när jag läser finansministerns svar på de båda frågorna, att i själva verket har valutakontoret från början intagit den ståndpunkt, som sedermera har kritiserats, men därefter har förmodligen valutakontoret i samråd med regeringen funnit sig föranlåtet att intaga en något modifierad ståndpunkt i denna fråga.

Jag måste emellertid säga, att tillfredsställelsen över detta tillbakaträdande från en tidigare intagen ståndpunkt är den enda tillfredsställelse jag känner, när jag hör finansministerns svar här i kammaren. I likhet med in-

terpellanten vill jag framhålla, att även om frågan skenbart kan förefalla liten och obetydlig, kan man lägga såväl praktiska som framför allt — vilket är angeläget för mig att framhålla — principiella synpunkter på den. Den första synpunkten av praktisk art — och den har inte alls berörts av finansministern i hans svar — är denna: Är verkligen vårt lands valutapolitiska läge sådant, att regleringar på detta område över huvud taget äro nödvändiga? Finansministern har varken genom uppvisande av siffror eller på något annat sätt kunnat styrka, att vårt aktuella läge är sådant att ingripanden av detta slag ha blivit nödvändiga.

Jag fäster mig också vid en liten egendomlighet, som berör den individuella tillståndsprövningen från fall till fall, som återfinnes i valutakontorets remissyttrande. Man säger, att det huvudsakligen är beloppets storlek som måste vara vägledande, om man, när det gäller memoarer, skall vägra valutatilldelning eller ej. Innebörden av ett sådant påpekande skulle ju vara den, att när det gäller litterära produkter, som kosta mindre, skulle man från regeringens och valutakontorets sida hysa mindre betänkligheter mot att bevilja valutatilldelning, men när det gäller dyrare saker är man återhållsam och avslår framställningen. Nu är det väl så, att man ur allmän synpunkt i de flesta fall får betrakta de dyrare produkterna såsom de mest värdefulla. Priset står ju här i direkt relation till kvaliteten.

Jag har här velat peka på en av de praktiska konsekvenser, som denna tillståndsprövning från fall till fall kan leda till, men, herr talman, den för mig väsentligaste synpunkten i detta sammanhang är den rent principiella. Det är detta som förefaller mig i hög grad anstötligt att myndigheterna, det må vara regeringen som sådan eller något av regeringens kristidsorgan, faktiskt



**Svar på interpellation och fråga angående tilldelningen av hårdvaluta för tidningars köp av memoarer m. m.**

komma att utöva en censur över tryckta skrifter. Ett sådant förhållande strider klart emot grundlagens bestämmelser, framför allt emot den berömda formuleringen i regeringsformens 86 §, där man definierar tryckfrihet på det sättet att man framhåller, att det är varje svensk mans rättighet att utan några av den offentliga makten i förväg lagda hinder utgiva skrifter. Först sedan skriften är utgiven kan den bli föremål för samhällsinsripan av olika slag. Det är just detta som förefaller mig så betänkligt, och dessa betänkligheter ha ingalunda blivit hävda, då jag hör att finansministern fortfarande rekommenderar detta prövningsförfarande från fall till fall. Det synes mig uppenbart, att någon annan form av prövning av dessa angelägenheter borde äga rum. Det förefaller mig naturligt om å ena sidan regeringen i samförstånd med valutakontoret och å andra sidan organisationer av sådana som utgiva tidningar och böcker träffade en överenskommelse om mera allmänna bestämmelser, så att man slapp denna ganska odiösa individuella tillståndsprövning.

Jag skall därför sluta med att rekommendera finansministern att försöka åstadkomma dylika mera generella bestämmelser, så att det klart kommer att fastställas, att det är utgivarna av tidningar och böcker som bestämma, vad som skall stå i dessa skrifter, icke regeringen, med andra ord en överenskommelse som står mera i överensstämmelse med både andan och bokstaven i våra grundlagar.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **WIGFORSS**: Herr talman! Jag behöver väl inte säga, att vi alla äro ganska litet tilltalade av att en begränsning av importen av utländska litterära alster har visat sig nödvändig. Alla ransoneringar äro ganska motbjudande

— de tvinga sig på oss — och det är klart att ju närmare man kommer det som vi vilja ha mest fritt, nämligen de andliga kommunikationerna, desto mera draga vi oss för att göra ingripanden. Men båda de anföranden, som nu ha hållits, tyda väl på att det kanske inte finns någon som klart vill kräva, att man på detta område skall göra importen fullt fri. Det kan inte hjälpas att även när man kommer till importen av litterära alster vågar jag säga, att om jag skulle välja mellan en viss import av sådana alster och viss materiell import, skulle jag kunna vara tveksam, om inte den materiella importen skulle gå före. Om man inte helt enkelt vill säga, att all litterär import skall vara utan gräns, tvingas man till något slag av urval. Jag har åtminstone hittills trott, att man inte vågade gå så långt att man säger, att litterära alster alldeles oberoende av deras litterära karaktär skulle få importeras utan något slag av kontroll. Jag undrar, om det är möjligt att på den punkten göra några skillnader. Herr Hjalmarson talade om politisk och annan litteratur, och det är möjligt att det finns en sådan utväg att karakterisera vissa arter av litterära alster och säga, att de inte skola vara underkastade en sådan granskning, under det att andra skola vara det. Men alla veta, vilka bekymmer vi hade under krigsåren, när det gällde, huruvida vi skulle kunna göra skillnad i fråga om beskattningen av litterära alster och huruvida vi skulle kunna beskatta vissa publikationer och inte andra, vilken fråga ständigt och jämt var uppe till övervägande. Och till sist har inte minst jag själv kommit till den uppfattningen, att det är så ytterligt svårt att draga några gränser, att antingen får man låta bli eller gå över lag. I fråga om den nya pappersskatten, som nu diskuteras, har man ansett sig kunna göra en skillnad mellan dagspressen och andra. Detta

Svar på interpellation och fråga angående tilldelningen av hårdvaluta för tidningars köp av memoarer m. m.

har framkallat mycket bekymmer och är ett nytt exempel på de svårigheter som möta. Svårigheterna beträffande import av utländsk litteratur äro bara en del av de problem, som vi ha på grund av pappersransoneringen. Pappersransoneringen tvingar visserligen inte statsmakterna men de enskilda utgivarna till att i hög grad så att säga censurera vad man har möjlighet att trycka och vad man inte har möjlighet att trycka på grund av bristen på papper.

Jag tror därför att man inte kommer längre än till att säga: Vi kunna inte släppa granskningen, men eftersom det här gäller sådana ting som man helst vill ha fria, så får man vara så liberal som det över huvud taget är möjligt. Att kostnadsfrågan skall spela en roll kan man väl inte bortse från. Jag har inte fått några andra siffror än en uppgift — om vilken jag inte vet hur pass grundad den är — att för en sådan publikation skulle ganska många hundratal tusen kronor ha fått betalas, så att jag skulle nog inte våga säga att kostnadssidan är betydelslös. Men jag har trott, att eftersom inte hittills några klagomål ha framkommit, så har inte valutakontorets tillämpning av dessa bestämmelser varit sådan att den framkallat missnöje. Jag är övertygad om att efter vad som nu förekommit och efter den förklaring, som valutakontoret har avgivit, att det icke avsett några generella restriktioner, skall man även i fortsättningen kunna komma till en hygglig och resonlig tolkning av bestämmelserna, som icke i praktiken behöver föranleda mycket delade meningar.

Herr HALL: Herr talman! Det är i verkligheten en mycket liten del av problemet, som har tagits upp i den framställda interpellationen och i den framställda frågan. Den här saken har

ju en betydande ekonomisk räckvidd, om man ser till allt vad som går fritt för de bestämmelser, som valutakontorets styrelse nu tillämpar beträffande rätten att införa tidningar och tidskrifter och beträffande rätten att erlagga ersättning för publiceringsrätter. Det importeras ju till vårt land årligen en mängd utländsk litteratur, böcker, tidningar och tidskrifter, och för all denna import ha hittills inga hinder lagts trots svårigheterna på valutaområdet. För översättningsrätter har också valutakontoret tillhandahållit valuta i all den utsträckning som erfordrats. Något hinder för bokförlagen att översätta all den utländska litteratur, som de själva anse att det finns skäl att översätta, föreligger sålunda för närvarande icke.

Den sak, som de båda interpellanterna tagit upp, är begränsad till att gälla rätten att någon eller några veckor i förväg publicera en bok, som utkommit i utlandet, i en svensk tidning. Det är alltså inte här fråga om att man har avstängt den svenska publiken från att få del av det memoarverk, som närmast givit anledning till denna fråga. Hela frågan inskränker sig till om det verkligen kan anses vara en god användning av valuta att man betalar för att svenska folket skall få läsa ett dylikt verk någon vecka tidigare än vad det får göra, när boken blir översatt och kommer ut på svenska. Naturligtvis är tidpunkten här av betydelse, om det gäller ett nyhetsmaterial, och allt nyhetsmaterial går ju fritt från valuta-bestämmelserna. Men jag fäster uppmärksamheten på att i detta fall var det fråga om en skildring av ett händelseförlopp, som slutade för tre år sedan och som i sina huvuddrag är känt. Kan det under sådana förhållanden verkligen vara ett så starkt intresse för den svenska allmänheten att få läsa den skildringen någon vecka tidigare, att man skall uppoffra t. ex. en erforderlig maskinimport för att tillfreds-

**Svar på interpellation och fråga angående tilldelningen av hårdvaluta för tidningars köp av memoarer m. m.**

ställa denna, jag medger kanske berättigade nyfikenhet? Bildningsvärdet eller kunskapsvärdet att få läsa memoarerna i fråga blir väl minst lika stort, om man tar del av dem, när de kommit ut i bokform, vilket självfallet inte dröjer särdeles länge. Det är sådana synpunkter som valutakontorets styrelse har anlagt, då den har ansett att det belopp det gällde var för stort för att offra för detta ändamål.

Herr von Friesen har nu tagit grundlagen till hjälp och anser att man kränker dess bestämmelser genom att spärta valutatilldelning i det här fallet. Jag vågar inte uttala mig om vad grundlagsskrivarna ha menat, men jag skulle väl ändå tro att det inte kan vara svenska myndigheters skyldighet att tillhandahålla publiceringsrätter. Förutsättningen för att man fritt skall kunna utgiva en skrift är väl ändå att man är i besittning av den. Det är väl först om en utgivare, som är i besittning av en skrift, vägras att publicera den, som man kan anse att man har trätt grundlagens bud för nära. I varje fall tycker jag den tolkningen är mycket rimligare än herr von Friesens tolkning, att det jämväl skulle åligger Kungl. Maj:t eller någon underordnad myndighet som valutakontorets styrelse att se till, att vederbörande också kommer i besittning av skriften. En sådan skyldighet tror jag inte att valutakontorets styrelse för närvarande kan åtaga sig.

Ser man till de praktiska följderna av en tillämpning av valutabestämmelserna så som herr Hjalmarson har ifrågasatt, nämligen att man över huvud taget inte alls skall pröva utgivningsrätterna utan alla sådana skulle gå fria från granskning, så tror jag att en sådan tillämpning skulle väcka ett betydande missnöje inte minst hos tidningarna själva. Tidningarna ha nämligen många andra importbehov än behovet att importera utgivningsrätter. Tidningarna stå mycket högt upp på listan över

dem som vilja förse sig med nya maskiner. Det belopp, som nu ifrågasatts, råkar vara ungetär lika stort som det man vill ha till en sättmaskin. Det kan uppkomma ett val, där frågan är om man skall få en utgivningsrätt eller en sättmaskin. Det är inte alldeles utan vidare givet, att alla tidningar skulle välja den tillfälliga utgivningsrätten och avstå från sättmaskinen.

Nu kan man ju alltid säga, att det inte är nödvändigt att man just drar in dessa maskiner. Man kan dra in någon annan maskin i stället, och visst kan man göra det. Men läget är sådant att man vägrar inte bara storindustrien att förse sig med de maskiner, som den väl behöver. Man vägrar också ibland småhantverkare att få en maskin för en tusenlapp eller en liten industri att få en maskin för 10 000 kronor. Dessa avslag måste dess värre på grund av valutaläget bli mycket vanliga. De äro t. o. m. så vanliga att importörerna tycka att avslag är det som de oftast få och bifall är en ganska sällsynt företeelse. Man skall inte, menar jag, tro att valutaläget är sådant att man kan medge mycket stora friheter, utan man måste pröva från fall till fall. Det är den synpunkten som valutakontorets styrelse har uppehållit.

Herr von Friesen trodde att valutakontorets styrelse ändrat uppfattning på grund av någon påstötning från Kungl. Maj:ts sida. Så är inte alls fallet. Valutakontorets styrelse har över huvud taget inte alls ändrat uppfattning. Styrelsen har behandlat dessa ting vid två tillfällen, dels i juli månad i fjol dels nu, och intagit exakt samma ståndpunkt vid båda tillfällena. Att en av en tjänsteman undertecknad skrivelse, som varit olyckligt formulerad, under mellantiden gått ut, kan inte gärna valutakontorets styrelse bära något annat än ett rent formellt ansvar för. Det var aldrig valutakontorets mening att skrivelsen skulle ge uttryck

**Svar på interpellation och fråga angående tilldelningen av hårdvaluta för tidningars köp av memoarer m. m.**

för någon avvikelse från den ståndpunkt, som hade intagits i juli i fjol och som säkerligen är den enda som valutakontorets styrelse kan komma att intaga i detta sammanhang.

Herr HJALMARSON: Herr talman! Jag undrar om inte herr Hall i någon mån har missuppfattat denna fråga. Herr Hall framhöll, att min interpellation skulle ha rört ett mycket begränsat ämne, nämligen frågan om tilldelning av valuta till tidningarna för att möjliggöra för dem att inköpa publiceringsrätten till politiska memoarer och liknande. Herr Hall får inte ta illa upp om jag säger, att jag har en känsla av att han aldrig har läst igenom interpellationen i dess helhet. Det heter i motiveringen till den framställda frågan bland annat följande: »Av meddelanden att döma skulle detta förbud endast avse tilldelning av hård valuta till tidningar för ifrågasvarande ändamål. Redan detta är emellertid allvarligt nog. Skulle förbudet komma att utsträckas till att avse även andra förvärv av hård valuta för publiceringsrätt till memoarer och dylikt, får frågan större och allvarligare aspekter.» Det är ju detta som skett, herr Hall. I det svar som finansministern lämnat citeras ju valutakontorets uttalande, vari det framhålls: »Förevarande fråga reser emellertid problem av större omfattning, nämligen på vad sätt valutakontoret under rådande förhållanden skall kunna åstadkomma en ur olika synpunkter tillfredsställande bedömning av ansökningar angående transferering av ersättning för författarrätter o. d.» Allt detta rör visst inte bara tidningarna, utan det gäller även bokförlagen.

Jag måste också säga, att när herr Hall vill begränsa denna fråga för tidningarnas vidkommande till att gälla, huruvida man skall tillåta en publicering av memoarer över vad som skett

för tre år sedan några veckor tidigare eller inte, tar han väl ändå något lättvindigt på frågan om konkurrensen — den legitima konkurrensen i detta fall — mellan tidningarna och bokförlagen. Jag undrar om herr Hall kan ge något slags objektiv princip för hur man inom valutakontoret skall ställa sig till denna konkurrens eller om det också där skall vara ett avgörande rent in casu. Man har, herr talman, en känsla av att den regleringsapparat, som vi nu råkat in i, kan leda till ett godtycke, som inte någon av oss kan vara anhängare av.

Jag vill också, herr talman, säga ett par ord med anledning av finansministerns svar. Jag tog självfallet med glädje fasta på att statsrådet sade sig önska en så liberal tillämpning av ifrågasvarande bestämmelser som det över huvud taget är möjligt, även om glädjen över detta uttalande naturligtvis i någon mån dämpades, när herr Hall sedan sade, att man icke kan räkna med att man kan medge särskilt stora friheter. Orsaken till att man får så motsägande besked är helt enkelt den, att vi icke fått någon som helst klarhet i huruvida det över huvud taget är nödvändigt med några begränsningar på detta område. Statsrådet Wigforss säger, att ingen har här vågat kräva full frihet. Alla äro vi överens om att vi böra ha full frihet, men ingen har vågat kräva det. Nej, men varför? Jo, därför att man inte kunnat bilda sig någon uppfattning om denna fråga, emedan vi inte veta, vilken ekonomisk storleksordning saken har. Finansministern betonar också, att valutakontorets hittillsvarande praxis inte framkallat något missnöje. Naturligtvis har den inte gjort det, ty praxis har ju hittills inneburit, som också herr Hall bekräftade, att man inte har vågrat valuta för inköp av författarrätt. Men det nya är ju, som valutakontoret påpekar, att man måste räkna med att framdeles få en restriktivare politik.

**Svar på interpellation och fråga angående tilldelningen av hårdvaluta för tidningars köp av memoarer m. m.**

Om herr statsrådet vill överse med mig måste jag nog vara envis och återkomma till att fråga, hur finansministern uppfattar det förslag, som valutakontoret här har framlagt för att möjliggöra en objektiv prövning. Vad är det för sakkunskap som här skall anlitas, om vilken det bara heter: »den utomstående sakkunskap som kan finnas tillgänglig»? Vidare: Finansministerns yttrande, att han inte har någon ting att erinra gentemot valutakontorets uttalande, måste väl innebära, att han själv sökt bilda sig någon uppfattning om vilka fall som skola anses tveksamma och vilka fall återigen som skola anses ligga helt klart till?

Herr talman! Om man inte har tillgång till det siffermaterial, som man behöver för att få ett begrepp om storleksordningen av de aktuella valutainköpen, saknar man naturligtvis det nödvändiga underlaget för en diskussion i denna fråga. Därför skulle jag vilja rikta en vädjan till finansministern att i varje fall innan något avgörande sker, innan något restriktivt ingripande äger rum, låta oss få se, hur denna fråga ter sig i sitt större ekonomiska sammanhang och, om ett ingripande verkligen befines nödvändigt, låta oss få reda på de allmänna principer, som skola ligga till grund för myndigheternas bedömande. Finansministern brukar ju inte dra sig för att med stor och förtjänstfull öppenhet redovisa sin inställning till besvärliga principfrågor, och jag hoppas, att modet inte heller denna gång skall svika honom.

Herr OHLIN: Herr talman! Finansministern yttrade i sitt anförande efter svaret på interpellationen, att det var beklagligt att vi kommit i ett sådant läge, att det varit nödvändigt att införa ransonering i fråga om dessa kulturella produkter. Han sade emellertid, att det enligt hans mening kunde tänkas fall,

där materiella produkter äro att föredra framför en del av de kulturprodukter, som eventuellt bli utestängda, men han underströk, att det är svårt att dra gränsen mellan de översättningsrättigheter och dylikt, som böra tillåtas, och de som böra hållas ute.

Enligt min mening leda dessa överväganden knappast till den slutsats, som finansministern drog, nämligen att det i stort sett är bra som det är, att valutakontoret efter sitt eget omdöme och utan angivna principer bifaller eller avslår ansökningar och att man sedan kan klaga hos Kungl. Maj:t. För det första är det iögonenfallande, vilket redan herr Hjalmarson och herr von Friesen påpekat och vilket jag vill ytterligare understryka, att finansministern inte har anfört några siffror som visa, att det över huvud taget är nödvändigt med en ransonering på detta område. Vi ha inte fått några uppgifter t. ex. om storleksordningen av det belopp, som man kan räkna med under 1948. Antag att denna siffra skulle vara så måttlig som låt mig säga en eller två miljoner. I så fall leder väl just finansministerns understrykande av hur svårt det är att dra gränser och hur snubblande nära man kan komma en censurpolitik till den slutsatsen, att det är bäst att inte försöka en gränsdragning utan släppa in dessa andliga och kulturella produkter utan ransonering.

Herr Hall förklarade, att valutakontorets styrelse inte ändrat mening, utan att den kommer att fortsätta som hittills, och finansministern har upplyst om att kontoret åtminstone hittills haft som en huvudtankegång att släppa in saker, som äro relativt billiga, men säga nej när det gäller större belopp, t. ex. 7 000 dollar. Enligt min mening måste denna princip, vilket redan herr von Friesen underströk, betecknas som ur kultursynpunkt orimlig. Ofta är det väl just de viktigaste sakerna som betinga den största kostnaden. Jag tillåter mig

**Svar på interpellation och fråga angående tilldelningen av hårdvaluta för tidningars köp av memoarer m. m.**

därför vädja till finansministern att, om inte valutakontorets styrelse ändrat mening på denna punkt, regeringen måtte utfärda instruktioner åt valutakontorets styrelse, så att den kommer att ändra mening på denna punkt. Det är nämligen uppenbart, att det behövs en annan grundtankegång än att släppa igenom små belopp, som tillsammans kunna bli nog så stora, medan man säger nej till ansökningar om belopp, som var för sig kanske för de viktigaste publikationerna kunna gå upp till några tusen dollar.

Det var framför allt herr Halls yttrande som uppkallade mig. Herr Hall sade bland annat, att det väl inte är så viktigt om några tidningar få lov att publicera vissa biografier litet tidigare än dessa utkomma i bokform. När han gör detta uttalande, kan man knappast undertrycka den reflexionen, att den tjänsteman, som gjort sig skyldig till en skrivelse som står så starkt i strid mot valutakontorets tidigare beslut, dock i någon mån står i sympati med den tankegång, som herr Hall här formulerade, eftersom skrivelsen just gällde tidningarna och eftersom herr Hall förklarade, att det inte är så viktigt, om en tidning får trycka en sådan här sak litet tidigare. Jag tror herr Hall gjorde sig skyldig till ett missförstånd. Frågan gäller inte bara huruvida Eisenhowers och andras memoarer skola publiceras någon månad tidigare, utan även hur dessa skrifter till väsentlig del skola ställas till förfogande för ett mycket brett lager av Sveriges folk, som knappast kommer att inköpa eller läsa en i bokform publicerad framställning av Eisenhowers memoarer, för att nu ta detta exempel. Det är fråga om huruvida hundratusentals eller endast ett tiotusental och kanske inte ens så många människor skola få del av väsentliga stycken av dessa publikationer. Om man vill ha effektivast möjliga spridning av detta material, som bidrar

till att orientera svenska folket om vad som sker ute i världen, tror jag det är ganska viktigt att man verkligen tillåter de effektiva metoderna att ställa dessa skrifter till folkets förfogande på ett sådant sätt, att de verkligen bli tillgängliga och studerade.

När herr Hall sedan säger, att det kan vara viktigare att importera maskiner, så vill jag svara: Varför jämföra bara med maskiner? Vi importera ju utom dessa andliga konsumtionsvaror materiella konsumtionsvaror för tusentals miljoner. Om det här rör sig om belopp av ringa storleksordning, kan man ju jämföra med en del av dessa i stället. Om en viss skrift, såsom den finansministern närmast behandlade, kostar 10 öre per läsare för en tidning, är det inte alldeles säkert att man skulle säga, att 10 öre per läsare är för mycket och att det vore bättre, om pengarna användes för import av materiella konsumtionsnyttigheter.

Herr talman! För mig är huvudsaken att finansministern inte lämnat något siffermässigt material, som bevisar, att det varit nödvändigt att tillgripa en ransonering. Med hänsyn till de stora olägenheter och vådor, som äro förenade med en ransonering, och till andra nackdelar, som jag här berört, förefaller det mig naturligt att man håller på en fri import på detta område intill dess en sådan bevisning lämnats. Om regeringen vid något tillfälle — eftersom det inte sker i dag — kunde lämna ett sådant material, att det står klart, att man inte kan undgå en viss begränsning, då förefaller det mig som om både valutakontorets styrelses yttrande och herr Halls yttrande här i dag givit belägg för den ståndpunkt, som också interpellanten nyss framhöll, nämligen att detta är ett problem, som regeringen har anledning att noga granska och försöka utforma på ett sådant sätt, att det kan föreläggas kammaren för diskussion.

**Svar på interpellation och fråga angående tilldelningen av hårdvaluta för tidningars köp av memoarer m. m.**

Herr von FRIESEN: Herr talman! Det var knappast finansministerns andra anförande som uppkallade mig till replik. Jag noterar med tillfredsställelse att finansministern, som alltid har sinne för principiella distinktioner, uttalat sitt beklagande av att det kanhända är nödvändigt att vidta restriktioner av denna beskaffenhet. Jag fick av finansministerns andra anförande det intrycket, att han är beredd att följa denna fråga med uppmärksamhet och att han framför allt beaktar de principiella vådor av en dylik ransonering, som tidigare ha påtalats.

Vad som närmast föranledde mig att begära ordet var herr Halls anförande. Herr Hall uppträder ju alltid med en betydande auktoritet och pondus. Denna pondus var så stor i dag, att jag drog den slutsatsen, att herr Hall i sig också förkroppsligar valutakontorets styrelse, vilket jag inte visste förut. Vi ha alltså, kan jag förstå, haft förmånen att få lyssna till en mycket auktoritativ utläggning av valutakontorets synpunkter i denna fråga, och det är just detta som gjort mig betänksam. Herr Hall synes mig nämligen stå fullständigt främmande för frågans principiella innebörd, och han synes försöka bagatellisera saken genom en allmän hänvisning till att det i det påtalade aktuella fallet inte var så farligt. Det som oroade mig mest var herr Halls uttolkning av valutakontorets beslut att vägra valuta till publicering av Eisenhowers memoarer, nämligen att det inte spelar så stor roll om en del av allmänheten på ett tidigt stadium får ta del av dessa synpunkter. Jag har varken i mitt tidigare anförande eller nu, herr talman, haft för avsikt att gå in på detta speciella fall, så mycket mindre som detsamma uppenbarligen, att döma av interpellationssvaret, ligger under regeringens prövning och regeringen följaktligen har möjlighet att upphäva detta beslut. Jag vill emellertid framhålla med särskild adress till

herr Hall och till valutakontoret, att det är alldeles nödvändigt för riksdagen, pressen och andra intresserade att med allra största vaksamhet ge akt på en sådan här sak. Ty om vi säga, att det inte är så farligt att i detta fall av rent praktiska skäl vägra valuta och detta sker opåtalat, så skulle vid nästa tillfälle valutakontoret tydligen göra allvarligare och ur principiell synpunkt mera betydelsefulla ingrepp. Det är därför angeläget att man reagerar på ett tidigt stadium och reagerar ordentligt, ty det är ju det beklagliga, herr talman, med alla dessa regleringar, som vi äro med om att skapa — somliga kanhända nödvändiga, andra med säkerhet icke nödvändiga — att vi så småningom steg för steg komma in i en snårskog, som det blir omöjligt för oss att komma ur. Det är ju icke på det sättet, att vi vidtaga genomgripande åtgärder på en gång, utan här genomföres den ena åtgärden efter den andra, och slutligen hamna vi i ett tillstånd, där det är mycket svårt att komma ifrån alla de tvångsbestämmelser, som myndigheterna själva ha skapat.

Jag upprepar ännu en gång min vädjan till regeringen, i främsta rummet till finansministern, att med anledning av vad som här sagts under debatten med ytterligare skärpt uppmärksamhet följa denna fråga. Jag tror att man kan försäkra, att saken ingalunda är slutbehandlad med vad som yttrats under denna debatt, utan att det finns all anledning för olika instanser att i fortsättningen med mycket skarp uppmärksamhet följa vad valutakontoret och regeringen företaga sig i dessa angelägenheter.

Herr HALL: Herr talman! Jag försäkrar att herr von Friesen är mycket välkommen att med skarp uppmärksamhet följa vad valutakontorets styrelse gör både i detta och i andra sammanhang.

**Svar på interpellation och fråga angående tilldelningen av hårdvaluta för tidningars köp av memoarer m. m.**

Vi beklaga bara, att herr von Friesen icke tidigare skärpt sin uppmärksamhet mera på den punkten. Hade han gjort det, skulle hans anföranden i dag säkerligen icke ha hållits. Ingenting kan vara mer välkommet för valutamyndigheterna än att både riksdagens ledamöter och den stora allmänheten försöka skaffa sig litet insikt i hur stora svårigheterna äro när det gäller att hushålla med våra knappa valutatillgångar. Sedan man väl fått en sådan insikt, håller man icke några tal av detta slag. Det är en av fördelarna med den ökade insikten.

Vad beträffar själva sakfrågan har jag redan framhållit, att hittills inga ingripanden ha gjorts mot bokförlags förvärv av översättningsrätter till utländsk litteratur. Det innebär ju, att denna sak icke kan bli en fråga om tryckfrihet, eftersom vad bokförlagen vill ha utan vidare får publiceras. Det som här skett är en vägran i ett enstaka fall, där man velat betala ett enligt valutakontorets mening oskäligt pris för att få publicera ett memoarverk någon vecka eller några veckor tidigare än det blev tillgängligt i bokform. Jag vet icke om de ärade interpellanterna tillräckligt klart uppfattat, att detta är en affär i två delar. Först köpes publiceringsrätten av en tidning och sedan förvärvar ett bokförlag publiceringsrätten. Det är som sagt två särskilda affärer, av vilka den ena är mycket dyrare än den andra. Därmed kan väl själva frågan om tryckfrihetens förhållande till denna angelägenhet vara avförd. Det har aldrig varit avsikten att förvägra svenska folket att få del av detta memoarverk, och följaktligen har saken icke heller något med de synpunkter att göra, som särskilt herr von Friesen här anfört.

Herr Ohlin anbefallde Kungl. Maj:t att utfärda nya instruktioner för valutakontorets styrelse. Den frågan tillkommer det ju icke mig såsom en en-

kel ledamot av styrelsen att lägga mig i. Det får väl bli Kungl. Maj:ts sak att pröva den. Men jag vill fästa herrarnas uppmärksamhet på att man icke kommer så värst mycket längre med nya instruktioner, om man icke rubbar själva sakförhållandet. Kan icke all den överväldigande sakkunskap, när det gäller valutafrågor, som herrarna tillhandahålla, förse valutamyndigheterna med mera valutor, göra de nya instruktionerna rätt litet nytta. Släpper man ett område fullständigt fritt, börjar snart en ny diskussion på det håll där man fått jämka på sig. Felet med alla dessa klagomål är nämligen, att vederbörande aldrig se till det hela. Just den sak de för tillfället ha sin uppmärksamhet fäst vid tro de är den allra viktigaste av alla. När man får några tusen valutaärenden framför sig, som skola prövas, hittar man många som äro mycket viktiga och som man med beklagande ändå måste avvisa. Om valutaexperterna i kammaren bara ville erinra sig de massor av människor, som här gå och vänta på valutatilldelning för mycket viktiga ändamål, tror jag, att de skulle inse, att detta ändå är en så liten sak, att den icke är mycket att klaga över.

Herr HJALMARSON (kort genmäle):  
Herr talman! Jag måste på det bestämdaste vända mig mot herr Halls sista uttalande. Detta är icke någon liten sak utan tvärtom en mycket betydelsefull principfråga. När herr Hall här med något av faderlig välvilja i tonen talar om vilka svårigheter man har inom valutakontoret, då man skall pröva de olika ärendena, har jag en känsla av att herr Hall talar mer såsom representant för något slags auktoritär överhet än såsom en representant för en politisk organisation av den typ, som vi bruka slå vakt om.

Jag måste också, herr talman, säga



**Svar på interpellation och fråga angående tilldelningen av hårdvaluta för tidningars köp av memoarer m. m.**

att herr Hall icke, så vitt jag kunnat se, kommit med något enda verkligt avgörande skäl för att tidningarna skulle sättas i en sämre klass än bokförlagen. Både med hänsyn till den synpunkt, som herr Ohlin anförde, och för att vi skola undvika att hamna i rena godtycket, förefaller det åtminstone mig, som om det vore nödvändigt att behandla dessa företagsformer lika.

Till sist en sak, herr talman! Herr Hall säger, att sedan man fått de insikter, som man besitter inom valutakontoret, håller man icke sådana tal som interpellanterna här gjort. Vad vi, herr talman, vänt oss mot är just det förhållandet, att insikterna hållas förborgade i valutakontoret och att vi på grund därav icke kunnat få det erforderliga underlaget för ett definitivt ställningstagande till detta problem.

Herr HASTAD: Herr talman! Jag blev uppkallad av herr Hall. Jag kan icke komma ifrån det bestämda intrycket, att herr Hall tog alldeles för lätt på denna sak, då han ville visa upp, att den har stor statsekonomisk men liten principiell betydelse. Snarare ter sig den statsfinansiella betydelsen liten men principalsidan stor. Det fanns icke något i sakväg i herr Halls anförande, som kunde bevisa riktigheten av hans synpunkter. Snarare fråga vi oss alla, som hört denna debatt: Vad är det för valutapolitisk storleksordning i den lilla skillnad mellan frihet och valuta-restriktioner det här rör sig om? Det ha vi ännu icke fått något svar på.

Det står fast, att tryckfrihetens principer, även om regeringen icke på något sätt har velat beskära dem, kommit att sitta emellan först genom pappersransoneringen och de åtgärder för att dryga ut papperet och minska tilldelningen, som handhas av publikationsnämnden och bränslekommissionen, och sedan genom denna valutapolitiska

tillståndsgivning. Herr Hall säger, att detta icke är någon tryckfrihetsfråga, och det är möjligt att man rent formellt icke kan anse den såsom en sådan. Herr Hall framhåller, att om man icke har denna inköpsrättighet till ett manuskript, har man icke publikationsrätt. Men varför har man icke rättigheten? Ja, det är just genom statens förvällande. Tryckfrihetsförordningen säger, att tryckfriheten är varje svensk mans rättighet att utan några av den offentliga makten i förväg lagda hinder utgiva skrifter. Här är det just den offentliga makten, som — visserligen mot sin vilja i detta fall — nödgats lägga hinder i vägen, i synnerhet om vederbörande köpare förfogar över t. ex. dollars.

Sedan fortsätter herr Hall med att säga, att även om vi skulle vägra den eller den tidningens publikationsrätt, kommer memoarverket sedermera i en bok. Det är väl ändå icke någon inskränkning i tryckfriheten, menar han, när var och en sedan ändå kan få läsa detta. Från herr Ohlins sida har dock redan visats upp, att alla icke läsa böcker utan att många hellre läsa tidningar eller ej ha råd att köpa dyra böcker. Dessutom talas det i tryckfrihetsförordningen om *varje svensk mans rättighet*. Detta uttryck i tryckfrihetsförordningen ger icke, om man skall gå bokstavigt till väga vid tolkningen — och herr Hall har inbjudit oss till den metoden — möjlighet för någon instans att hänvisa till att någon annan person möjligen i framtiden kan komma att trycka något och alltså tillgodose tryckfrihetsintresset.

Även ett annat uttalande av herr Hall — det var möjligen sagt på skämt — ger oss anledning till en viss förvåning. Orsaken till att det icke var så viktigt att nu publicera memoarerna var, att de händelser, som däri berördes, lågo tre år tillbaka i tiden och att vi kände till hur det gick i kriget. Må

**Svar på interpellation och fråga angående tilldelningen av hårdvaluta för tidningars köp av memoarer m. m.**

jag då fråga herr Hall, hur man skall bedöma saken, om händelserna ligga 25 år tillbaka i tiden? Detta herr Halls uttalande visar, att man är inne på en godtycklig tolkning. Nu är det ju för övrigt icke säkert, att vi veta hur det gick till. Memoarernas uppgift är just att påvisa det. Visste man detta, finge man ingen bokhandelssuccé för dessa böcker — jag tänker blott på Churchills och Eisenhowers memoarer.

Jag har velat anföra detta och för-ena mig med alla dem, som riktat en varning mot att lösa dessa frågor utan ett mycket grundligt övervägande. Nog förefaller det mig som om denna inskränkning, ifall den nu är absolut nödvändig — vilket dock icke bevisats — principiellt är ett så stort intrång på ett känsligt område, att saken borde lösas lagstiftningsvägen; den nämnd, som skall avgöra denna fråga, borde tillsättas i samråd med riksdagen. Det rör sig faktiskt här om en inskränkning i gamla rättigheter, som vi haft oförkränkta så länge vi över huvud taget haft en tryckfrihetsförordning.

Till sist vill jag, herr talman, anföra, att vi svenskar böra sätta ett oerhört värde på denna frihet. Av främlingar, som komma till Sverige från kontinenten, får man ofta höra att Sverige är avundsvärt främst i det hänseendet, att tryckfriheten är fullständig här, att vi verkligen kunna få en allsidig bild av förhållandena i andra länder, en bild som få andra europeiska länder för närvarande äro i stånd att ge. Jag tror att detta är så enormt värdefullt, att det måste föreligga exceptionellt starka skäl för att man skall frångå den ordningen. I varje fall är frågan så viktig, att riksdagen bort höras och höras i förväg.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 5.

Föredrogos var efter annan följande Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilan-

de propositioner; och hänvisades därvid

till utrikesutskottet propositionen, nr 198, angående godkännande av en mellan Sverige och Finland träffad överenskommelse rörande varuutbytet;

till statsutskottet propositionerna:

nr 200, angående statsbidrag till byg-gande av fiskehamnar m. m.;

nr 202, angående anslag till utbild-ning av tandläkare m. m.; och

nr 203, angående anslag för budget-året 1948/49 till universitetssjukhusen; samt

till bevillningsutskottet propositionen nr 204, med förslag till förordning med provisoriska bestämmelser om investe-ringsfond för ersättande av normalla-ger, m. m.

§ 6.

Föredrogos var för sig och hänvisa-des till behandling av lagutskott följ-jande på bordet liggande motioner, nämligen av:

herr *Rubbestad m. fl.*, nr 504,

herr *Svensson* i Ljungskile *m. fl.*, nr 505,

herr *Nolin m. fl.*, nr 506,

herr *Johnsson* i Kastanjegården *m. fl.*, nr 507,

herrar *Andersson* i Tungelsta och *Ekdahl*, nr 508 samt

herr *Hedlund* i Rådom, nr 509.

§ 7.

Föredrogos den av herr *Sefve* vid kammarens nästföregående samman-träde gjorda, men då bordlagda anhåll-an att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för kommu-nikationsdepartementet angående till-lämpningen av gällande bestämmelser angående skyldighet för statens befatt-ningshavare att avflytta från tjänste-bostad vid pensionsålderns inträdande.

Kammaren biföll denna anhållan.

**Mandatfördelningen mellan valkretsarna vid val till riksdagen.**

## § 8.

Föredrogs den av herr *Hæggblom* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet angående grunderna för inplaceringen av orter och kommuner i dyrortsgrupper.

Kammaren biföll denna anhållan.

## § 9.

**Mandatfördelningen mellan valkretsarna vid val till riksdagen.**

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande nr 14, i anledning av väckta motioner angående mandatfördelningen mellan valkretsarna vid val till riksdagen.

Uti de likalydande, till konstitutionsutskottet hänvisade motionerna nr 142 i första kammaren av herr *Gustavson m. fl.* och nr 241 i andra kammaren av herr *Hedlund* i Rådombeslut *m. fl.* hade hemställts »att riksdagen för sin del måtte uttala, att i den folkmängd, som ligger till grund för mandatfördelningen på olika valkretsar, endast medräknas svenska medborgare samt att, därest ändring av lagen om val till riksdagen skulle vara erforderlig i detta avseende, konstitutionsutskottet måtte utarbeta förslag till lagtext».

Utskottet hemställde, att förevarande motioner icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid yttrade:

Herr **HEDLUND** i Rådombeslut: Herr talman! Föreliggande motion gäller fördelningen av riksdagsmandaten mellan de olika valkretsarna. Fördelningen sker i förhållande till folkmängden inom de olika kretsarna. Närmare bestämt är det den sammanlagda kyrkoskrivna befolkningen, som lägges till grund i detta avseende.

Bland dem som ingå i de statistiska uppgifterna för mandatfördelningen återfinnas även utländska medborgare. Man tycker ju, att det är uppenbart att icke en hel del främmande länders medborgare här i landet skola tagas med i beräkningen, när det gäller att bestämma hur många riksdagsmandat som skola tillfalla den ena eller den andra valkretsen. Utskottet framhåller, att den stora mängden utlänningar i Sverige är en tillfällig företeelse. Det må vara att man väl kan säga, att antalet utlänningar för närvarande är större än vad det brukar vara och att man kan räkna med att en minskning kommer att inträda. Men hur länge det dröjer innan så blir fallet och om det över huvud taget blir så, att minskningen kommer att fortskrida så långt, att den kan spela någon roll i detta sammanhang, därom vet man ju för närvarande egentligen ingenting. Med hänsyn till det betydande antal utlänningar, som finnas här i landet — det rör sig väl om något mer än 100 000 — skulle det förvåna mig, om deras medtagande vid mandatfördelningen icke kommer att påverka densamma. Utskottet förklarar, att det är oklart hur det förhåller sig med den saken och att det i varje fall är tekniskt omöjligt att för detta år lösa frågan. Jag tillåter mig, herr talman, betvivla riktigheten av vad utskottet säger i dessa hänseenden. Det skulle förvåna mig mycket om icke inräkandet av utlänningarna i detta sammanhang skulle medföra mandatförskjutningar. Jag tror icke heller att det skulle stöta på oöverkomliga hinder att från kyrkobokförarna få in uppgifter om hur många bland de kyrkobokförda, som äro utländska medborgare, och sedan sammanställa dessa uppgifter valkretsvis. Jag tror, att det vore en ganska lätt och enkel uppgift att ordna den saken, om man verkligen ville göra det.

För min del anser jag att utskottet tagit litet för lätt på denna fråga. Det

**Mandatfördelningen mellan valkretsarna vid val till riksdagen.**

kanske icke är en av de större frågorna här. Det är ingen, vars väl och ve hänger på detta, men det är dock fråga om en rättvisa i fråga om mandatfördelningen mellan olika områden i vårt land.

Med dessa ord, herr talman, tillåter jag mig yrka, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en utredning i motionens syfte.

Häruti instämde herrar *Gustafsson* i *Lekåsa* och *Werner*.

Herr SPÅNGBERG: Herr talman! Det förhåller sig så, som herr Hedlund i Rådombeslutet sade, att riksdagsmandaten skola stå i relation till folkmängden i respektive valkretsar. Gör man en beräkning, hur många det blir som skola stå bakom varje riksdagsmandat, finner man, att det för andra kammaren blir omkring 30 000 och för första kammaren omkring 45 000 med nuvarande folkmängd i Sverige. Alla som äro kyrkobokförda komma med, sålunda icke bara de röstberättigade. Om man bara räknade dem och samtidigt de icke röstberättigade utlänningarna, som äro kyrkobokförda, kanske problemet skulle te sig något annorlunda. Det finns ju ändå vissa skäl att taga hänsyn till alla människor, som bo på platsen, sålunda i detta fall även till de kyrkobokförda utlänningarna, liksom man tager hänsyn till barn och andra som bo där och som icke ha rösträtt men i framtiden kunna få sådan. Många utlänningar, som nu på grund av exceptionella förhållanden ute i världen icke ha något hemland, ha tagit sin tillflykt till olika länder, och en del av dem ha hamnat hos oss. Det stora övertygande flertalet har visat sig vara redbara och duktiga människor som gjort sig omtyckta på de platser, där de äro bosatta. Många av dem ha skaffat sig arbete och en del t. o. m. eget hem. De betala sina skatter. Nog finns det skäl att räkna dessa människor till folkmängden i valkretsen.

Utskottet har förvissat sig om att det knappast är tekniskt möjligt att genomföra de föreslagna lagbestämmelserna innevarande år. Vi ha icke tagit så lätt på frågan som motionären antog utan verkligen förvissat oss om den saken. Vi tvekade naturligtvis, om motionärerna menade, att detta skulle genomföras i år, eftersom det faktiskt i motionen står nästa års val och motionen är daterad den 19 januari 1948. Men vi tyckte, att motionen ändå skulle tolkas på det sättet, att man menade redan innevarande års val. Till nästa års val vore det däremot naturligtvis möjligt att genomföra ändringen. Men det är ju ganska betydelselöst att man till dess genomför en sådan lagstiftning, eftersom riksdagsmannavalet till första kammaren nästa år gäller endast en åttondel av rikets invånarantal. För innevarande år är det inte tekniskt möjligt. Vi äro övertygade om att de uppgifter vi fått om den saken äro riktiga. Med hänsyn till att dessa människor för närvarande fylla en medborgarplikt, att de ha arbete, att de ha varit bosatta så länge, att de äro kyrkobokförda, att de hålla på att söka svenskt medborgarskap och i stor utsträckning få det, så finns det väl knappast någon anledning att skynda åstad och för dessa människors skull göra en lagändring, särskilt som det rakt inte är bevisat, att en sådan ändring skulle komma att ändra antalet mandat i någon krets. Även om den emellertid skulle göra det, kommer ju i alla fall ingen utlänning in i riksdagen, utan det kan ju på sin höjd bli så, att något mandat kommer att tillfalla en valkrets, som eljest icke skulle ha fått det. Men det blir ju i alla fall en svensk riksdagsman som kommer dit.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr HEDLUND i Rådombeslutet: Herr talman! Motionärerna ha ju inte tänkt

## Mandatfördelningen mellan valkretsarna vid val till riksdagen.

sig, att en sådan här ändring, om den genomföres, skulle gälla bara för nästa år, om man nu skall ta fasta på vad som står i motionen, utan de ha ju räknat med att det blir val i fortsättningen och att det även då kan vara skäl i att man vid fördelning av mandaten ser bort ifrån de utländska medborgarna här i landet. Jag betvivlar inte alls, att utskottet har sökt förvissa sig om huruvida det är tekniskt möjligt att till höstens val ordna denna sak. Men jag upprepar, att jag tillåter mig tvivla på riktigheten av de uppgifter som utskottet har fått. Om man försöker använda sitt eget sunda förnuft — vi ha ju skäl att göra det emellanåt — bör man vara på det klara med att det inte är någon särskilt maktpåliggande uppgift för en kyrkobokförare att räkna över hur många utländska medborgare som ingå i det antal han har lämnat uppgift om per 31 dec. 1947. Då han lämnat uppgifter om folkmängden vid årsskiftet bör det vara en ganska enkel sak för honom att räkna över hur många som äro utlänningar. Sedan kan jag inte tänka mig att det, om man får in sådana uppgifter, kan vara särskilt svårt och betungande att med tillhjälp av en räknemaskin räkna ihop det valkretsvis. Jag tror inte att det är omöjligt, och jag tror inte heller, att det är särskilt svårt att genomföra denna sak.

Utskottets talesman tyckes vilja göra gällande, att det skulle kunna ligga en viss rättvisa i att man i detta sammanhang tar hänsyn till de utlänningar som finnas kyrkobokförda i de skilda valkretsarna. Han sade ju, att det var oförvitliga människor, som utförde ett nyttigt arbete o. s. v. Ja, skulle man dra någon slutsats av ett sådant resonemang, skulle det väl närmast bli, att de skulle få rösta här. Men vad de utlänningar, som finnas i Stockholms stad, skulle kunna ha för intresse av att Stockholm får ett mandat mer, har jag väldigt svårt att förstå.

Herr LARSSON i Stockholm: Herr talman! Då jag deltagit i detta ärendes behandling i utskottet, ber jag med anledning av herr Hedlunds senaste anförande få säga, att även vi i utskottet ha, då vi lyssnat på den sakkunniga föredragningen i fråga om svårigheterna att genomföra den av motionärerna påyrkade reformen, försökt använda vårt sunda förnuft. Vi ha då också kommit till det resultatet, att mycket stor sannolikhet talade för riktigheten av den uppfattning som den sakkunnige givit uttryck åt. Det är nämligen så, att de folkmängdsiffror, på vilka fördelningen av andrakammandaten bero, skola lämnas nu under våren, och det är måhända enkelt nog att i en mindre landsförsamling med några få kyrkobokförda utlänningar plocka ut antalet utlänningar, men för de stora församlingarna är det ett jättearbete, som envar kan tänka sig, som närmare tittat på detta primärmaterial. Det är helt uteslutet, att detta jättearbete skulle kunna, som motionären ansåg, göras i så god tid, att de sålunda framkomna reviderade folkmängdsiffrorna skulle kunna läggas till grund för det beslut av Kungl. Maj:t i ämnet, som måste fattas tidigt nog nu på våren. Detta till styrkande av utskottets uppgift om att motionärernas antagande på denna punkt är ogrundat.

Jag ber även att få säga, att om man närmare tittar på vad detta skulle innebära av löpande arbete i de stora församlingarna, så finner man, att även detta är betydande, och man har under sådana förhållanden anledning att fråga sig, huruvida tillräckliga skäl föreligga att på de administrativa myndigheterna lägga detta betydande merarbete och bryta den praxis som gällt sedan representationsreformens genomförande. Då vi ha undersökt de siffror som föreligga angående fördelningen av antalet utlänningar — det finns dock inte någon sådan statistisk redovisning, att fullkomligt exakta slutsatser därav

**Mandatfördelningen mellan valkretsarna vid val till riksdagen.**

kunna dragas — ha vi kommit till den uppfattningen, att den största sannolikheten talar för att motionärernas antagande, att antalet utlänningar skulle påverka mandatfördelningen, är felaktigt. Om så är fallet och man därtill lägger det förhållandet, att antalet utlänningar är i nedåtgående, såsom framgår av de senaste årens uppgifter i detta hänseende, måste jag säga, att det finns fullt fog för den ståndpunkt, till vilken utskottet har kommit, nämligen att ett genomförande av föreliggande förslag skulle leda till alltför mycket besvär och alltför mycket trasel för något, som i själva verket skulle komma att visa sig vara en rent teoretisk fördel.

Jag ber slutligen få tillägga, att den, om jag så vågar säga, känslomässiga motivering, som ligger till grund för motionen och vars berättigande jag nu här varken skall bestrida eller bejaka, är, att vi under kriget och efter kriget fått ett ökat antal utlänningar här i landet. Det är denna ökning av antalet utlänningar som föranlett motionen. Före kriget, då det var mera stabila förhållanden, har ingen fäst sig vid det förhållande som påtalas i motionen och detta av det enkla skälet, att det vida övervägande antalet utlänningar i Sverige äro medborgare i våra grannländer, som sedan många år äro fast bosatta här och införlivade med det svenska näringslivet. Det synes mig ganska litet stötande, att detta antal inräknas i den folkmängdssiffran, som ligger till grund för mandatfördelningen, vilken siffra, såsom påpekats från utskottets sida, inte avser antalet röstberättigade utan redovisar folkmängden såsom uttryck för de olika valkretsarnas allmänna betydelse och vikt.

Den totala ökningen av antalet utlänningar sedan kriget är ju några tiotusental. Tar man den siffran och inte de 100 000, med vilka jag vill erinra mig att man opererar i motionen, får ju saken även från motionärernas rent

känslomässiga utgångspunkt betydligt mindre proportioner.

Herr talman! Jag instämmer i yrkandet om bifall till utskottets hemställan.

Herr KYLING: Herr talman! Jag har låtit anteckna en blank reservation till detta utskottsutlåtande, varför jag något vill motivera mitt ställningstagande.

Jag delar i princip motionärernas synpunkt. Jag tycker inte det är riktigt, att ett hundratusental utlänningar skola få bli en avgörande faktor för huruvida ett mandat från landsbygden skall komma att tillfalla en av våra storstäder. Motionärerna ha ju tänkt sig, att en förändring skulle kunna åstadkommas redan till detta års val. Emellertid fingo vi i utskottet så klara uppgifter om att det inte lät sig göra, att jag inte gärna kunde vara med om den reservation, vari yrkas bifall till motionen.

Jag vill också säga till herr Spångberg med anledning av hans uttalande att dessa utlänningar äro oförvitliga människor, att det är min egen uppfattning, och jag tror att motionärerna dela den och att ingen i denna kammar har någon annan uppfattning. Jag kan emellertid inte tänka mig, att det absolut måste vara exempelvis en representant för Stockholm som skall svara för dessa människor. En representant för landsbygden bör ju ha samma intresse för att omhändertaga de utlänningar som finnas här och göra livet så drägligt som möjligt för dem.

När nu herr Hedlund inte har yrkat bifall till reservationen utan framställt ett annat yrkande, vill jag meddela, att jag, herr talman, för mitt vidkommande kommer att ansluta mig till det yrkande herr Hedlund nu ställt. Visserligen kan man säga, att det kommer att dröja fyra år, innan denna sak kan genomföras, om man nu går in för en utredning. Man får väl utgå ifrån att Kungl. Maj:t inte behöver tillsätta en utred-

## Mandatfördelningen mellan valkretsarna vid val till riksdagen.

ning omedelbart, utan kan se hur frågan kommer att avancera vidare. Jag hade från början tänkt mig att under debatten endast meddela, att en motion kunde förväntas litet längre fram, där man kunde ta fullständig ställning till problemet, när man fick se, hur frågan utvecklade sig, men som läget blivit, skall jag be att få instämma i det yrkande herr Hedlund ställt under debatten.

Herr LARSSON i Stockholm: Herr talmän! För det måhända inte osannolika fall, att någon skulle låta sin röstning bestämmas av herr Kylings antagande, att ett bibehållande av nuvarande ordning skulle medföra ökat antal mandat för Stockholm, ber jag få meddela, att de siffermässiga kalkyler som gjorts på grundval av det material, som lämnats i utskottet, visa, att så med all sannolikhet inte kommer att bli fallet.

Herr HEDLUND i Rådomb: Herr talmän! Bara ett par ord i anslutning till herr Larssons i Stockholm anförande. Det är ju uppenbart, att under tider, då utlänningarnas antal var tämligen litet, man inte hade någon större anledning att antaga att deras inräknande i folkmängdssiffrorna skulle komma att påverka mandatfördelningen. Det är väl den praktiska anledningen till att man inte tidigare tagit upp frågan. Nu är ju förhållandet ett helt annat, när antalet utlänningar är omkring 100 000. Det skulle, sade jag för en stund sedan, förvåna mig, om de vore så pass jämnt fördelade, att deras inräknande i folkmängdssiffrorna inte kommer att påverka mandatfördelningen. Men hur det kommer att bli med den saken, vet varken herr Larsson i Stockholm eller jag. Det är först när vi fått reda på de definitiva siffrorna som vi kunna konstatera om Stockholms stad får något mandat som staden egentligen inte skulle haft.

Jag har ingalunda av herr Larssons

i Stockholm anförande blivit övertygad om att de tekniska svårigheterna lägga hinder i vägen för förslaget genomförande redan i år. Jag har väldigt svårt att förstå, att det skulle utgöra en betydande arbetsprestation att summera antalet utlänningar i de olika kyrkobokföringsområdena. Någon annan summering kan det ju inte vara fråga om i detta sammanhang.

Herr HANSSON i Skediga: Herr talmän! Jag hade inte tänkt begära ordet i denna debatt, men sedan jag hört herr Spångberg, kan jag inte underlåta att uttala min förvåning över att man är så ömtålig när det gäller de utländska medborgare som äro här. Jag tror inte att vi göra dem vare sig nytta eller glädje i detta fall. För egen del anser jag, att eftersom valen gälla svenska förhållanden, är det riktigt, att bara svenska medborgare räknas med, då fördelningen av mandaten sker. Om Stockholm skulle få något mandat mer eller mindre är väl en sak vid sidan av detta. Det väsentliga är, att de människor, som ha sitt hemvist här och äro svenska medborgare, få känna det ansvar, som följer med ett val. Det är därför jag anser oriktigt att utlänningar skola räknas in i antalet vid mandatfördelningen. Att en ändring på den punkten skulle förorsaka särskilt stort besvär, tvivlar jag mycket på. Däremot är det klart, att tiden är väl knapp för att en sådan ändring skall kunna genomföras till detta års val. Jag hoppas emellertid att en utredning kommer till stånd och att rättelse åstadkommes på detta område.

Det är klart att man på landsbygden ställer sig betänksam till den nuvarande ordningen i detta avseende. Det är nu en kolossal åderlätning av folkmängden på landsbygden och en ständig ökning av antalet invånare i storstäderna, Stockholm och andra, och därmed även en ökning av dessa städers mandat. Man får därför inte förvåna sig över att herr

**Mandatfördelningen mellan valkretsarna vid val till riksdagen.**

Larsson i Stockholm står som trogen vakt för storstadens intressen. Det är emellertid inte rättvisesynpunkten som man därvid förfäktar. Även landsbygden bör ha sin representation i riksdagen, trots att folkmängden där minskas.

Jag ber att få ansluta mig till det yrkande som herr Hedlund ställt.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till det av herr Hedlund i Rådombeslutet under överläggningen framställda yrkandet; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Hedlund i Rådombeslutet begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 14, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit det av herr Hedlund i Rådombeslutet under överläggningen framställda yrkandet.

Sedan kammarens ledamöter här efter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

## § 10.

**Mandatfördelningen mellan valkretsarna vid val till riksdagen.**

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande nr 15, i anledning av väckta motioner angående mandatfördelningen mellan valkretsarna vid val till riksdagen.

Uti de likalydande, till konstitutionsutskottet hänvisade motionerna nr 143 i första kammaren av herr *Tjällgren m. fl.* och nr 240 i andra kammaren av herr *Pettersson* i Dahl *m. fl.* hade hemställts »att riksdagen måtte besluta, att ingen valkrets skall välja färre än fem riksdagsmän såväl till första som andra kammaren med undantag för Gotlands läns valkrets, vilken till andra kammaren liksom hittills bör utse tre riksdagsmän, samt att konstitutionsutskottet måtte utforma förslag till erforderliga författningsändringar».

Utskottet hemställde, att förevarande motioner icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade avgivits av herrarna *Jones Erik Andersson, Gustavson* och *Hansson* i Skediga, som inom utskottet yrkat, att utskottet måtte hemställa, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla om utredning i motionernas syfte.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr **PETTERSSON** i Dahl: Herr talman! I den motion som väckts i denna fråga ha motionärerna påyrkat att ingen valkrets skulle välja mindre än fem riksdagsmän, varvid givetvis som tidigare varit fallet undantag skulle göras för Gotlands län. I sitt utlåtande med anledning av motionen erkänner konstitutionsutskottet, att vissa olägenheter äro förenade med att befolkningen i vissa landsortsvalkretsar är för liten och att det skulle vara förmånligt om dessa valkretsar kunde göras större. Utskottet säger sig dock icke för närvarande vilja förorda en sådan lösning, »då valkretsindelningen, som i stort ansluter sig till länsindelningen, vunnit hävd».

Denna fråga sammanhänger ju med det ärende som nyss var föremål för behandling. De olägenheter som uppkommit ha föranletts av den folkmängdsför-



**Mandatfördelningen mellan valkretsarna vid val till riksdagen.**

skjutning som ägt rum från landsbygden till storstäderna, i främsta rummet Stockholm, som ju växer mest. Landsbygden får på så sätt för liten representation i riksdagen under det att storstädernas representation ökas. Jag skall inte taga upp någon debatt om orsakerna till denna folkmängdsförskjutning — den saken bör diskuteras i annat sammanhang. Vi kunna nu endast konstatera faktum.

Jag skall i stället lämna en liten redogörelse för hur vissa län och städer för närvarande äro representerade i riksdagens andra kammare. Om jag börjar längst upp i norr, med Norrbottens län, har detta län för närvarande åtta mandat i andra kammaren. Västerbottens län har likaledes åtta mandat. Jämtlands län har fem, Västernorrlands län tio och Gävleborgs län likaledes tio. Detta gör sammanlagt 41 mandat. Går jag sedan till storstäderna har Stockholm för närvarande 22 mandat, Göteborg 10 mandat och fyrstadskretsen 10 mandat. Detta blir sammanlagt 42 mandat. Genom den befolkningsutveckling som nu försiggår kommer en förskjutning av mandatet att äga rum. Denna kommer troligen att medföra att Gävleborgs län förlorar ett mandat och Västernorrlands län ett mandat. De norrländska länen, som praktiskt taget omfatta två tredjedelar av hela Sveriges geografiska område, skulle på detta sätt inte få mera än 39 mandat.

Denna befolkningsutveckling för med sig konsekvenser även i andra län. Mandatet i Skaraborgs län skulle sålunda komma att minskas med ett, och så skulle även bli fallet i Värmlands län, där herr Spångberg, som nyss försvarade utskottets ståndpunkt i förra frågan, är hemma. Sammanlagt skulle landsorten enligt dessa beräkningar förlora fyra mandat. I stället får Stockholm troligen sin representation ökad med två mandat, Stockholms län med ett mandat och Göteborgs stad med ett mandat. Om jag efter en sådan omför-

delning av mandatet jämför representationen i dessa stora norrlandsområden och representationen i Stockholm, Göteborg och fyrstadskretsen, skulle norrlandsområdena som jag nämnde få 39 mandat och de nyssnämnda städerna 45 mandat. Vad man än må säga kan man inte påstå att detta skulle vara någon rättvis representation. Man kan ju inte komma ifrån att dessa norrlandsområden utgöra en mycket stor del av landet och betyda mycket i vårt ekonomiska liv. De ha även stor betydelse när det gäller våra strategiska möjligheter. Med detta exempel för ögonen kan man enligt min mening inte undgå att finna det oriktigt att en minskning av folkmängden i en valkrets skall så inverka på valkretsens representation i riksdagen.

Det system för mandatfördelning, som vi nu ha, fungerar ju vid andrakammarval på det sättet, att man fördelar folkmängdsantalet för hela riket på mandatantalet i andra kammaren, alltså 230. Den siffra man då får anger det antal personer, som skall välja en riksdagsman till andra kammaren. Om jag hörde rätt nämnde herr Spångberg att denna siffra var 30 000. Jag skulle tro att det är lika riktigt att säga 28 000. Om jag håller mig till talet 28 000, skulle ett län eller en valkrets, som har exempelvis 140 000 inbyggare, ha rättighet att välja fem riksdagsmän till andra kammaren. Det finns flera län, som ligga mycket nära denna gräns och för närvarande välja fem riksdagsmän. Men fortsätter folkmängden att förskjuta sig, så att den kommer att understiga denna siffra, kommer valkretsen att förlora ett mandat och får sålunda endast välja fyra riksdagsmän. Så länge befolknings-siffran håller sig vid 140 000 personer, kommer således att bakom varje vald representant stå 28 000 väljare, men sjunker den under 140 000, t. ex. till 139 000, och antalet mandat därigenom minskar, komma cirka 35 000 röster att stå bakom varje vald representant. Hur mycket

**Mandatfördelningen mellan valkretsarna vid val till riksdagen.**

man än hävdar att medborgarna skola vara värda lika mycket, kan med fog den frågan ställas: Äro de verkligen det efter det nuvarande systemet?

Vid den debatt, som fördes i första kammaren i denna fråga och som jag lyssnade till, anfördes särskilt detta sistnämnda argument emot den framstöt som vi motionärer gjort. Mot detta påpekades t. ex. att vid valförrättningar inom våra folkrörelser tillämpas sådana bestämmelser, att man får en representant för det första tusentalet medlemmar, men i och med att medlemmarnas antal ökar blir representationen som det heter mera dyrköpt. Det innebär alltså att det fordras flera röster för varje ytterligare representant. Herr Sten i första kammaren nämnde att Gävle stad hade fått inbjudan att sända representanter till en kongress i Norrköping, som jag föreställer mig gällde frågor av gemensamt intresse för de större städerna. Gävle stad skulle då få välja fem representanter för ett folkmängdstal upp till 50 000. Men för ett folkmängdstal mellan 50 000 och 100 000 skulle staden bara få utse en representant. Jag undrar om det skulle vara så märkvärdigt att tillämpa samma tankegång när det gäller representationen i riksdagens andra kammare. I detta fall kan det givetvis inte innebära någonting annat än att Stockholms stad finge stryka litet på foten när det gäller dess representation i riksdagen. Det borde ordnas så att en del mandat bleve som man säger litet mera dyrköpta. Jag undrar om det egentligen vore någon riksolycka om så skulle ske.

För att ännu en gång, herr talman, anknyta till den jämförelse jag gjorde mellan Stockholm och Norrland torde inte många av oss riksdagsmän känna till förhållandena i Norrland, men genom att riksdagen alltid är förlagd till Stockholm kunna vi, även om vi bo aldrig så långt härifrån, inte undgå att lära känna förhållandena i Stockholm. Man kan inte göra någonting åt att

Stockholm sväller ut, men det är inte nödvändigt att representationen sväller ut i samma takt som staden. Nu är det ju, som tidigare sagts här i dag, så, att utlänningarna få räknas in i befolkningsantalet. Det såges att i Stockholm skulle vistas och vara kyrkoskrivna omkring 15 000 utlänningar. Jag har ingen möjlighet att kontrollera siffran, men jag har heller ingen anledning att misstänka att den inte är riktig. Vid mandatfördelningen går det till så, att man ger en valkrets det antal mandat som svarar mot befolkningssiffran och sedan ger den valkrets som har det största överskjutande antalet medborgare ytterligare ett mandat. Det skulle alltså mycket väl kunna hända att Stockholm får ett nytt mandat i år tack vare att staden inom sin hank och stör hyser dessa 15 000 utlänningar.

Herr talman! Jag kan inte finna annat än att det hade varit en gärd av rättvisa, om man inte hade viftat bort detta problem utan i stället sagt, att med det system vi nu ha representationen omöjligen kan bli rättvis och att man måste tillerkänna de geografiska förhållandena större betydelse. Jag anser på grund av det resonemang som jag här fört, att riksdagen bör gå med på den reservation som är fogad till detta utskottsutlåtande och till vilken jag, herr talman, tillåter mig att yrka bifall.

I detta anförande, under vilket herr förste vice talmannen övertog ledningen av kammarens förhandlingar, instämde herrar *Fröderberg* och *Hansson* i Skediga.

Herr **NOLIN**: Herr talman! Jag har deltagit i utskottets behandling av detta ärende och skall be att få säga några ord.

De nuvarande bestämmelserna om mandatfördelningen gå ut på att representationen skall väljas efter folkmängd. Vi ha alltså på detta område fullt demokratiska bestämmelser, och utskot-

**Mandatfördelningen mellan valkretsarna vid val till riksdagen.**

tet har icke funnit någon anledning att vidtaga någon ändring. Jag har fullt klart för mig att vissa olägenheter uppstå på grund av den folkförskjutning som sker ifrån landsbygden till storstäderna — landsbygdens representation blir ju på detta sätt minskad. Detta blir emellertid en oundviklig följd av de bestämmelser som riksdagsordningen innehåller. Ty befolkningen får givetvis den största representationen där den är tätast.

Nu ha motionärerna tänkt sig en annan grund än befolkningssiffran för fördelningen av mandaten. Motionärerna peka på de stora ytvidderna och vilja således på något underligt sätt komma fram till en representation efter ytvidd, någonting som hittills har varit främmande för lagstiftarna. Motionen är ju tämligen snävt avfattad, och i densamma har endast tagits sikte på att man skulle skriva in i vederbörlig paragraf i riksdagsordningen, att ingen valkrets — med undantag för Gotland — skulle få välja mindre än fem riksdagsmän, såväl när det gäller första som andra kammaren. Jag vill fästa uppmärksamheten vid att detta skulle innebära en avvikelse från den princip som lagstiftarna ha haft som grund, då riksdagsordningen på denna punkt avfattades. Om någon ändring i detta avseende skall kunna åstadkommas, att möjligheter sålunda skulle beredas landsorten att bättre hävda sig gentemot storstäderna — någonting som jag för min del inte har någonting emot — blir det nog nödvändigt att först vidtaga en ganska ingående utredning för att utröna verkningarna av en sådan ändring. Men om man skrev in i bestämmelserna vad motionärerna här åsyfta, är det för närvarande inte alls säkert, att detta skulle drabba storstäderna på det sätt som motionärerna avse. Det kan lika lätt hända att en landsbygdsvalkrets finge släppa till ett sådant mandat eller att mandaten komme att tagas ifrån någon av de mindre valkretsar, som inte med

nu gällande bestämmelser ha möjlighet att utse fem representanter.

På grund av dessa omständigheter har jag och övriga ledamöter av utskottsmajoriteten inte kunnat följa motionärerna. Jag ber med dessa ord, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **PETTERSSON** i Dahl: Herr talman! Jag skall be att få fästa herr Nolin's uppmärksamhet på att det yrkande som ställts innebär, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhänga utredning i motionernas syfte. Jag tycker att herr Nolin anförde så goda skäl för detta yrkande, att han skulle ha kunnat gå med på detsamma. Om nu en utredning skulle komma till stånd, vet varken herr Nolin eller jag vad den kan resultera i. Vi veta inte om exempelvis Kronobergs län eller Hallands län få ytterligare ett mandat eller om dessa län få avstå ett mandat. Om herr Nolin erkänner att de nuvarande förhållandena inte äro tillfredsställande, tycker jag att herr Nolin skulle kunna vara med om den skrivelse som reservationerna föreslå.

Herr **NOLIN**: Herr talman! Jag har inte funnit någon anledning att frångå den princip, som finns inskriven i grundlagen, nämligen att representationen skall vara grundad på folkmängden. I reservationen påyrkas en utredning i motionernas syfte. Nu brukar ju ett utskott inte kunna i någon större utsträckning avvika från en motions kläm. Då vi fattade vår ståndpunkt i utskottet förelåg icke något yrkande om utredning, och jag har herr talman, nu ingen anledning att frångå den ståndpunkt jag intog inom utskottet.

Herr **EDBERG**: Herr talman! Vi ha i dag hört att det finns omkring 15 000 utlänningar i Stockholm. Bland dessa finnas säkerligen många hederliga och präktiga människor. Vi ha dock sett av

**Mandatfördelningen mellan valkretsarna vid val till riksdagen.**

tidningsreferaten, att det i Stockholm finns en hel del människor som i hög grad bidraga till att öka brottsligheten. En stor del av dessa människor betala därtill kanske inte ett öre i skatt vare sig till stat eller kommun, men de utöva inflytande på representationsrätten låt mig säga i Västernorrlands län. Ett sådant förhållande är för mig fullkomligt ofattbart. Här talas många gånger om demokrati, men skall detta kallas för demokrati, då bevara oss, milde Herre Gud.

Herr LARSSON i Stockholm: Herr talman! Jag tror att den föregående ärade talaren förväxlade det nu föreliggande ärendet med det som vi nyss avgjorde. Jag skall för min del begränsa mig till att säga endast ett par ord i frågan.

Det är väl otänkbart att riksdagen nu skulle frågå den princip som så länge varit grundläggande för det politiska livet i vårt land, nämligen alla medborgares likställighet. När jag hörde herr Pettersson i Dahl, fick jag en känsla av att jag hörde en stämna från det förgångna, från det för mycket länge sedan förgångna. Skulle vi verkligen hos Kungl. Maj:t begära en utredning om ändrade grunder för det svenska folkets representation efter så utomordentligt vaga synpunkter som de olika geografiska arealernas rätt att bli representerade — det är dock inte geografien, utan människorna som skola bli representerade i andra kammaren — eller den näringspolitiska betydelsen av olika landsändar eller rent av — som herr Pettersson i Dahl framkastade — den strategiska betydelse som det ena eller andra landskapet har? Jag måste säga att den ärade talaren ställer fordringar på Kungl. Maj:t som synas omänskliga.

Det yrkande, som herr Pettersson i Dahl ställde, går emot den representationsrätt som storstäderna ha i kraft av

sin folkmängd. Det är alltså ett annat yrkande än det som framställts i motionen och som i detta hänseende kunde leda vart som helst. Jag vill lägga herr Pettersson i Dahl på hjärtat en synpunkt, som jag tycker är ganska viktig när det gäller stockholmarnas rätt att vara representerade i andra kammaren. Jag tänker på det förhållandet att vi stockholmare i allt större utsträckning bestå av från den svenska landsorten invandrade medborgare. Stockholms befolkning består till 60 procent av sådana som flyttat dit från landsorten. Det förefaller utomordentligt orättvist, att man skall förlora den politiska medborgarrätten bara för att man förflyttar sig från en annan landsända till Stockholm. Jag är själv inflyttad från det landskap som herr Edberg representerar, nämligen Medelpad, jag har mina rötter också i Västergötland, för att inte tala om att mitt levnadssätt under halva året gör att jag även känner mig såsom gotlänning. Med de former som arbetslivet och tillvaron över huvud taget har här i landet tror jag att dessa lokala ambitioner spela allt mindre och mindre roll.

Med hänvisning till det sagda hemställer jag att andra kammaren måtte avslå dessa motioner och alltså bifalla konstitutionsutskottets hemställan.

Herr NORÉN: Herr talman! Herr Edbergs anförande var något senkommet, ty det hörde ju egentligen till konstitutionsutskottets utlåtande nr 14.

Vi ha i detta land haft en rätt långvarig och mångårig kamp för lika och allmän rösträtt för landets medborgare, och vi ha också kommit fram till ett system, varigenom enligt min uppfattning mandaten fördelas så rättvist som det är möjligt. Jag kan i likhet med den föregående ärade talaren inte förstå, hur man rättvisligen skall kunna fördela mandaten annat än på basis av folkmängden. Det kan ju knappast sä-

**Fiskerätten vid västkusten.**

gas att det är rättvist med en arealrepresentation, även om det skulle betyda en revolution för Norrlands vidkommande. Om man drar en linje från Östersund rätt över landet fram till Härnösand, ha vi på norra sidan om den linjen halva Sverige. Om man drar ut konsekvenserna av denna motion, skulle representationen för den övre halvan komma att bestå av halva kammaren, under det att den nu sträcker sig ungefär till den plats där herr Hedlund i Östersund sitter. Trots detta kan jag inte finna att man rättvisligen kan ordna en representation annat än på basis av folkmängden.

Med vad jag anfört ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **PETTERSSON** i Dahl: Herr talmän! Det var herr Larsson i Stockholm, som uppkallade mig igen. Han sade att min tankegång var en stämna från det förgångna. Jag föreställer mig att herr Larsson tänker på den tid då det lagstiftades för att städerna skulle få möjlighet att hävda sig gentemot landsbygden. Nu hävda städerna sig själva, och det är landsbygden, som får försöka klara sig gentemot städerna, i detta fall särskilt Storstockholm. Jag tror inte alls att detta är något som kommer från det förgångna, utan man kan tvärtom, herr Larsson, säga att det är en tankegång som är realistisk och hör hemma i nutiden.

Det i debatten begagnade uttrycket representation efter areal har inte jag präglat. Vad jag har sagt är att Norrland utgör ungefär två tredjedelar av yttinnehållet i vårt land, att denna landsdel väger tungt i vårt ekonomiska liv och att man inte kan komma ifrån att den betyder en hel del även strategiskt. Jag har jämfört denna landsdels representation med storstädernas. Men därmed har jag inte sagt att vi skola välja representation efter areal.

När herr Larsson i Stockholm säger att stockholmarna till 60 procent äro

inflyttade och att han själv är inflyttad från landsorten, så måste jag säga att det syns och hörs inte på honom. Nu är han i stället en typisk representant för Storstockholm. Inflyttningen till Stockholm har verkat på honom precis som på många andra inflyttade landsortsbor: de bli storstadssmittade på något sätt och bli storstockholmare och ingenting annat.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, gav herr förste vice talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Pettersson i Dahl begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 15, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning; och befanns därvid flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 11.

**Fiskerätten vid västkusten.**

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande nr 9, i anledning av väckt motion angående fiskerätten vid kusterna av Hallands samt Göteborgs och Bohus län.

**Fiskerätten vid västkusten.**

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr JOHANSSON i Torp: Herr talman! Det problem som här av motionärerna underställts riksdagens prövning är i själva verket en gammal bekant. Det har vid olika tillfällen dragits under riksdagens prövning, och man har steg för steg kommit visserligen långsamt men dock närmare en ordning, som kan kallas normal. Men det fattas dock åtskilligt ännu. Fiskarkåren på västkusten finner det orimligt att äganderätten till stranden skall medföra absolut äganderätt till de liv som finnas i vattnet utanför stranden. Den åskådningen bottnar inte på något sätt i någon självsvåldig oppositionslystnad mot lag och författning, utan det är rätt och slätt en kvarleva, ett starkt minne av den rättsordning som gällde under den dansk-norska tiden och som var fullt i sin ordning under dåvarande förhållanden, ehuru den i flera hänseenden skilde sig från den svenska rättsuppfattningen. Om det nu varit så, att man haft att göra uteslutande med infödda jordägare, så kanske frågan inte hade blivit aktuell på det sätt som den nu är. Såvitt jag vet har under de senare åren ingen större konflikt uppstått mellan de infödda strandägarna och fiskarkåren. Men frågan har under senare år komplicerats i mycket hög grad genom att en hel del stadsbor, däribland många stockholmare, göteborgare o. s. v., köpt upp strandområden och förvärvat den juridiska äganderätten till fisket. Och de ha hävdat denna rätt på ett sätt som kommit att i hög grad uppröra befolkningen. Vad som gör problemet ännu mera känsligt är det faktum, att detta uppträdande från jordägarnas sida drabbar den ekonomiskt sämst ställda delen av fiskarkåren. Det är hemmafiskare, som i stor utsträckning bestå av gamlingar, som inte längre kunna vara ute på öppna havet och som ha strandfisket som ett kärkommet tillägg till sin försörjning.

Det är alltså inte bara en ekonomisk utan även en social fråga det gäller.

Då jag trots vad jag nu anfört inte kunnat följa motionärerna i deras framställning beror detta på den utredning i frågan som föreligger sedan något mer än ett halvt år tillbaka och som syftar till att komma fram till bättre rättsförhållanden på detta område. Det kan knappast vara riktigt att riksdagen skulle störta iväg, sedan utredningen är färdig och skickats ut på remiss till olika instanser, det kan inte vara riktigt att riksdagen skulle fatta beslut utan att avvakta Kungl. Maj:ts förslag i ärendet. Jag anser att det skulle leda till rena kaos, om man skulle slå in på en sådan väg.

Jag har emellertid nu begärt ordet för att i detta sammanhang rikta en vädjan till vederbörande statsråd, det vill säga närmast herr Sträng, som har denna fråga under sin domvärjo, att lösningen av detta problem måtte påskyndas i största möjliga utsträckning och att ingenting som kan leda till ett snabbt resultat försummas. Det är som jag nämnde inte bara en ekonomisk fråga utan även en social fråga med hänsyn till den grupp människor, som drabbas av de nuvarande enligt befolkningens uppfattning olidliga förhållandena.

Jag har icke något annat yrkande än bifall till utskottets förslag.

Herr STAXÄNG: Herr talman! Inte heller jag tänker ställa något annat yrkande än om bifall till utskottets förslag. I likhet med den siste ärade talarren vill jag framhålla, att detta är ett gammalt krav från fiskarens sida. Utvecklingen har gått stegvis framåt. Jag vill minnas det var år 1930 som man tog ett steg framåt och på vissa andra områden införde denna fria fiskerätt. Men jag vill understryka att det är en annan part som med bekymmer sett på denna utveckling, och det är de strandägare, som delvis haft sin försörjning

**Åtgärder mot kupp försök mot det demokratiska styrelseskicket.**

av fisket vid sin strand. Beträffande min egen ståndpunkt har jag funnit västkustfiskarens krav på denna punkt så starka, att man i längden knappast kan hålla emot, trots att jag från början ställde mig mycket skeptisk med hänsyn till den äganderätt som strandägaren dock har. Men det har, som den föregående talaren nämnde, blivit ändrade förhållanden på den senaste tiden beträffande äganderätten till stränderna. Jag skrev på denna motion vid riksdagens början men framhöll därvid, att de strandägare, som ha rätt till fisket vid stränderna, böra få en rättvis ersättning, om denna lagändring kommer till stånd. Och sedan jag skrivit på motionen har jag faktiskt fått klart för mig, att det finns mycket starka skäl i vissa fall för en dylik ersättning. Det är ju äganderätten man här berör.

Jag vill härmed inte säga att jag ändrat den ståndpunkt som jag hade, då motionen väcktes vid riksdagens början. Men jag vill rikta en vädjan till Kungl. Maj:t — eftersom vi kunna räkna med en proposition i detta ärende — att taga hänsyn till dem som ha denna strandäganderätt, så att de, i den mån de haft inkomst av fisket, få en rimlig och berättigad ersättning för att de nödgas avstå från densamma på grund av den ifrågasatta lagändringen.

I detta anförande instämde herr *Carlsson* i Bakeröd.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

## § 12.

**Åtgärder mot kupp försök mot det demokratiska styrelseskicket.**

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 38, i anledning av väckt motion angående åtgärder till förhindrande av eventuella kupp försök mot det demokratiska styrelseskicket, m. m.

I en inom andra kammaren av herr *Andersson* i Dunker väckt motion

(II: 361) hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville vidtaga de åtgärder, som vore möjliga och lämpliga till förhindrande av eventuella kupp försök riktade mot vårt fria demokratiska styrelseskick, och därvid i första hand anordna upplysningsverksamhet på sätt i motionen föreslagits, samt att riksdagen ville för detta ändamål ställa ett förslagsanslag på 100 000 kronor till Kungl. Maj:ts förfogande.

Utskottet hemställde, att motionen II: 361 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr *ANDERSSON* i Dunker: Herr talman! När jag i slutet av januari skrev den föreliggande motionen om åtgärder till förhindrande av kupp försök mot vårt demokratiska statsskick, hade den kommunistiska kuppen i Tjeckoslovakien ännu ej ägt rum. Jag tyckte dock att läget ute i världen redan då var sådant, att också vi borde vidtaga några beredskapsåtgärder till skydd mot kupp försök. Vi hade sett hur det ena fria folket efter det andra berövats sin demokratiska styrelseform och förvandlats till kommuniststyrda minoritetsdiktaturer med undertryckande, förföljelse och förintande av olikänkande. Alldeles särskilt kände jag mig gripen av, hur bondebefolkningen och dess ledare blevo utsatta för den kommunistiska terrorn.

Trots alla fagra och förljugna löften, som kommunisterna givit bönderna i olika länder, ha dock inte dessa varit beredda att följa med i den kommunistiska häxdansen och förvandla den nyvunna demokratiska friheten till kommunistisk diktatur. Man hade alltför närliggande erfarenheter och exempel på, vad nazistisk diktatur betydde, och man fruktade med skäl, att det var mindre än ett tuppfjät mellan nazism

### Åtgärder mot kupp försök mot det demokratiska styrelseskicket.

och kommunism. Och hur har det gått med böndernas politiska organisationer i dessa länder, även där de som i Polen och annorstädes utgjorde det största politiska partiet? Jo, de äro upplösta, förbjudna och förintade, och man kan gott säga att miljontals bönder fråntagits sina hem och ägodelar och blivit satta i kommunistiska koncentrationsläger. Många av dem ha också blivit brutalt avlivade. Och var äro nu böndernas under demokratiska former valda ledare i Rumänien, i Bulgarien, i Ungern, i Polen och väl nu också i Tjeckoslovakien? Jo, de äro fängslade eller fördrivna från hem och fosterland eller — som vi också veta — i något fall mördade. Men allt detta är ju bara en återklang av vad som tidigare förekommit i Ryssland. Kommunistrevolutionens fagra löften där till bönderna att de skulle få dela upp godsägarnas jord räckte tydligen inte till att göra dem till trogna kommunister, utan den kommunistiska herrekliken nödgades tillgripa de mest brutala våldsåtgärder mot de ryska bönderna för att göra dem till lydiga redskap i den kommunistiska omvandlingsprocessen.

Det var en kommunistisk talare här i kammaren, som för några veckor sedan kallade en annan politisk meningsriktning för kriminell, därför att Hitler i sina gaskamrar hade avlivat miljontals judar. Jag frågar: Vad skall man då kalla kommunisterna i detta land, när man vet att deras meningsfränder och herrar i Östeuropa avlivat man vågar nog säga miljoner oskyldiga bönder och andra människor i sina »gaskamrar», d. v. s. i slavlägren, koncentrationslägren i Sibiriens ödemarker och annorstädes? Det blir knappast något vackrare namn på dem.

I motionen återgav jag ett par just då alldeles färska uttalanden om läget i Europa. Det ena är ett avsnitt ur en artikel i den ryska fackföreningstidningen Trud, där det bland annat he-

ter: »Nöden och svälten i västra Europa ge starka förhoppningar om att stunden nu är inne för kommunisterna att ta makten i hela vår världsdel.» Det andra är ett citat ur utrikesminister Bevins mycket uppmärksammade tal i engelska parlamentet den 22 januari, där han riktar en mycket allvarlig maning till Europas demokratiska stater att se upp med det kommunistiska spelet, som hänsynslöst tillämpas i varje land, för att i sovjetrysk regi rycka till sig makten och undertrycka demokratin.

För min del fann jag dessa och många andra liknande uttalanden bekräfta min egen uppfattning, att läget både inom och utom landet var sådant, att det fanns all anledning att vidtaga åtgärder också i vårt land till demokratiens skydd.

Sedan kom som ett slag för oss alla den kommunistiska kuppen i Tjeckoslovakien, då detta demokratiska och frihetsälskande folk berövades sina medborgerliga rättigheter, sin yttrandefrihet, sin pressfrihet och allt som vi som västerländska demokrater betrakta som omistliga värden. Det är med beklämning i hjärtan och sinnen vi nu få se på hur detta land göres till en »demokrati» enligt östeuropeisk modell, vilket betyder att Tjeckoslovakien nu är en polisstat under kommunistisk diktatur. Det är betecknande, att den kommunistiske konseljpresidenten Gottwald i ett tal till polisen i Prag förklarade att »vår polis och vår milis är bevis på vår republiks djupt rotade demokrati».

Vad som skett i Tjeckoslovakien har mer än något annat öppnat våra ögon för vad kommunisterna i alla länder och naturligtvis även här i Sverige i verkligheten ha för avsikter. Kommunistpartiet är intet svenskt politiskt parti utan en av främmande makt dirigerad femte kolonn inom vårt lands gränser, beredd till våldsamt omstörtning av vårt samhällsskick om order



**Åtgärder mot kuppöversök mot det demokratiska styrelseskicket.**

därom kommer. Så betraktar man kommunisterna också inom andra demokratiska länder. Detta framgår med önskvärd tydlighet av en rad uttalanden, som gjorts av kända politiker och andra. Jag skall göra några korta citat.

Norges socialdemokratiske statsminister, Gerhardsen, yttrade strax efter den tjeckoslovakiska kuppen bland annat: »Det som kan hota det norska folkets frihet och självständighet är den fara kommunistpartiet för närvarande representerar — — — i dag har ingen rättighet att vara i god tro. De som stå i spetsen för kommunisterna i Norge äro komintern- och kominformkommunister. Liksom sina trosfränder i andra länder äro de i sina hjärtan anhängare av terror och diktatur. Inga vackra deklarationer få längre hindra folk från att se den brutala sanningen i ögonen — — —.»

Så sent som i söndags gjorde statsminister Gerhardsen ett nytt uttalande: »Vi få inte glömma, att ett helt folk förlorade sin frihet och oavhängighet genom kommunistkuppen i Tjeckoslovakien. I vårt land» — tillägger han vidare — »äro kommunisterna inte lika starka, men vi få inte glömma att om de vore det, skulle de försöka sig på samma sak.»

I den danska riksdagen ha en hel del liknande uttalanden gjorts. Den socialdemokratiske riksdagsmannen Alsing Andersen yttrade på tal om kommunisterna vid ett tillfälle bland annat: »Det är tur för dem att vi hos oss ha demokrati och inte vad man kallar 'folkdemokrati' — — —. De danska kommunisterna ha genom sin hållning till händelserna i Tjeckoslovakien tydligt visat sig som en diktaturkolonn, som, om de skulle få en chans, är redo att uttradera det danska folkets frihet.»

Den norska landsorganisationens ordförande, Konrad Nordahl, yttrade vid ett stort arbetarmöte i Oslo bland annat: »Det som sker i Tjeckoslovakien

berör inte bara det tjeckoslovakiska folket. Vi måste lära av dessa händelser att sätta in allt på att söka hindra något liknande här. Vi vilja inte bli välsignade med en 'folkdemokrati'. Vi vilja inte tillåta en liten grupp bland vårt folk att undergräva vår demokrati. Vi ha en sådan grupp i Norge, kommunisterna.»

En mängd liknande citat skulle kunna göras från andra demokratiska länder, men vad det gäller utlandet skall jag nöja mig med dessa. Våra kommunister bruka framt förklara, att alla uttalanden av detta slag äro dikterade av arbetarfiender, storfinans, godsägare- och arbetsgivarintressen och dylikt. Det lär väl ändå inte gå att övertyga så många om, att de jag här citerat representera några dylika intressegrupper.

Jag har här några svenska uttalanden, som jag också vill citera. Den syndikalistiska tidningen Arbetaren skriver bland annat: »Förutsättningarna för Stalins framgångar i Sverige, vilka äro de? — — —: en stark och omfattande femte kolonn. Femte kolonnens styrka har varit avgörande i raden av redan krossade länder, den kommer också att bli avgörande för Sveriges vidkommande. Den ryska femtekolonnen i det här landet — som i de andra — konstitueras av bolsjevikpartiet, också kallat Sveriges Kommunistiska arbetareparti.»

De flesta av oss ha kanske läst en artikel i Aftontidningen för några veckor sedan av Ture Nerman. Jag citerar här några rader: »— — — vad vi särskilt i svensk arbetarrörelse har att allvarligt betänka — för var dag allt allvarligare manade av vad som sker i världen — det är frågan om kommunisterna här i landet, Rysslands femte kolonn, och dess förbindelser i socialdemokratien. Man börjar nog litet varstans i partiet finna det på tiden att ta upp den frågan inte bara till deklaration — det har skett klart —

**Åtgärder mot kupp försök mot det demokratiska styrelseskicket.**

men till hårdhänt handling. Behöva vi ytterligare bevis, att kommunisterna — bättre vore namnet stalinisterna eller hemmaryssarna — när det behagar Rysslands intressen komma att gå dess ärenden? Hittills ha de inte i ett enda fall officiellt i press eller riksdag opponerat mot någonting i rysk politik. Lika absolut säkert som att nazisterna i Sverige med alla sina försäkringar att vara undantag skulle i given situation ha följt alla andra nazirörelsers exempel och blivit ett quislingparti i Hitlers tjänst, lika absolut säkert är kärnan av kommuniströrelsen i Sverige, som i andra länder, beredd att lyda sin husbondes röst.» Herr Nerman fortsätter: »Nå, vad skall man då praktiskt göra med en rörelse, som har samlat 372 424 röster vid höstvalen 1944?» Han fortsätter sedan: »I första hand absolut bryta alla förbindelser med Stalins svenska sektion, avslöja alla dess 'demokratiska' samarbetsrörelsers karaktär av camouflage för rysk propaganda, isolera stalinisterna liksom förut nazisterna — det är nu främst socialdemokratiens sak liksom det var högerens att isolera Hitler-agenterna — sluta upp att betrakta stalinisterna som demokrater eller 'vänster', helt enkelt bekämpa dem som lydtrupper till ett främmande imperium.»

Herr talman! Det må räcka med dessa citat, som med säkerhet ge uttryck för vad man tänker och känner bland den alldeles överväldigande delen av Sveriges folk liksom också hos andra demokratiska folk, som ännu ha sin frihet kvar.

I Tjeckoslovakien råder nu kommunistisk terror med allt vad detta innebär av förtryck, förföljelse, rättslöshet och ofrihet för var och en, som inte bekänner sig till de nya herrarnas läror. Ett skakande bevis på att så verkligen är förhållandet fick hela världen i utrikesminister Masaryks död. Om han dog för egen hand eller dödades på direkt tillskyndan av kommunistre-

gimen lär väl ännu inte vara klarlagt. Under alla förhållanden kunna kommunisterna inte undgå att få bära det moraliska ansvaret för Masaryks död.

Den officiella reaktionen här i Sverige inför vad som skett och sker ute i Europa och på andra håll i världen synes vara minst sagt ljum. Från vår politiska ledning, regeringen, har det knappast gjorts några uttalanden som kunna jämföras med vad exempelvis statsminister Gerhardsen i Norge yttrat rörande kommunisterna.

Man förklarar sig inte vilja samarbeta med dem, man tar helt försiktigt avstånd från dem och överlåter till fackföreningarna att sköta »utrensningen». Det är gott och väl med denna utrensning från fackföreningarnas sida; den ha vi anledning att vara glada åt. Men detta är, enligt min mening, inte nog. Kommunisterna finnas ju kvar på många andra områden och ha full frihet att driva sitt förrådiska spel.

Jag överdriver inte om jag säger, att det råder stark oro ute i landet. Man frågar sig vad regeringen gör. Ha vi här i Sverige en beredskap, som skulle omöjliggöra en kupp liknande den i Tjeckoslovakien? Överbefälhavaren har krävt åtgärder för att skapa en militär kuppberedskap. Om någonting blivit gjort i den vägen är åtminstone inte mig bekant. Och hur ha vi det med den civila kuppberedskapen?

I andra länder sitter man inte med armarna i kors och förlitar sig på att sådant inte kan inträffa där. I Schweiz har nationalrådet beordrat alla myndigheter i landet att till det yttersta skärpa vaksamheten mot kommunisterna. I Holland har man skapat en särskild polisstyrka med motsvarande uppgifter. I Danmark och Norge har man vidtagit en rad försiktighetsåtgärder gentemot kommunisterna. Nu senast har man i Norge utslutit kommunisterna från det viktiga specialutskott, som skall handlägga särskilda utrikespolitiska frågor och beredskapsåtgär-

**Åtgärder mot kupp försök mot det demokratiska styrelseskicket.**

der. Jag frågar ännu en gång: Vad ha vi gjort här? Jo, här sattes in en kommunist som ledamot i försvarskommittén. Han har där fått alla de uppgifter han önskat rörande vårt försvarsorganisation och utrustning, rörande dess befästningsverk och försvarsplaner m. m. Den eller de som ha ansvaret för detta kunde lika gärna ha satt in någon man från sovjetlegationen här i Stockholm i försvarskommittén; hemligheterna rörande vårt försvar hade nog inte blivit mera uppenbara för ryssarna då än vad de nu blivit.

Enligt en uppgift jag sett lär man nu vara beredd att utlämna ytterligare hemligheter rörande försvaret och andra därmed sammanhängande frågor till det riksdagsutskott, där det sitter en kommunist, om vilken det uppgives att han är officer i Röda armén.

Jag skulle, herr talman, i detta sammanhang vilja ställa en fråga till försvarsministern. Han är tyvärr inte här nu, men jag hoppas att frågan ändå kommer att nå honom. Är det med försvarsministerns och regeringens vetskap och medgivande, som det sitter en kommunist i försvarets forskningsinstitut med en sådan ställning, att han har full inblick i allt vad som där förekommer? Jag skall avstå från att nu göra några reflexioner i det sammanhanget.

Inrikesministern, som ju har det närmaste ansvaret för säkerheten i landet, synes ju ha vidtagit vissa dispositioner. Jag tänker på hans skrivelse till länsstyrelserna att iakttaga viss försiktighet vid anställande av poliser och hans begäran om ökat anslag till den särskilda spionpolisen m. m. Vad särskilt det senare beträffar förefaller det alldeles särskilt påkallat inte minst med hänsyn till att regeringen benådat och frigivit några av de värsta spionerna från det senaste världskriget. Det finns säkert också andra, som behöva bevakas.

I dagens läge behövs det sannerligen en beredskap med skärpt uppmärksamhet gentemot alla dem, som vi veta viligt skulle medverka i försök att slå sönder vårt demokratiska samhällsskick. Det behövs att vi äro beredda att omedelbart slå ned varje försök i den vägen. En klar och otvetydig förklaring från regeringens sida att vi ha eller snarast skola skaffa oss en sådan beredskap skulle med säkerhet lugna den rådande oron. Men, herr talman, jag vill ha sagt, att kommer inte ett sådant besked, och kommer det inte snart, då nödgas demokratiens anhängare i alla läger att tillsammans själva skapa en sådan beredskap. Jag tror dock inte det vore lyckligt, om någonting sådant skulle behöva ske. Men vi vilja inte vara med om att på samma sätt som man gjort i andra länder stå där handfallna, försvarslösa och oförmögna att vidtaga motåtgärder gentemot kupp makarna därest ett försök skulle göras. Jag vill också ha det sagt — och särskilt riktar jag mig då till herrar och damer kommunister — att Sveriges bönder ha aldrig tålt förtryck och fogdevälde och komma heller aldrig att tolerera en kommunistisk diktatur i detta land, man må sedan kalla den »folkdemokrati» eller vad man vill. Det kunna herrarna och damerna vara förvissade om.

I motionen har jag föreslagit, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att Kungl. Maj:t ville vidtaga de åtgärder, som äro möjliga och lämpliga till förhindrande av eventuella kupp försök riktade mot vårt fria demokratiska styrelseskick, och därvid i första hand anordna upplysningsverksamhet på sätt i motionen föreslås, och att riksdagen för detta ändamål ville anslå ett belopp av 100 000 kronor.

Jag vill säga, att hade kuppen i Tjeckoslovakien ägt rum innan jag skrev motionen, så hade nog mitt huvudyrkande kommit att gå ut på mera omedelbara åtgärder liknande dem som

**Åtgärder mot kupp försök mot det demokratiska styrelseskicket.**

redan vidtagits i Danmark, Norge, Schweiz och på andra håll. Jag tror dock, att upplysningsverksamheten alltså är av den största betydelse. Vi få aldrig glömma, att kommunismen är en farsot, som visserligen kan dämpas ner och hållas tillbaka under längre eller kortare tid, men med de väldiga resurser, som numera stå till kommunismens förfogande, kommer den på nytt att sticka upp huvudet och sprida sitt gift och sina bakterier bland människorna. Min tro är, att i det långa loppet är en saklig, omfattande och energisk upplysningsverksamhet det bästa medlet att förhindra det kommunistiska giftets spridning.

Jag har tänkt mig, att denna upplysningsverksamhet skulle kunna ordnas genom något statligt organ med anlitande av radio, press, broschyrer och på annat sätt. Man skulle klargöra för människorna den avgörande skillnaden mellan de statssystem, som äro uppbyggda efter västerländska demokratiska principer, de enda, som kunna ha verklig rätt att kalla sig demokratier, och de statssystem, som äro uppbyggda efter östeuropeisk modell och som vi anse vara demokratiernas motsats eller diktaturer. Vad som därutöver är av särskild betydelse att få klarlagt är de enskilda medborgarnas ställning gentemot staten och den personliga rätts-säkerheten inom de olika statssystemen. Som talare och skribenter vid denna upplysningsverksamhet har jag tänkt mig vetenskapsmän, kanske diplomater, tidningsmän och andra personer med omfattande och noggrann kännedom om förhållandena inom olika länder.

Jag har den tilltron till vårt folks sunda omdöme, att en sådan upplysningsverksamhet, bedriven i tillräcklig omfattning och på ett intresseväckande sätt — som exempel skulle jag vilja nämna föredragen i radio om atombomben — och anordnad med den auktoritet en statlig institution alltid skän-

ker, med säkerhet skulle göra det svårare för kommunisterna att sprida sitt gift och sina lögnaktiga irrläror ibland människorna.

Herr talman! Nu har emellertid statsutskottet avstyrkt min motion och bland annat den motiveringen, att det för närvarande inte föreligger tillräcklig anledning att hos Kungl. Maj:t anhålla om åtgärder i sådan riktning, som jag föreslagit i motionen. Jag vill då fråga utskottets representanter: *När* anser utskottet att en sådan anledning skulle föreligga, om det inte gör det *nu*? Vad vet utskottet om våra kommunisters planer och förehavanden här i landet? Har utskottet fått några bindande och tillförlitliga försäkringar om att man inte tänker vidtaga några kupper här i vårt land och att kommunisterna inte ha några planer på att upprätta en »folkdemokrati» enligt östeuropeisk modell? I så fall kan jag förstå utskottet men knappast annars.

Om kommunisterna inte vände upp och ned på, ja, förfalskade alla hävdvunna beteckningar och värden, om de ärligt sade ifrån att de anse demokrati vara en övervunnen och förlegad ståndpunkt, om de rent ut förklarade att Hitler och Stalin äro deras idealgestalter eftersom dessa visat, att det går för en hänsynslös klick att rycka till sig makten och regera över stora folk, om kommunisterna ville erkänna att de hade som paroll »Bort med demokratin, fram för diktaturen» — om de vore så ärliga att de öppet deklarerade detta, som ju är deras verkliga ideal, då skulle man ju nästan kunna betrakta dem som ärliga politiska motståndare, och då tror jag att en upplysningsverksamhet sådan som den jag föreslagit skulle vara mindre nödvändig. Men att kalla diktatur för demokrati, t. o. m. »folkdemokrati», att kalla polisvälde och terror för frihet, det är ju att förfalska och ställa på huvudet alla hävdvunna beteckningar och värden i den politiska debatten och

## Åtgärder mot kupp försök mot det demokratiska styrelseskicket.

att i högsta grad förvillia människornas begrepp och omdöme.

Herr talman! Det är gott och väl att, som utskottet säger, tidningar, tidskrifter och politiska talare söka förklara och upplysa, men det blir ofta ensidigt och sker inte heller med den auktoritet, som en upplysningsverksamhet sådan jag syftar till skulle komma att få. Den når inte heller alla, som skulle behöva få del av den. Jag är därför, herr talman, alldeles övertygad om, att en statlig upplysningsverksamhet sådan jag föreslagit i motionen både nu och för framtiden har en stor och viktig uppgift att fylla, och jag yrkar därför bifall till motionen.

Herr LUNDSTEDT: Herr talman! Jag har icke för avsikt att här göra något yrkande. Jag önskar uttala min sympati för den anda, som talar ur den föreliggande motionen, liksom för den anda, som talar ur motionärens nyss hållna anförande.

På en punkt vill jag dock taga avstånd från motionären. Jag har aldrig förstått den vare sig hos honom eller hos andra uppståndna chock, som inställde sig på grund av den demokratiska katastrofen i Tjeckoslovakien. Alla något så när initierade borde dock sedan åtskilliga år ha förstått, att den katastrofen var i annalkande.

Jag vill emellertid tillägga, att det synes mig fullkomligt orimligt, att diktatursträvande krafter skola kunna *i hägnen av demokratiska rättsprinciper* få utöva sitt mullvadsarbete på undergrävandet av vår konstitution och på den svenska demokratiens undergång.

Jag ber, herr talman, att med några ord få närmare motivera mitt nu fällda omdöme. — Genom yttrande- och tryckfriheten råder hos oss vad man skulle kunna kalla propagandafrihet. Denna är ett rättsinstitut, liksom man så även kan beteckna förenings- och församlingsfriheten. Det är dessa rätts-

institut, som komma till användning, när partier och enskilda, utan hinder av ingrepp av det ena eller andra slaget, utveckla politisk verksamhet. Dessa friheter såsom rättsinstitut komma till stånd därigenom att vissa för västerländsk kultur och för demokrati typiska regler eller, om man så vill, typiska rättsprinciper uppehållas. Den föreställningen synes mig vara fullkomligt oförnuftig, att dessa rättsinstitut, liksom för övrigt vilket rättsinstitut som helst, skulle kunna få åberopas för och utnyttjas till förgörandet av den samhällsordning, i vilken rättsinstitutionen i fråga ingå såsom led och utan vilken de icke skulle kunna ha någon som helst existens.

Nyss antydda rättsprinciper sammanhänga med den allmänna uppfattningen i vårt land om värdet för oss av demokratiens framför alla andra samhällsformer, d. v. s. om värdet för oss av vår frihet att få handla och vandla efter vårt behag, efter våra önskningsar, såvitt som denna frihet kan etableras utan fara för samhällsekonomin och utan fara för just den ifrågavarande friheten själv. Såväl propagandafrihetens som förenings- och församlingsfrihetens rättsinstitut ha med andra ord sin raison d'être däri, att de konsolidera och stärka vår demokratiska samhällsbyggnad.

Är nu detta riktigt, och jag trotsar någon att på den punkten kunna gendriva mina påståenden, då är det också riktigt, att rättsinstitutionen i fråga icke kunna ha sitt ändamål i sig själva, icke kunna vara till för sin egen skull utan blott äro *medel* för upprätthållandet och utvecklingen av en demokratisk samhällsordning. Men därmed måste det också stå fast, att det är ett misstag, ett groteskt misstag, att låta dessa rättsinstitut få vara användbara till förberedelse för en demokratiens tillintetgörande diktatur. Sådant utnyttjande av rättsinstitutionen i fråga måste följaktligen ligga fullständigt utanför lagens

**Åtgärder mot kupp försök mot det demokratiska styrelseskicket.**

både grund och syftemål. Detta påstående är lika obestriddligt som påståendet, att samhället med sina lagar icke kan anses fullfölja syftet att förgöra sig självt.

Herr talman! Vad jag nu sagt är icke något nytt i denna kammare. Jag har nästan ord för ord hämtat det ur min motion nr 281 vid 1940 års riksdag. Såväl i denna motion som framför allt i en till motionen fogad bilaga har jag ytterligare utvecklat hithörande synpunkter.

Jag har nu velat göra dessa uttalanden för att därmed ge en bakgrund för min erinran till den ärade kammaren, att tiden nu torde vara inne, då vi icke längre kunna dröja med att i strafflagens 8:e kapitel införa ett straffbud mot antidemokratisk propagandaverksamhet, *såvitt som denna propagandaverksamhet hunnit fram till ett visst objektivt fixerbart stadium*. Detta straffbud måste vara så avfattat, att det kan göras användbart i tillräckligt god tid, d. v. s. innan något kupp försök mot vår konstitution ännu hunnit igångsättas. Menar man, att en sådan lagstiftning vore antidemokratisk, då borde man förstå av vad jag nyss sagt, att en sådan mening icke kan vara motiverad och att den beror på att man icke tillräckligt grundligt satt sig in i den hithörande problemställningen. Demokratien *måste* kunna hålla sig med andra medel till sitt försvar än upplysningsverksamhet. Demokratien är icke eller behöver åtminstone icke vara så hjälplös och valhänt som många föreställer sig. Upplysningsverksamhet biter icke på allt ont. Den biter icke på en propaganda, som gått i utländsk tjänst, som systematiskt och konsekvent bygger på lögnen och som bedrivs med en hänsynslöshet och en fräckhet av maximalt format. Att i *åsiktsfrihetens* namn hysa respekt för den propaganda, som siktar på att *döda demokratien* i vårt land, kan icke bero på annat än principrytteri.

Jag förstår mycket väl, herr talman, att det visst icke är en enkel sak utan tvärtom en mycket svår sak att finna den lämpliga formuleringen för ett sådant straffbud, som jag nu ifrågasatt. Men jag vet också, att svårigheterna icke kunna vara oöverkomliga. Därför tillåter jag mig att vädja till första lagutskottet och till dess lika energiske som skicklige ordförande att taga de synpunkter, som jag nu tillåtit mig framföra, under övervägande, när utskottet går att behandla den strafflagsproposition, som nu ligger på riksdagens bord. Denna proposition avser också strafflagskapitlet om landsförräderi. Jag tror icke, att det i vår tid finns något landsförräderibrott, som i farlighet kan mäta sig med den verksamhet, vilken såväl den ärade motionären som jag själv här riktat oss emot.

Herr SVENSSON i Grönvik: Herr talman! Det ämne, som vi nu här diskutera, är av synnerligen allvarlig innebörd. Därom torde väl flertalet i denna kammare vara ense. Den metod, som motionären föreslagit, har statsutskottet för sin del emellertid icke ansett vara det bästa sättet att bekämpa den rörelse, som motionären själv betraktar och benämner som en sjukdom.

Motionären bör besinna, att de medel och den metod, som han rekommenderar, gå ut på att man bör använda sig av en statsdirigerad upplysningsverksamhet, alltså i stort sett samma system som motionären själv vill bekämpa. Denna synpunkt har varit för statsutskottet avgörande. Utskottet har icke velat vara med om att man i ett fritt samhälle lämnar Kungl. Maj:t fullmakt att använda vare sig större eller mindre belopp för propagandaverksamhet. Enligt utskottets uppfattning bör man bedriva upplysningsverksamhet bland folket fullständigt fritt och utan några pekpinningar vare sig från det ena eller andra hållet. Jag kan inte komma ifrån

**Åtgärder mot kuppöförsök mot det demokratiska styrelseskicket.**

att man här nog har i hög grad överskattat betydelsen av den metod, som i motionen i varje fall har förordats — jag kanske bör göra ett undantag för den senaste talaren, herr Lundstedt, ty han satte ju inte värdet av upplysningsverksamheten så särskilt högt. Den saken skall inte jag för min del ingå på, men jag tror att svenska folket är tillräckligt upplyst och kunnigt för att tilllåta vem som helst att ute bland folket framföra de tankar, som han anser vara de riktiga. Sedan står det naturligtvis öppet både för motionären och för herr Lundstedt att efter bästa förmåga övertyga alla om den fara som de anse ligga i kommunisternas verksamhet.

Motionären talar här om att vetenskapsmän och diplomater skulle kunna tagas i anspråk för den upplysningsverksamhet som han vill åstadkomma. Jag vill inte alls underskatta dessa samhällsgruppers kapacitet, men jag tror att det är lättare att få menige man att förstå vad saken gäller, om den behandlas av talare från de egna leden. Från en mer än trettioårig politisk verksamhet har jag den erfarenheten, att det inte är säkert, att det är de mera framstående talarna, som lägga upp problemen efter stora linjer, som vinna de största framgångarna. Nej, man skall tala med folket på dess eget språk, om man skall få den stora massan att förstå vad man har att säga.

Vad sedan beträffar samhällets förmåga att skydda sig mot kupper, är det ju andra medel, som därvidlag få komma till användning, och det är Kungl. Maj:ts skyldighet att upprätthålla den beredskap, som sålunda är erforderlig. Om jag inte har läst fel, har också regeringen enligt vad som meddelats i pressen redan vidtagit vissa åtgärder i det hänscendet. Vi äro alltså inte vare sig hjälplösa eller valhänta, och jag tror inte att man bör hänge sig åt någon hysteri, utan att man i stället skall hålla huvudet kallt och lita på

det svenska folkets omdöme och dess vilja att bevara demokratién.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr SEVERIN i Stockholm: Herr talman! I likhet med utskottets talesman herr Svensson i Grönvik anser jag det också i hög grad olämpligt att bevilja staten särskilda medel för bedrivande av politisk propaganda. För den politiska propagandan skola i en demokrati regelmässigt de enskilda medborgarna och deras sammanslutningar svara. Partierna få var för sig framlägga sina program och söka hos medborgarna i övrigt förvärva de sympatier, som skola göra det möjligt för dem att förverkliga dessa program. Om staten skulle börja bekämpa ett parti, så vore kanske inte steget så långt till att staten började kämpa för ett parti och därmed äro vi inne på systemet med ett statsparti, ty staten kunde naturligtvis inte kämpa för något annat parti än det som staten gillade och staten är ju i varje ögonblick den som sitter som innehavare av makten — man kan inte lagstifta om vilket parti som staten skulle kämpa för. Det vore någonting, som strider mot demokratiens egna principer.

Kommunismen i vårt land har städse spelat en relativt blygsam roll. Det är först vid de två senaste valen som det kommunistiska partiet har ryckt upp till mer aktningvärda röst-siffror. Sannolikt beror denna framgång på omständigheter, som inte uppträda på nytt. Den sammanhänger med världskriget och det sätt varpå detta slutade, och vi få väl åtminstone hoppas att det inte inom den närmaste tiden utbryter ett nytt världskrig, i vilket kampen kommer att stå mellan samma motståndare som i det senast förflutna kriget.

**Åtgärder mot kupp försök mot det demokratiska styrelseskicket.**

Att kommunismen har spelat en relativt blygsam roll i vårt samhälle förklaras av den kamp mot kommunismen, som förts av enskilda sammanslutningar, framför allt av socialdemokratien. Socialdemokratiska partiet har ända sedan det kommunistiska partiet bildades — vare sig man nu anser att detta skedde 1917, då vänstersocialistiska partiet bildades, eller 1921 då de berömda 21 teserna antogs — fört en målmedveten och energisk propaganda- och upplysningskampanj mot kommunismen, och det är uppenbarligen denna verksamhet som har spelat den absolut avgörande rollen, när det gäller att hålla kommunismen tillbaka på det sätt som ändå skett här i vårt land. Jag vill visst inte göra gällande att socialdemokratien varit ensam om att bekämpa kommunismen, men jag vågar utan skryt säga, att det är den socialdemokratiska propagandan som haft den största betydelsen. Inom de samhällsklasser, till vilka kommunismen har riktat sig, har nämligen den socialdemokratiska propagandan haft ett mycket stort inflytande, medan däremot den borgerliga propagandan där haft relativt liten betydelse. Och denna propaganda kommer socialdemokratien — trots att herr Andersson i Dunker tydligen ansåg, att regeringen inte hade givit tillräckligt klara deklarerationer och att det socialdemokratiska partiet inte heller hade visat det intresse för saken som önskvärt vore — att även i fortsättningen bedriva med samma energi, och jag vågar tro, att den upplysningsverksamhet, som sålunda utövas av enskilda eller deras sammanslutningar, skall vara fullt tillräcklig för att övertyga den överväldigande majoriteten av det svenska folket om att det kommunistiska samhällssystemet, vare sig det kallas proletariats diktatur eller folkdemokrati, inte lämpar sig för våra förhållanden.

En fullkomligt annan sak är frågan om den beredskap som staten måste upprätt-

hålla mot kupper. En sådan beredskap åstadkommer man inte genom någon av staten bedriven propaganda. För den uppgiften har staten andra medel till sitt förfogande, och det råder naturligtvis inte någon som helst tvekan om att i den mån det kommunistiska partiet eller något annat parti utövar en illegal verksamhet, som strider mot svenska lagar och förordningar, kommer staten med alla sina maktmedel att ingripa däremot. Man vågar nog också anta, att det inte, åtminstone inte i nuvarande läge, skall behövas något särskilt påpekande för att staten och ordningsmakten skola vara vaksamma och beredda att förhindra olagligheter och försök till statskupper. Propagandan kunna, som sagt, partierna sköta tillräckligt verkningsfullt.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr HAGBERG i Luleå: Herr talman! Det har redan av debatten här framgått, att huvudfrågan inte är, om man skall anvisa 100 000 kronor för att bekämpa kommunismen. Inom statsutskottet tycks man ju vara tämligen överens om att ett dylikt anslag endast skulle utgöra en gest, som inte bara vore komprometterande, utan också i allra högsta grad meningslös. Av de anföranden, som här hållits, har emellertid bättre framgått vad syftet är. Detta var bl. a. fallet med herr Anderssons i Dunker anförande, trots en del enfald i detsamma, såsom när han utnämnde en medlem av denna kammare till officer i Röda armén, något som visar att hur enfaldiga lögnare som än produceras av den svenska pressen, finns det en och annan riksdagsman, som tycks tro på dem och som t. o. m. framför dem här i riksdagen. Vidare var detsamma fallet med herr Lundstedts anförande. Dessa anföranden tillsammans bilda en ram för vad man vill inrymma i förslaget om ett sådant här anslag på 100 000 kro-



## Åtgärder mot kupp försök mot det demokratiska styrelseskicket.

nor. Jag skall, herr talman, tillåta mig att göra några kommentarer till detta.

Om någon hade sagt mig i maj 1945, när Röda armén stormade Berlin, att 1948 skulle den antisovjetiska propagandan blomma lika kraftigt som den blommade under decennierna mellan den ryska revolutionen och det andra världskriget och att den t. o. m. skulle få talesmän här i riksdagen, så skulle jag inte gärna ha hållit detta för möjligt. Nu kan jag ju emellertid inte tvivla därpå, och när jag säger några ord just om den sidan av saken, är det därför att så som jag ser problemet spelar den nuvarande ryssfientliga propagandan precis samma roll som den nazistiska propagandan mot Sovjetunionen spelade före det andra världskriget, nämligen som camouflage för förberedelserna till ett nytt krig. Jag skall inte ingå på alla de mer eller mindre sinnesförvirrade påståenden, som göras om Ryssland, utan jag vill bara ställa den frågan: Borde man inte ha lärt något av erfarenheterna? Det var ju precis samma propaganda som fördes under de tjugofem åren närmast efter första världskriget, och när den tyska armén vid midsommarhelgen 1941 marscherade in över ryska gränsen fanns det ju här i landet knappast någon omdömesgill tidningsman — om jag bortser från kommunisterna — som inte var säker på att om ett par tre veckor skulle Hitler hålla parad på Röda torget i Moskva med sin armé. Jag erinrar mig också från dessa år många av denna kammars ledamöter, som kommo till mig och frågade mig, om jag trodde att Röda armén hade någon chans, och som voro allvarligt bekymrade för en tysk seger, därför att de visste att det då skulle vara slut även med den svenska självständigheten.

Nu är man emellertid, inte fullt tre år efter det andra världskriget med allt det blod som där flöt, i färd med att återuppliva samma propaganda, som förberedde det andra världskriget. Man

gör vad man kan för att amma upp en sådan psykos hos vårt folk, att det blir så mottagligt som möjligt för talet om att vi böra skaffa oss en återförsäkring västerut.

Vi kommunister ha aldrig, vare sig i riksdagen eller i vår press, rekommenderat Sverige att taga ställning i den ideologiska kampen och skaffa sig återförsäkringar på den ena eller andra sidan, utan vi ha i det avseendet — det vill jag understryka — företrätt ungefär samma uppfattning som senast i går utvecklades av utrikesministern. Vi mena att det vore en katastrof för vårt land, om man genom sådana engagemang skulle riskera att göra landet till en valplats för två jättearméers styrkor, i händelse en sammandrabbning skulle komma till stånd. Vi kunna inte heller förstå annat än att vi befinna oss i samklang med det stora flertalet människor här i landet, när vi hävda kravet på att man skall upprätthålla en god grannsämja. Jag tror att Sverige och dess folk skulle ha åtskilligt mer att vinna på detta än på en uppslutning kring någon av de stormakter, som förutsätts bli antagonister.

Så som jag ser saken, är alltså det allvarliga med att man nu återupplivar precis samma taktik med lögner och vanställanden av vad som sker i Sovjetunionen, att detta ingår som ett ideologiskt led i förberedelserna till ett nytt krig, i vilket avsikten är att engagera även vårt folk. Jag tycker att man i alla fall borde ha lärt något av vad som skett. Om man hade så fel fram till 1941, om allt vad som då utbasunades såsom sanning visade sig vara ganska falskt, är det då inte antagligt att man har fel också denna gång?

Som exempel på den propaganda, som nu bedrivs i den internationella politiken, vill jag bara ta ett par påskbudskap från andra sidan Atlanten. Den första atombomben över Hiroshima lär enligt den amerikanska propagandan ha resulterat i att av 250 000

## Åtgärder mot kuppörsök mot det demokratiska styrelseskicket.

invånare dödades 130 000 och skadades 114 000, medan 6 000 voro oskadade. Även om man naturligtvis får »ta i dessa uppgifter med tång», kommer man inte ifrån att det är ett oerhört språng som sålunda tagits i utvecklingen på krigsteknikens område. I ett påskbudskap från Amerika meddelas nu, att man konstruerat atombomber med ofantligt mycket större verkningskraft än dem som fölldes över Hiroshima och Nagasaki. Man har konstruerat radioaktiva moln, som döda allt som kommer i beröring med dem, och man har framställt bakterier, vilkas egenskaper äro sådana, att offret först inte märker något men om några dagar insjuknar i en sjukdom, från vilken ingen kan tillfriskna. Läger jag därtill att regeringen i Förenta staterna, som nu har — märk det — en militärbudget som är tio gånger större än 1938, framlagt förslag om ytterligare 3 miljarder dollars till förstärkning av det s. k. försvaret, så måste det väl vara uppenbart, varifrån krigspropagandan kommer och att den sovjetfientlighet, som nu gör sig bred även i Sveriges riksdag, inte kan ha någon annan vettig mening än att tjäna som stöd åt de krafter, som inte bara med propaganda utan också i materiellt avseende förbereda ett nytt krig.

Herr Andersson i Dunker motiverar sitt förslag om ett anslag på 100 000 kronor med att det gäller att slå vakt om den västerländska civilisationen, om demokratin och friheten, om allt vad vi hålla dyrt och heligt. När man hör all den reaktionära förkunnelse, som nu draperas i demokratiska talsätt, kan man inte låta bli att tänka på ett uttalande av Friedrich Engels, där han erinrar om hurusom även sådana för folken heliga begrepp som demokrati en dag kunna bli skalkeskjul för allsköns reaktion. Det hjälper inte att kalla sig demokrat hundra gånger om, ty det ändrar inte huvudintrycket av den motivering som här lämnas för

anslaget på 100 000 kronor, nämligen att demokratin skall inskränkas eller helst avskaffas, åtminstone för kommunisternas del.

Herr Lundstedt spar sig ju ingenting i det fallet och hans vitalitet därvidlag är inte — det har han fullständigt rätt i — någon nyhet för oss, som tillhört riksdagen ett antal år. Herr Lundstedt var precis lika vital och aktiv och ställde ungefär samma krav under de år, då den tyska armén vann sina största segrar. När det bolmade för fullt ur likfabrikernas skorstenar, höll herr Lundstedt här i riksdagen stora tal, i vilka han varnade för kommunismen, för dess antidemokratiska och mot civilisationen fientliga innehåll. Herr Lundstedt kan därför inte nu säga någonting som förvånar mig, liksom det inte heller förvånade mig, när han här omdagen i en intervju förklarade, att under alla de år, som han representerat socialdemokratien, har han varit motståndare till socialismen.

I den propaganda, som sålunda bedrives, kommer man också med det tjeckoslovakiska exemplet. Men även om man tusen gånger upprepar, att det var en kupp som skedde i Tjeckoslovakiet — detta i enlighet med den hitlerska lärosatsen om att ifall en lögn upprepas tillräckligt många gånger, blir den trodd — så lär man ändå inte komma ifrån vissa elementära fakta. Vilka var det som togo initiativ till att spränga den tjeckoslovakiska regeringen? Var det kommunisterna? Nej, det var det visst inte! Man kommer vidare inte ifrån att dessa krafter, som ville spränga regeringen för att åstadkomma en ny regering utan kommunister, såsom skett i Frankrike, också försökte uppbåda massorna utanför parlamentet för att öva påtryckning på presidenten och parlamentet. Man kommer inte heller ifrån det faktum, att när den nya regeringen, som bestod av representanter för precis samma partier som den tidigare regeringen, tillsattes,

**Åtgärder mot kupp försök mot det demokratiska styrelseskicket.**

röstade 230 av det tjeckoslovakiska parlamentets 300 ledamöter för förtroende åt regeringen. — Ja, herrarna kunna naturligtvis skratta åt ett sådant faktum, men det förutsätter att man utgår ifrån att denna majoritet bestod av kutioner och att det alltså bara var minoriteten i det tjeckoslovakiska parlamentet, som handlade i enlighet med sin övertygelse, medan den stora majoriteten, bestående av representanter för de partier, som bilda den nuvarande regeringen, skulle ha handlat mot sin övertygelse.

Herr Andersson i Dunker sade, att vad som nu skett i Tjeckoslovakien, riktar sig mot bönderna. Så kan man kanske framställa saken i propagandan, men man lär inte kunna förneka, att ett av de viktigaste lagförslag, som den nya regeringen framlagt för parlamentet, går ut på att alla jordbruk på 50 hektar och därutöver skola delas och jorden överlämnas till bönderna. Man kommer inte heller ifrån att 700 000 tjeckoslovakiska bönder — det har meddelats även av T. T. här i Sverige — uttryckt sin solidaritet med regeringen. Man kommer inte ifrån att 2½ miljon tjeckoslovakiska arbetare ha proteststrejkat, inte såsom en protest mot Tjeckoslovariens nya regering, utan mot de regeringsmedlemmar som ville försöka genomföra en kupp. Man kommer inte ifrån sådana fakta bara genom att ropa, att kommunisterna i Tjeckoslovakien ha genomfört en kupp.

Herr Andersson i Dunker ville också göra gällande att vi hade skiljaktiga meningar om vad som menas med demokrati. Det har han verkligen rätt i! Ja, det framträdde i varje fall nyss när herr Andersson i Dunker röstade för ett förslag, enligt vilket en röst på landsbygden skall vara mer värd än en röst i städerna. Det framträder också i sådana förhållanden, som att man aldrig har någonting att säga om en demokrati, där 13 miljoner negrer äro rättslösa, där man aldrig fått upp mer

än 30 procent av väljarna till valurnorna, där den allmänna opinionsbildningens medel ligga i händerna på ett fåtal finansfurstar, där arbetarrörelsen, trots att Amerika är ett så utpräglat arbetarland, ännu inte kunnat skapa en stark politisk rörelse. Visst ha vi olika uppfattningar om demokrati. Det komma vi inte ifrån.

Det fälldes under herr Anderssons i Dunker anförande ett uttalande, som sakligt innebar, att den omständigheten, att herr Hagberg av regeringen insattes i försvarskommittén, i verkligheten betydde detsamma för det ryska underrättelseväsendet som om en medlem av ryska legationen satts dit. Herr Andersson i Dunker kunde då profitera på den då tjänstgörande talmannen — jag är fullständigt övertygad om att om den nu sittande talmannen vid det tillfället tjänstgjort skulle en sådan oerhörd förolämpning ha beivrats. Men jag vill uppmana herr Andersson i Dunker, när han nu genom talmannens tysta gillande står juridiskt oantastlig för sitt uttalande i riksdagen, att vara god och upprepa detsamma även utanför riksdagen. Då skola vi se till att frågan blir föremål för prövning. Detta uttalande riktade sig nämligen inte bara mot mig utan också mot regeringen, som tillsätter sådana representanter, och en sådan propaganda — och det är detta jag framför allt fäster vikt vid — kan ju till sina konsekvenser inte innebära något annat än ett fascistiskt angrepp mot den nu gällande ordningen i Sverige.

Herr talman! Det var dessa kommentarer jag tänkte göra till denna sak. Jag kunde aldrig föreställa mig, att det skulle bli en allvarlig behandling av detta löjeväckande förslag om ett anslag på 100 000 kronor för att användas till att förstärka en propaganda, som ju bedrives här i landet med alla möjliga maktmedel, och där 100 000 kronor väl äro en droppe i havet jämfört med vad pressen, telegrambyrån, radio-

## Åtgärder mot kuppförsök mot det demokratiska styrelseskicket.

tjänst o. s. v. nu spendera på sin anti-kommunistiska propaganda. Jag har naturligtvis inte något annat yrkande än statsutskottets i denna fråga.

Jag vill emellertid beträffande själva frågan om en kuppperedskap säga, att vi äro anhängare av varje förnuftig åtgärd som syftar till att säkerställa landet mot kupper. Emedan vi själva känna oss som medlemmar av en klass, som redan representerar majoriteten av det svenska folket, tro vi inte på möjligheten att genom förtvivlade och desperata minoritetskupper genomföra det socialistiska ideal, som vi kämpa för. Vi tro, att det skall ske i kraft av folkflertalets medvetna vilja såsom en akt av dess eget handlande. Vi tro, att det är möjligt att genomföra dessa förändringar på parlamentarisk väg, och vi ha klart utsagt detta, och vi ha icke, trots de förändringar som inträffat i den internationella politiken, funnit, att vi haft någon anledning att revidera denna uppfattning.

Herr Andersson i Dunker hotade här med att om inte statsmakterna skulle kunna övertyga om att tillräckliga åtgärder vidtoges mot s. k. kuppperedskap, så skulle man tillgripa andra medel. Det kunde väl inte vara något annat än utomparlamentariska medel. Är det en svensk lapporörelse som leker bondeförbundets talesman herr Andersson i Dunker i tankarna? Det är en fråga som man inte kan låta bli att ställa sig. Kanhända är också för honom hela detta tal om försvar av demokratien inte något annat än camouflage för en strävan att sätta demokratiens ur funktion.

Ja, herr talman, som jag redan sagt finns det ju ingen anledning att göra ett annat yrkande än statsutskottets. Men jag har ansett det vara nödvändigt att göra dessa kommentarer till den säregna men för det nuvarande stämningläget åtminstone på vissa håll ganska karakteristiska framstöt som motionen utgör.

Herr EDBERG: Då jag för 18 år sedan motionerat om åtgärder mot kommunisterna, må det tillåtas mig att här i dag säga några ord. När motionen behandlades i kammaren, skrattade man från socialdemokratiskt håll och förkunnade, att den saken skulle man sköta själv. Det behövde inte borgarna lägga sig i. I dag ha vi kommit så långt, att socialdemokraterna äro tack-samma för att de få de borgerligas hjälp att bekämpa kommunisterna. Som jordbrukare vet jag, att ogräset växer både under jorden och över jorden, och det fordras naturligtvis, att man bekämpar ogräset i tid, om man skall kunna få någonting ur åkern. Det var min övertygelse för cirka 18 år sedan att det då hade varit tillfälle att göra något mot kommunismen.

Jag vet mycket väl, att det i detta land finns en hel del som kalla sig kommunister men inte äro det, de tro, att de äro kommunister och läsa inte någon annan tidning än Ny Dag och säga, att de inte behöva läsa någon annan tidning, men av den tidningen få de naturligtvis inte något begrepp om vad kommunismen är. Jag skall ärligt bekänna, att jag läser Ny Dag lika väl som upp till Svenska Dagbladet, och just därför kan jag göra mig en föreställning om vad det ena och det andra partiet vill. Jag är övertygad om att om det skulle bli fråga om ett kuppförsök i detta land, skulle många kommunister helt säkert ta avstånd från ett sådant försök. Här har man försökt förklara, att kommunisterna inte begagna sig av kuppförsök. Men herr Hagberg skall väl åtminstone inte försöka inbilla denna kammare något sådant. Det är naturligtvis ett kuppförsök att försöka inbilla kammaren det.

Herr Hagberg har också meddelat, att Amerika anslår så och så många miljoner för att bekämpa kommunisterna. Det är ju helt naturligt. Det är helt enkelt självförsvar. Det kan ju var och en förstå. Jag skulle tro, att när

**Åtgärder mot kupp försök mot det demokratiska styrelseskicket.**

kommunisterna gett sig in på en internationell kommunism, ha de gett sig in på vidlyftigheter, som de kanske själva kunna komma att ångra. Om nämligen tåget skulle komma i rullning, tror jag knappast herrar kommunister skulle kunna hinna hoppa av, innan det kommit till avgrunden. Jag hoppas emellertid och tror, att ni inte skola behöva komma dit.

Jag skulle vilja framställa en fråga: hur skulle herr Hagberg och de ledande kommunisterna — jag säger inte kommunisterna ute i landet — ställa sig, om utländska härar skulle infalla i vårt land och vi skola försvara oss? Skulle herrarna ställa sig på fosterlandets sida eller på den andra sidan, så som kommunisterna gjort i andra länder där kupper skett? Jag skulle gärna vilja ha den frågan besvarad.

På vad sätt kommunisterna skola bekämpas, kan jag inte yttra mig om. Men jag skulle som sagt tro, att det är många ute i landet som inse vad kommunismen är. Jag stod en gång för mer än 18 år sedan och åhörde en kommunist, som stod i en talarstol på Norra Bantorget och förkunnade den glädjande nyheten, att en av kungahusets anförvanter avgått med döden. Man får ju ha vilken uppfattning man vill om kommunismen, men när en kommunist säger, att det är en glädjande nyhet, att en människa dör, så tycker jag verkligen, att det går för långt. Jag vill ännu en gång som min uppfattning uttala, att jag hoppas och tror, att folket ute i landet skall kunna skilja på den internationella kommunismen och den svenska kommunismen.

Herr SKOGLUND i Doverstorp: Herr talman! Jag har den uppfattningen, att både herr Anderssons i Dunker motion och det anförande han hållit här i dag utgör en appell, avsedd att rikta uppmärksamheten på den fara, som kan hota vårt folkliga självstyre från ett

antidemokratiskt parti. Jag tror, att vi böra hålla honom räkning för detta, även om många, och jag hör till dem, inte gärna anse oss kunna rösta för hans yrkande. Jag tror nämligen inte, att anvisande av 100 000 kronor till en statlig upplysningsverksamhet på detta område är en åtgärd, som kan leda till det resultat man vill åstadkomma. Jag känner emellertid behov av att ha sagt detta, när jag går att lägga ned min röst. Herr Severin deklarerade på socialdemokratiska partiets vägnar — såvitt jag förstod, talade han inte enbart för egen del, utan han känner väl stämningarna inom den meningsriktning han tillhör — att man på det hållet allvarligt och energiskt bekämpar kommunisterna. Jag måste säga, att det var en deklARATION, som vi gärna ta fasta på, och vi skola hålla honom och hans parti räkning för om de lägga ned en verklig energi i den kampen.

Herr Hagberg i Luleå talade om krigspropaganda och vilja till krig. Behöver man säga i den svenska riksdagen, att vårt folk inte vill krig? Det trodde jag var en självklar sak. Sveriges folk sätter freden mycket högt. Men det sätter friheten ännu högre och Sveriges folk vet, att om det blir överrumplat, om det här i landet blir en kommunistisk regim, så finns det ingen återvändo. Då är det slut med fria val, och då kommer även här att ske detsamma som i det land herr Hagberg själv nämnde, nämligen att alla parlamentsledamöter rösta alldeles lika. Det är för att vi inte skola komma i ett sådant läge, som vi i god tid böra tänka på vad som i ett visst läge kan ske, och jag har den uppfattningen att det är detta som herr Andersson i Dunker velat säga oss.

Herr HALLÉN: Herr talman! Jag hade egentligen inte tänkt deltaga i denna debatt, men så råkade jag höra ett uttryck av herr Hagberg i Luleå, som är väl värt att stanna vid och något belysa.

**Åtgärder mot kupp försök mot det demokratiska styrelseskicket.**

Vad herr Hagberg sade om den kampanj som förts mot Sovjetunionen är en sak som enligt min mening inte har med denna debatt att göra, utan diskussionen här skall ju röra sig om den svenska kommunismen och dess betydelse och innebörd för framtiden.

Sedan övergick herr Hagberg till att tala om förhållandena i Tjeckoslovakien och sade, att man kommer inte ifrån vissa elementära fakta. Nej, herr Hagberg, det är just vad man inte gör, och för att friska upp minnet angående dessa elementära fakta skall jag till kammarens protokoll be att få angiva den verkliga politiska ställningen i det tjeckoslovakiska parlamentet, innan denna typiskt renodlade minoritetsdiktatur genomfördes med polisens hjälp. Vid valet den 26 maj 1936 avgavs följande antal röster: i Böhmen-Mähren, den ena halvan av republiken, för katolska folkpartiet 1 111 000 röster, för de nationella socialisterna, d. v. s. Benesjs eget parti, 1 299 000 röster, för socialdemokraterna 856 000 röster och för kommunisterna 2 206 000 röster, samt i Slovakien för katolska frihetspartiet 67 000 röster, för demokraterna 988 000 röster, för arbetarpartiet 50 000 röster och för kommunisterna 490 000 röster. Om man sammanslår dessa röstsiffror, visar det sig mycket riktigt, att kommunisterna äro det största partiet. De ha nämligen tillsammans 2 696 000 röster. Mot dessa stå de icke-kommunistiska partierna, som erhöilo sammanlagt 4 371 000 röster. Trots detta påstå herr Hagberg i Luleå och herr Gustav Johansson i skön förening under de dagar, då Ny Dag försökte sig på advokatytan att försvara allt detta, att det var det arbetande folkets majoritet som tog saken i egna händer och att en s. k. statsvälvning genomfördes i fullt konstitutionell ordning. Ånej, herr Hagberg i Luleå, dummare äro vi icke än att vi kunnat följa vad som försiggick. Hur var läget? Jo, hälften av antalet regeringsmedlemmar avgick, sedan man icke kunnat komma

till tals med den tjeckoslovakiske inrikesministern i fråga om hans metod att rekrytera poliskåren med rättrogna kommunister och samtidigt verkställa den beväpning av arbetarna vid storindustrierna i Prag, som herr Hagberg i Luleå mycket riktigt talade om. Han erinrade om vilka massor av arbetare i Prag som demonstrerade för den nya ordningen och dessa voro, märk väl, försedda med vapen, utdelade av vem? Det vet nog herr Hagberg i Luleå. Då genomfördes denna s. k. statsvälvning. Man frågar sig varför? Var det en majoritet, som var förtryckt? Var det miljoner människor, som icke fingo utöva rösträtt och därför måste ta saken i egna händer? Ja, revolutioner som utförts av förtryckta majoriteter ha vi sett exempel på i historien. De äro alldeles berättigade i sådana fall, tycker jag. En sådan revolution blir då som en naturrevolution, som man aldrig kan komma ifrån.

Här ha vi emellertid att göra med en typisk minoritetsdiktatur med hjälp av polissablar och batonger och med beväpnad skyddsmilis, eller vad man nu vill kalla dessa arbetargarden i storindustrien. Det var med dessa medhjälpare, som man genomförde en revolution. Med arbetarnas hjälp stängde man de socialdemokratiska och borgerliga partilokalerna och skickade i väg missagliga tidningsmän för de olika pressofficinerna, framför allt de i Prag. Nästa dag tillsattes de aktionsutskott, som hade full frihet icke endast att avskeda arbetsledare i industrien — den var ju i regel redan förstatligad — utan även att skicka bort läroverkslärare, professorer, folkskollärare, ordförande i stads- och kommunalfullmäktige o. s. v. Man gjorde sig utan dom och rannsakan av med dem, vilka befunnos obekväma.

Herr Hagberg i Luleå sade, att man fick en ny regering, varvid de borgerliga grupperna fingo samma sammansättning som förut, d. v. s. 11 eller 12

## Åtgärder mot kupp försök mot det demokratiska styrelseskicket.

representanter. Ja, det där uttalandet är ju nästan skrattretande. Herr Hagberg i Luleå är ju icke ointelligent. Han vet mycket väl vilka nickedockor, som sattes in i regeringen. De hade bara en lös partietikett. De kallades socialdemokrater och voro några stycken av Fierlingertyp, en typ, som vi be att bli förskonade från i vårt land, även om den icke är alldeles utan representation i vår huvudstad. Det var alltså rena nickedockor.

Hur tar sig nu det nya parlamentet ut? Enligt herr Hagberg i Luleå gåvo 200 av dess medlemmar sin anslutning till vad som skett? Ja, tacka för det, när man ordnar om det så, att man på förhand sett till att representanterna skriftligen förbundit sig att iakttaga lojalitet mot den nya regeringen. Tänk om vi skulle införa en sådan ordning här i riksdagen, att våra riksdagsvaktmästare skulle vid Norrbro avkräva oss liknande förklaringar för att vi skulle få rätt att delta i riksdagsarbetet. Krolloperor och sådana riksdagar, som man hade under Hitlers diktatur, tyckas föresväva herr Hagberg som ett ideal att arbeta för i fortsättningen.

Nej, det går icke, herr Hagberg, att komma ifrån, att vi här ha att göra med en klar minoritetsdiktatur, som med yttre maktmedel genomfört sin revolution. Att lägga märke till är, ärade kammarledamöter, att man i de debatter, som socialdemokraterna i dessa dagar föra här i landet, ofta får höra kommunistiska talare liksom herr Hagberg i Luleå försvara hela detta eländiga falsarium, detta missbruk av ordet demokrati, försvara förhållandena i Tjeckoslovakien och säga: Akta er ni, socialdemokrater och borgare, vi skola arbeta på detta mål och vi skola göra på samma sätt som man gjort i Tjeckoslovakien, vi skola sätta till aktionsutskott och rensa upp i kommunerna precis som man gjort i Tjeckoslovakien. Det är emellertid ganska intressant, att herr Hagberg i Luleå, som är en klok

och intelligent karl, dock säger: Vi tro inte på desperata minoritetsgruppers möjligheter att på den vägen genomföra socialismen. Detta påminner litet om Togliattis och hans kamraters försiktiga reträtt i den italienska valrörelsen. När man märker att vinden blåser emot, använder man mera lugnande och neddämpande uttryck, för att man icke i valrörelsen skall kunna påstå, att kommunisterna predika införandet av polisstatsförhållanden i stil med vad som förekommer i Tjeckoslovakien, Ungern, Bulgarien, Rumänien etc., något som ju herr Hagberg i Luleå väl känner till. Det är i alla fall värdefullt att kunna ta till protokollet, att han åtminstone själv, även om han gillar den metodik, som man har tillämpat i Tjeckoslovakien, ärligt säger ifrån, att det icke finns några utsikter att begagna sådana metoder i vårt land. Kanske herr Hagberg skulle vilja sträcka sig litet längre och säga, att det icke bara är utsiktslöst utan även ohederligt och odemokratiskt, men det är väl ett erkännande som dröjer.

Jag skall sluta med att säga, att det är självklart att vi alla äro ense om att vi icke skola bekämpa kommunismen med sådana yttre medel eller genom lagstiftning, som tvingar den under jorden. Tvärtom tycker jag det vore en heder för svensk demokrati och det svenska folket, om kommunisterna få utnyttja de demokratiska fri- och rättigheter, som vi ha och som de utan tvekan skulle bestjälja oss på i samma ögonblick som de få makten. De böra få föra en öppen och fri valrörelse med all den propaganda de kunna komma med. Vi ha så pass mycket förtroende för det sunda omdömet hos det svenska folket, att vi icke frukta utgången av den striden.

Herr HAGBERG i Luleå: Bara ett par ord, herr talman, med anledning av det ordbyte, som förevarit efter mitt förra anförande.

**Åtgärder mot kupp försök mot det demokratiska styrelseskicket.**

Först vill jag säga något till herr Edberg med anledning av att han erinrade om ett uttalande, som gjordes häromdagen av Eisenhower. Vi ha ju på förmiddagen diskuterat en framstöt för att han skall få sina memoarer publicerade i svensk press. Han säger så här enligt ett TT-referat, att »Europa väster om Volga är det för Förenta Staternas säkerhet viktigaste strategiska området i världen». Det är den gamla Hitlerska A-linjen från andra världskriget, som spökar i sådana uttalanden. Detta, tillsammans med den propaganda och de förberedelser som bedrivs, visar ganska klart var man förbereder krig.

När herr Skoglund i Doverstorp säger, att det svenska folket vill fred, är detta alldeles riktigt. Svenska folket vill fred, det vill ej engagera sig i några äventyr. Herr Skoglunds parti liksom övriga partier ha instämt i regeringens deklaration, att vi icke vilja engagera Sverige i några utrikespolitiska äventyr. Det hindrar emellertid icke, att herr Skoglunds press, exempelvis Svenska Dagbladet, och den övriga borgerliga stockholmspressen, nästan dagligen propagera för svenskt engagemang i sådana äventyr. Jag kan ej låta bli att ställa sådana framstötter liksom de anti-kommunistiska tal, som hållas, i samband med just sådana förberedelser.

Herr Edberg ställde frågan till mig, vad kommunisterna skulle göra om Sverige blev anfallet. Den frågan har jag svarat på många gånger. Den ställdes också under kriget, och jag svarade: Vi komma att försvara Sveriges självständighet från angrepp, från vilket håll ett sådant angrepp än skulle riktas. Men det är säkert icke av nyhetsintresse man ställer sådana frågor.

Herr Skoglund i Doverstorp hävdade, att i det tjeckoslovakiska parlamentet rösta alla lika. Då vill jag — det blir en polemik mot den sanningskäre herr Hallén — fråga: Hur kan herr Hallén få det att gå ihop med det förhållandet att endast 230 av 300 parlamentsleda-

möter stödja regeringen? Hur kan det för övrigt stämma med herr Halléns framställning, att det i Tjeckoslovakien råder ungefär sådana förhållanden som om man här i landet skulle låta riksdagsvaktmästarna avfordra riksdagsmännen intyg om att de skola stödja regeringen och icke göra något mot densamma. Allt detta stämmer inte. Om, såsom skedde i Tjeckoslovakien, hälften av antalet regeringsledamöter lämnar regeringen och kräver en ny regering utan kommunister, om den borgerliga presidenten säger att han ej kommer att utnämna en sådan regering och sedan utnämner en regering bestående av representanter för samma partier, som tidigare voro med i regeringen, hur kan man karakterisera ett sådant förfarande som en statskupp eller en statsomvälvning? Var finnas de rent elementära förutsättningarna för att använda en sådan karakteristik om det som skett där?

Herr Hallén sade, att vad hans parti beträffar var det element sådana som Fierlinger, som tillsammans med kommunisterna möjliggjort dessa förändringar. Det försiggick en dragkamp inom den tjeckoslovakiska socialdemokratien, som vid kongressen för ungefär ett halvår sedan resulterade i att man avsatte Fierlinger. Man gillade icke hans samarbete med kommunisterna och tillsatte därför en ny ordförande i den tjeckoslovakiska socialdemokratien, nämligen Lausmann. Han är alltså den socialdemokratiska högerriktningens representant. Han är nu vice konseljpresident i den nuvarande regeringen. Till Lausmann vände sig, herr Hallén, det engelska broderpartiet med förebråelser för kuppen i Tjeckoslovakien. När man här synes angelägen om att få en massa citat till protokollet, kan jag knappast bättre avsluta debatten om den tjeckoslovakiska s. k. revolutionen än genom att citera vad just Lausmann svarar det engelska arbetarpartiet. Han säger:

»När Ni talar om ett anfall utifrån och förräderi inifrån, så är det riktigt



## Åtgärder mot kupp försök mot det demokratiska styrelseskicket.

att dessa faktorer existerade här. Men de var att finna på rakt motsatt håll mot vad Ni gör gällande i er förklaring, och Tjeckoslovakiens folk vägrade att underkasta sig. Tvärtom har vårt folk slagit tillbaka och besegrat dessa krafter.

Tjeckoslovakiens socialdemokratiska parti kan icke godkänna Er hållning till februarihändelserna och det nuvarande läget i landet. Vi fann, att det gällde att undertrycka en reaktionär kupp utifrån som hotade att stoppa vår utveckling till socialismen. Reaktionen utnyttjade alla medel från sabotage inom regeringen till ministrarnas tillbakaträdande och slutade med sammansvärjning mot regeringen och högförräderi.»

Det är ej Fierlinger som säger detta, det är den man, som representerar högerriktningen inom den tjeckoslovakiska socialdemokratien, en man som var ordförande för partiet för endast ett halvt år sedan, nämligen medlemmen av den nuvarande tjeckoslovakiska regeringen, Lausmann. Om verkliga herr Hallén i den kyrka han tjänar har litet sinne för sanningens förpliktelser, då lär han icke kunna bestrida detta eller vidhålla den fullständigt falska bild, som han nyss givit kammaren om vad som skett.

Herr SEVERIN i Stockholm (kort genmäle): Herr talman! Det finns ett problem, som herr Hagberg i Luleå borde förklara i det här sammanhanget, och det gäller det uttalande av Tjeckoslovakiens socialdemokratiska partis ordförande Lausmann, som han här citerade. Om Lausmann var så enig med kommunistiska partiet, varför behövde då inrikesminister Nocek, kommunistiska polisen och kommunistiska arbetargården besätta de socialdemokratiska partibyggnaderna? Varför behövde man köra ut ett lämpligt antal av exekutivens ledamöter, så att majoriteten blev omkastad? Varför hindrade denna polis och dessa arbetargården med vapen i hand de socialdemokratiska partimedlemmarna, när de strömmade till, att få

tillträde till sin egen partibyggnad och varför fick man ett rumpparlament, att, när Lausmann sålunda var fullkomligt enig med regeringen, ersätta honom med Fierlinger, som städe varit samarbetsman? Dessa händelser måste ju göra sannolikt, att Lausmanns uttalande inte har avgivits alldeles frivilligt, om det nu icke är ett falsarium.

Herr EDBERG (kort genmäle): Herr talman! Herr Hagberg i Luleå framställde en fråga till mig, då han talade om, att Amerika rustade för krig. Men den saken hör praktiskt taget icke hit. Vad jag sade var, att jag trodde mig veta, att om icke Amerika tydligt och klart sagt ifrån, hade kommunisterna alldeles säkert icke stannat på halva vägen utan hade säkert marscherat över hela Europa den dag som i dag är.

Herr HAGBERG i Luleå (kort genmäle): I anledning av den sistnämnde talarens yttrande vill jag bara erinra om att det träffades en uppgörelse mellan de segrande makterna långt innan kriget var slut om var demarkationslinjen skulle gå, och såvitt jag vet har denna uppgörelse icke brutits.

Med anledning av vad herr Severin yttrade vill jag säga, att innebörden av vad han sade var att Lausmann var en kujon, men han lär icke komma ifrån att när Lausmann gav sitt svar till det engelska arbetarpartiet, så var han vice konseljpresident i Tjeckoslovakiens regering, som han fortfarande tillhör. Läget är alltså det, att för att kunna utåt ge skäl för påståendet, att i Tjeckoslovakien skett någonting annat än vad de tjeckoslovakiska socialdemokraternas ledning själva säger har skett, måste man framställa dem som lögnhalsar och kujoner.

Herr HALLEN (kort genmäle): Herr talman! Herr Hagberg i Luleå säger, att jag skall hålla mig till sanningen, men jag frågar, vad är det för uppgif-

### Åtgärder mot kupp försök mot det demokratiska styrelseskicket.

ter som jag lämnat, som icke skulle vara fullt sanningsenliga? Det kanske för herr Hagberg var något obehagligt faktum, som jag nämnde om, men vad jag sagt är i varje fall fullt sant.

Jag vill till den lilla historieskrivning jag gjorde lägga, att herr Hagberg vet mycket väl, att kommunisterna i det första valet efter kriget vunno sitt nuvarande antal mandat endast tack vare att de kunde utnyttja den goodwill, som den befriande ryska armén vid krigets slut tillförde kommunisterna. Efter det första valet ha emellertid ägt rum kommunalval med allvarliga motgångar för kommunisterna och det var allmänt känt att det val, som skulle ske till hösten — jag talar icke om det karikatyrval, som nu skall ske med enhetslistor och allt annat — skulle innebära risker för en ogynnsam valutgång för kommunisterna. Något sådant kunde ej gärna tolereras i en stat med ett så viktigt strategiskt läge intill Ryssland och ryske vice utrikeskommissarien Zorin försummade icke heller att göra en resa i detta sammanhang till Prag.

Sedan ber jag få säga, att kammaren bör lägga märke till, att herr Hagberg i Luleå icke med ett enda ord velat taga avstånd från de jag kallar det rent ut tarvliga polismetoder, med vilkas hjälp man tilltvang sig makten över administrationen, undervisningsväsendet, radion, pressen o. s. v. i Tjeckoslovakien. Inte minst betydde ju detta ett våldförande på det fria ordet.

Jag vet, att det finns både socialdemokratiska och borgerliga tidningar i Tjeckoslovakien. De äro emellertid klavbundna och få endast publicera nyheter, småsaker och sådant. Men någon kritik mot den härskande regimen kan ju inte göras, ty vad det skulle innebära vet nog även herr Hagberg i Luleå. Om herr Hagberg i Luleå icke vill ta avstånd härifrån, kunna vi ej vara annat än tacksamma för att få det materialet till valrörelsen.

Herr HAGBERG i Luleå (kort genmäle): Herr talman! Det som var fel i herr Halléns siffror var, skulle jag vilja säga, att herr Hallén undertryckte, att det i Tjeckoslovariens parlament finns en minoritet som räknar sig som opposition och att endast 230 av tjeckoslovakiska parlamentets 300 ledamöter stödjade regeringen. Detta förhållande har han i sin framställning fullständigt undertryckt.

Herr HALLEN (kort genmäle): Herr talman! Då vill jag ytterligare upplysa herr Hagberg i Luleå om att de formella kommunisternas antal i parlamentet var 114 stycken. Nu säger han till sin förtjusning att de äro 230. Vad är det för 116 nya ledamöter, som kommit till? Jo, det är naturligtvis s. k. socialdemokrater, nationella demokrater och vad det nu är för slags folk, som på ena eller andra sättet ha förvandlats till nominella partimedlemmar, verkliga nickedockor, som skriftligen förbundit sig att lojalt stödjade den nya kommunistiska minoritetsregimen. Det är sant, att de äro 230 — vem förnekar det? — men vad är det för personer och varför ha de plötsligt bytt åsikter? Det är det som herr Hagberg i Luleå icke kan förklara.

Herr ANDERSSON i Dunker: Herr talman! I sitt första anförande talade herr Hagberg i Luleå om helt andra saker än som stå i min motion, som gäller åtgärder för förhindrande av kupp försök mot den svenska demokratin, eller som jag berörde i mitt anförande. Herr Hagberg talade bara om utrikespolitiska problem, om vilka vi väl alla såvitt jag förstår i riksdagen äro praktiskt taget eniga.

Eftersom det nu har uppstått en liten debatt mellan herrar Hallén och Hagberg rörande förhållandena i Pragparlamentet, kan jag tala om att jag har här i min hand ett tidningsurklipp återgivande ett telegram från Prag, som

## Åtgärder mot kupp försök mot det demokratiska styrelseskicket.

lyder: »Tjeckoslovakiens parlament, som befriats från alla motståndare till den nya regimen, godkände på torsdagen enhälligt kommunisternas regeringsprogram.» Och så tillägges det: »Med 230 röster mot 0 stödde parlamentsledamöterna konseljpresident Gottwalds krav på förstatligande av alla företag» etc.

Det är ju ganska enkelt att få ett enhetligt parlament, när man bara rensar bort dem som ha en annan mening. Av de 300 ledamöter, som skulle finnas där, är det tydligen bara 230 kvar, som ha rösträtt inom parlamentet, och det är sådana, som skriftligt förbundit sig att godkänna regimen, såsom herr Hallén också påpekat.

Herr Hagberg talade om hur väldigt fint det skulle bli nu för de tjeckoslovakiska bönderna. Jag har i min hand även ett klipp ur Ny Dag för den 4 mars i år, där det under den stora rubriken »Väldiga framgångar för Tjeckoslovakiens bönder» står följande — jag måste citera några ord: »Ettthundratrettiotusen lyckliga bönder for tillbaka till sina byar från Prag efter att ha bevisat sitt livs största och viktigaste möte. För dessa bönder var mötet höjdpunkten på de senaste veckornas utveckling, vilken betydtt omätliga sociala och politiska framsteg för bönderna i Tjeckoslovakien. De förde med sig hem löften av regeringen om fortsatt jordreform, böndernas viktigaste krav sedan många år.» Och i fortsättningen heter det: »Alla gårdar över 50 hektar skall uppdelas, likaså mindre gårdar som inte äges av sina brukare. Sjuttiofem procent av alla lantarbetare, som nu erhåller jord, kommer att befrias från alla skatter och pålagor.»

Det är väl, herr talman, detta som de äro så glada åt. Men den som något känner till förhållandena anar vad som ligger bakom detta löfte. Här visste och vet den nuvarande ledningen i Tjeckoslovakien, att man måste ge lantarbetarna en bit jord, men den leva de gan-

ska dåligt på och det behövs åtskilligt därutöver. Att man lovar dem befrielse från skatter och pålagor innebär uppenbarligen, att de komma att få så dåliga levnadsförhållanden, att de inte ha något att betala skatter med! Det är innebörden av det löfte de fått och det är detta besked, som enligt Ny Dag gjort dem så överlyckliga när de reste hem.

Herr Hagberg sade i ett av sina anföranden, att jag hade använt hot. Jag har inte gjort det, herr talman. Jag gav uttryck åt den meningen, att jag tror det är synnerligen önskvärt i det nuvarande läget, att regeringen snarast möjligt avger en otvetydig förklaring om att vi ha en beredskap här i landet, som är redo och också har resurser att omedelbart slå ned varje kupp försök. Jag sade vidare att om denna förklaring inte skulle ges, om regeringen inte anser sig ha nödiga resurser eller är villig att tillgripa dem, hoppades jag att alla vi, som vilja bevara demokratin, skulle söka vidta lämpliga åtgärder för att stödja de myndigheter, den polis och militär, som kan behövas för att slå ner en kupp. Det är vad som ligger i min här uttalade förklaring. Jag vill inte vara den som uttalar hot på något sätt.

Man har smått förlöjligen min begäran om ett anslag på 100 000 kr., som på intet sätt skulle räcka till för att åstadkomma den upplysningsverksamhet som här behövs. Jag vet väl, att 100 000 kr. inte förslå så förfärligt långt, men detta belopp tänkte jag mig närmast såsom arvoden till vetenskapsmän och andra, som skulle tala i radio, kanske författa broschyrer etc. Och till detta ändamål kanske summan kan räcka en bit. Den stora upplysningsverksamheten i övrigt — det är också jag på det klara med — får skötas av andra, av tidningar och tidskrifter och politiska talare.

Jag har, herr talman, ingen anledning göra annat än vidhålla det yrkande jag ställt om bifall till motionen.

### Åtgärder mot kupp försök mot det demokratiska styrelseskicket.

Herr SKOGLUND i Doverstorp (kort genmäle): Herr talman! Det är uppenbart att denna debatt skulle kunna förkortas avsevärt och ändå vinna i klarhet, om herr Hagberg i Luleå ville besvara denna fråga: Gillar han de metoder som kommunisterna använde, när de övertogo makten i Tjeckoslovakien? Om herr Hagberg har orden ja och nej i sitt ordförråd, räcker det bra om han till svar använder ettdera av dem.

Herr HAGBERG i Luleå: Herr talman! Jag vill besvara frågan på det sättet, att jag gillar den politik, som genomfördes i Tjeckoslovakien och som syftade till att reorganisera regeringen med samtliga sex partier, som ingingo i den tidigare regeringen. Jag gillar att den nya regeringen tillsattes av den nuvarande tjeckoslovakiske presidenten. Jag gillar att den i parlamentarisk ordning framlade sitt program för parlamentet.

För övrigt kan jag inte inse att det finns några skäl att på grund av vad som är känt om själva förfarings sättet vid den första regeringens upplösning och den andra regeringens tillsättande använda sådana termer, som att det skulle vara fråga om en kommunistisk kupp eller dylikt. Därmed svarar jag också herr Hallén, som efter att ha framställt det hela som en minoritetskupp nödgas komma över på den linjen, att det verkligen är en majoritet i det tjeckoslovakiska parlamentet, som understödjer den nuvarande regeringen men som — menar han — skulle göra det mot sin egen vilja, därför att den inte vågar göra något annat. Är det så konstigt, så oförklarligt, om medlemmar av samma partier, som sammansatte den förutvarande regeringen och även sammansatte den nuvarande och som framlagt samma regeringsprogram som den förutvarande regeringen, också stödjade den nuvarande regeringen?

Sedan vill jag bara notera, att herr Andersson i Dunker tydligen ansåg det

som komprometterande, att 75 % av de tjeckoslovakiska bönderna befrias från skatt. Slutligen vill jag även notera hans påpekande, att han icke avsåg att hota när han fällde sitt första yttrande om åtgärder, som man skulle bli tvungen att vidta, därest statsmakterna försummade sina skyldigheter. I så fall skulle jag bara vilja ge herr Andersson det rådet att innan protokollet justeras se till, att det första anförandet får en avfattning, som bättre svarar mot hans senaste — vilket för övrigt kröntes med att han tog tillbaka det förslag han nysst framställt.

Herr SEVERIN i Stockholm: Herr talman! Jag skall be att till kammarens protokoll få antecknat, att herr Hagberg i Luleå icke besvarade mina direkta frågor, varför de av mig angivna operationerna mot det socialdemokratiska partiet behövde genomföras, när partiet var anhängare av den nya kursen i enlighet med Lausmanns uttalande. Herr Hagberg svarade ingenting annat än att jag förutsatte att Lausmann var en kujon. Jag vill inte uttala mig om Lausmanns egenskaper i det sammanhanget. Jag påpekar att av kommunistiska partiet beväpnade personer och poliser kastade ut ur partibyggnaden vissa socialdemokratiska exekutivmedlemmar. Detta skedde i samarbete med några personer, som uteslutits ur socialdemokratiska partiet, därför att de deltagit i kommunistiska manifestationer. Sedan exekutivkommittén sålunda förnyats, avsattes den av kongressen valda ordföranden Lausmann och återvaldes den av kongressen avsatte Fierlinger. I det socialdemokratiska partiets exekutiv sitta alltså för närvarande sådana, som tidigare blivit uteslutna ur partiet på grund av kommunistiska manifestationer. Herr Hagberg svarade inte på frågan, varför detta behövde ske.

Jag skall emellertid komplettera min fråga. Herr Hagberg säger att han gillar, att regeringen är rekonstruerad

## Åtgärder mot kupp försök mot det demokratiska styrelseskicket.

med samma partier som förut, och det var diverse andra saker han också gillade, som uppenbarligen ingå i demokratisk ordning, åtminstone som han framställde saken. Ingå i denna demokratiska ordning, som herr Hagberg gillar, även nyssnämnda åtgärder, som vidtagits mot det socialdemokratiska partiet och som ha vidtagits även mot de andra partierna i riket?

Herr ANDERSSON i Malmö: Herr talman! Jag tror det är en sak som inte omnämnts i denna debatt och det är, att när det gäller att bekämpa kommunismen eller andra diktatursträvanden gäller det att hålla nöden borta, nöden som är livsluften för alla diktatursträvanden, vare sig de komma från nazistiskt eller kommunistiskt håll. Att skapa drägliga förhållanden i landet, att skapa trygghet med sociala och andra reformer, det är det som är grunden för en social utveckling och också grunden för bekämpandet av varje som helst diktatursträvan.

Herr HALLÉN: Herr talman! Herr Hagberg i Luleå bestrider fortfarande riktigheten i mitt påstående, att det här är frågan om en minoritetsdiktatur. Kommunisterna utgöra 38 % av valmanskåren men inneha det oaktat den reella makten! Om det inte är minoritetsdiktatur har jag ingen som helst kunskap i matematik.

Vi skola titta ett tag till på de där 230. Det fanns 114 kommunister. De övriga 116, socialdemokrater, radikaler och vad de kallas, ha alltså ändrat åsikt. Det torde ha gått ganska fort. Det var en historisk natt för en del år sen, då en stor del av världen ändrade åsikt — det var när Hitler skickade sina bataljoner över ryska gränsen. Då upphörde plötsligt det allmänna bombardemanget emot demokratien, och då

befanns det att diktaturerna med förkärlek togo ordet demokrati i sin mun. Kanske de där 116 också genomlevat en sådan natt, då de funno att deras förutvarande politiska inställning var felaktig och därför nu ville tillsammans med de 114 kommunisterna vara regeringens verkliga stöd!

Jag skulle vilja sluta med att säga att herr Hagberg använder mycket försiktiga uttryck, då vi försöka få honom mot väggen. Han »gillar den politik som genomfördes i Tjeckoslovakiet». Det är inte fråga om den politik som genomfördes och som nu genomförs genom att man socialiserar företag ned till 50 anställda. Där om står inte vår debatt, utan det är fråga om denna metod att få den politiska makten i sina händer. Herr Hagberg har hela tiden samvetsgrant undvikit att ta avstånd från det faktiska polisvåld mot tidningspressen och de icke kommunistiska partierna, som utövades vid den nya regimens övertagande av makten. Nu vet den svenska tidningspressen liksom de svenska icke kommunistiska partierna vad de ha att vänta den dag då herr Hagberg och hans kumpaner skulle få de yttre maktresurserna i sin hand.

Herr ANDERSSON i Dunker: Herr talman! Herr Hagberg i Luleå sade att jag tagit tillbaka något i mitt första yttrande. Jag har inte tagit tillbaka något och har ingen anledning att göra det. Det var endast herr Hagbergs påstående att jag uttalade ett hot, som jag vände mig emot. Något hot ligger inte i vad jag yttrat vare sig i mitt första eller senare anförande.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den i ämnet väckta motionen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

## Sättet för statens övertagande av de enskilda vägarna.

## § 13.

## Sättet för statens övertagande av de enskilda vägarna.

Föredrogs andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 2, i anledning av väckt motion om utredning angående sättet för statens övertagande av de enskilda vägarna.

I en inom andra kammaren väckt och till dess första tillfälliga utskott hänvisad motion, II: 36, av herr *Hansson* i Skediga, hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om skyndsamt utredning angående sättet för statens övertagande av de enskilda vägarna.

Utskottet hemställde, att förevarande motion, II: 36, icke måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid yttrade:

Herr HANSSON i Skediga: Herr talman! Jag har väckt en motion om utredning angående sättet för statens övertagande av de enskilda vägarna. Om man ser litet historiskt på vägväsendets utveckling finner man, att det inte är så många år sedan bönderna fingo sköta vägarna och vägunderhållet åvilade den mantalssatta jorden. Om någon ersättning för arbetet var det då inte tal. Jag vill inte alls påstå att det blev bra gjort, men vägarna sköttes i alla fall, trots att det inte uttogs några skattekostnader som hjälp till vägunderhållet.

Så blev det ändringar undan för undan. Vi fingo litet statsbidrag, som sedermera ökades, och till sist övertogs vägunderhållet av vägdistrikten, varvid statsbidraget ökades till 50 % i början. Och sedan har utvecklingen som bekant varit den, att staten nu har hand om hela väghållningen. Jag tror att ingen här i kammaren skulle vilja klaga på detta, och jag får säga att vägunderhållet i stort sett sköts bra. Särskilt

har detta naturligtvis varit till fördel för de människor, som bo längs vägarna och haft möjlighet att få ordentliga utfartsvägar. Men det finns också massor av människor, som bo avsides och ha enskilda utfartsvägar. Det har emellertid visat sig att det går inte i längden att hålla sådana mer enligt belägna gårdar besatta, utan jordbrukarna ha mer och mer börjat lämna dem.

Jag har ansett att tiden nu är inne för det allmänna att även sköta om de enskilda utfartsvägarna, så när som på en sträcka av 100 m från respektive bostadshus. Nu säger väg- och vattenbyggnadsstyrelsen — jag är ganska förvånad över dess uttalande — att det föreligger »så stora skiljaktigheter mellan den allmänna väghållningen och den enskilda i fråga om arbetets tekniskt-ekonomiska utförande och beträffande den lämpliga tidpunkten för arbetenas verkställande» etc. Väghållningen är väl densamma, vare sig det gäller en enskild eller allmän väg. Det är många av våra allmänna vägar, som för en del år sedan voro enskilda, och jag kan inte finna att det nu är någon större teknisk svårighet att sköta dessa än tidigare. Det är ungefär samma arbete. Däremot är det naturligtvis skillnad i fråga om vägnas slitage.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har vidare åberopat svårigheterna med vinterväghållningen. Det var inte längre sedan än i vintras som vi fingo läsa i pressen, att en hel by var avstängd från yttervärlden i en veckas tid. Människor, som bo på sådana platser, skulle naturligtvis gärna vilja ha en väg, men de mäka inte åstadkomma den själva, varför det allmänna i alla fall måste hjälpa till med att hålla vägarna i ordning. Och dessa svårigheter möter man överallt i mindre eller större omfattning.

När man ser på resultatet av det statliga vägväsendets verksamhet och dess förhållande till allmänheten, tyc-

**Sättet för statens övertagande av de enskilda vägarna.**

ker man det är underligt att det bara utgår statsbidrag till gator i städer och till de allmänna vägarna. Varför skall den grupp människor, som bor avsidet och som samhället lika bra och kanske bättre behöver i det allmännas tjänst än dem, som bo i städer eller utefter de större vägarna, alltjämt ha det så illa ställt på det här området? Hur skulle det gå med hela vår skogsskötsel, om vi inte hade folk på gårdarna, i skogarna och på avverkningsplatserna? Det skulle naturligtvis bli fullständigt ohållbart för hela vår stora och rika skogshushållning, om det inte bodde människor där. Även dessa människor måste emellertid betala skatt, och därför ha de helt naturligt rätt att fordra, att deras vägar ställas under det allmännas förvaltning.

I utskottsutlåtandet framhålles nu, att det ju alltid finns den utvägen, att man kan söka bidrag ur anslaget till enskilda vägar. Ja, i fjol motionerade jag om att villkoret för erhållande av statsbidrag, nämligen att vägen skall utgöra utfart för minst tre gårdar, skulle slopas och att sådant bidrag skulle få utgå även när det var fråga om bara en enstaka gård. Utskottet har en liten smula berört även den saken. Kvar stå emellertid svårigheterna att få dessa bidrag, och varför skall man då inte kunna ta steget fullt ut och begära en utredning rörande statens övertagande av allt vägunderhåll? Det vore nog bra om någon av de herrar, som sitta i väg- och vattenbyggnadsstyrelsens ledning och som gjort det uttalande de gjort, som återgives i utskottsutlåtandet, en tid finge bo på en sådan plats, där man inte har någon utfartsväg och finge försöka ordna med väg åt sig själv. Nog borde väl en myndighet som väg- och vattenbyggnadsstyrelsen bättre förstå det allmännas intresse än som kommit till uttryck i detta utlåtande.

Jag har i min hand ett tidningsurklipp, där det talas om att en hel by blivit såld för 17 500 kronor. Köpare

var kommunen, som sedan sålde den med mangårdsbyggnader, sommarstugor, ladugårdar och logar m. m. samt årets gröda på auktion för 4 799 kronor, varigenom man fick igen något litet av köpesumman. Nu är byn utan invånare och ligger där öde, och det enda som växer där är väl skogen.

Med hänsyn till sådana fall måste man fråga sig, om inte tiden nu kan vara inne att sätta i gång med en utredning i syfte att få staten att överta hela vägunderhållet. Min uppfattning är den att tiden nu är inne för en sådan utredning, så att inte landsbygden blir helt avfolkad. Detta gäller särskilt sådana gårdar, som ligga illa till. Jag är viss om att sådana gårdar, som ligga vid allmän väg eller inte så långt ifrån en sådan, inte på långt när avfolkas i samma utsträckning som avsidet belägna gårdar.

På tal om det enskilda vägunderhållet nämnde jag i fjol ett fall, nämligen att 4 mil från Stockholm ligger en by, som inte har någon utfartsväg. Förra året inträffade där att en man blev sjuk i blindtarmsinflammation. Han måste fraktas till närmaste bilväg på hästryggen för att komma till sjukhus. Lika usla äro byns vägförhållanden i dag, och så kommer det väl att förbli i fortsättningen också, om vi nu skola följa utskottets förslag, som faller tillbaka på väg- och vattenbyggnadsstyrelsens utsago, att allt för stora tekniska svårigheter skulle följa med ett statens övertagande av vägväsendet. Jag är säker på att i det avseendet komma precis samma svårigheter att möta, som voro till finnandes, när staten övertog det allmänna vägunderhållet. Samma toner läto höra sig då, och man förstod kanske inte riktigt vart det hela skulle bära hän. I dag tror jag inte att det finns någon, som skulle vilja ha vägväsendet överflyttat på de enskilda medborgarna, utan nu är man nog tacksam för att utvecklingen gått som den gjort.

Sättet för statens övertagande av de enskilda vägarna.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till min motion med begäran om skyndsamt utredning angående sättet för statens övertagande av de enskilda vägarna.

Herr STJÄRNE: Herr talman! I motsats till den föregående talaren och i full överensstämmelse med utskottet hyser jag den åsikten, att en förbättring av bidragsgrunderna är mera angeläget än att staten övertar den enskilda väghållningen. Jag vill här bara uttala det önskemålet, att den inom väg- och vattenbyggnadsstyrelsen samt skogsstyrelsen pågående utredningen må kunna slutföras så snart, att en på samma utredning grundad proposition kan föreläggas 1949 års riksdag. Man kan vara tämligen övertygad om att tiotusentals småbrukare och andra, som bo vid enskilda vägar, ivrigt vänta på att det skall bli möjligt att för sådana enskilda vägar, som nu inte kunna få statsbidrag, erhålla sådant. Även med tanke på den alltfört pågående flykten från landsbygden, till vilken säkerligen dåliga vägförhållanden i hög grad bidraga, synes det vara ett högst angeläget allmänt intresse, att hithörande frågor snarast möjligt bli lösta.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr STÅHL: Herr talman! Sedan herr Stjärne här hänvisat till den utredning, som pågår på detta område, nämligen av 1947 års vägutredning rörande decentralisering inom väg- och vattenbyggnadsverket, kan jag för min del nöja mig med att fästa kammarens uppmärksamhet på att vi inom utskottet förvisso uppmärksammat det behjärtansvärda i den fråga, som herr Hansson i Skediga motionerat om. Utskottet har vänt sig till länsstyrelserna i Västerbottens och Värmlands län, de båda län, som kanske mer än andra torde ha behov av bättre utfartsvägar. Bägge dessa länsstyrelser konstatera, att den

utfartsväg — jag skall inte säga utfartsväg — som herr Hansson i Skediga här föreslår, inte är framkomlig.

Jag vill vidare erinra om att styrelsen för länsvägsnämndernas förbund konstaterar en så enkel praktisk sak som att den maskinpark, som för närvarande åtgår för att hålla de nuvarande statliga vägarna i stånd, inte är tillräcklig. Hur skulle det då gå om staten övertog underhållet av en väglängd, som är ungefär dubbelt så stor som den nuvarande? De utfärar, som herr Hansson i Skediga har hänvisat till, äro praktiskt sett oframkomliga, och man får säkert, åtminstone tills vidare och under överskådlig tid, tänka sig en förbättring av bidragsgivningen, och det är också det sätt utskottet hänvisar till.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr HANSSON i Skediga: Herr talman! Utskottsordförandens yttrande innebar en liten ljusning i frågan. Han använde uttrycket »för närvarande», då han hänvisade till maskinparkens storlek. Men i det avseendet har ju riksdagen beslutat om rationalisering och att maskiner skola användas i så stor utsträckning som möjligt. När det nu finns så mycket utfartsvägar och det behövs maskiner för deras underhåll, går det inte åt så mycket grus om man använder maskiner och blir inte heller så mycket arbete.

Var och en som känner till, hur besvärligt skolbarnen ha att komma fram liksom också de, som bo på avsides belägna gårdar, måste förundra sig över detta tal om de svårigheter man har att bemästra i fråga om maskinparken. Svårigheterna äro av överkomlig natur, och det var lika svårt i det avseendet, när staten övertog vägunderhållet. I det vägdistrikt, där jag var ordförande, hade vi bara en vägskrapa för de långa vägarna där. I dag är distriktet visserligen större, men så ha



**Lika lön för man och kvinna.**

vi också 18 å 20 maskiner för skötseln av vägarna. En utveckling fortgår alltså på detta område.

Samma uttalande som herr Stjärne nyss gjorde, nämligen att vi böra bibehålla det gamla systemet, mötte även den gången, när staten skulle överta vägunderhållet. Om jag inte alldeles missminner mig framhöll herr Thorell i en motion, att det inte vore lyckligt om staten övertog vägunderhållet utan att det gamla systemet vore bäst.

Jag tar emellertid fasta på utskottsordförandens uttryck »för närvarande», men jag har ju heller ingenting annat begärt än en utredning, och då äro vi väl på samma linje. Det är bara det felet, att utskottet inte velat gå med på mitt förslag om en utredning. En sådan måste vi emellertid förr eller senare bli tvungna till, såvida nu inte utskottets ärade ordförande vill gå med på att man befriar avsides boende medborgare från skatt. De ha redan nu nog med utgifter för att hålla vägarna i stånd. Det är där svårigheterna ligga, och vi måste skynda oss medan det finns något folk kvar i dessa bygder, ty man flyttar absolut säkert från en gård, som ligger 3 å 4 eller 5 km, och i Norrland ännu längre, från allmän väg, om man inte får bättre förbindelser.

Herr talman! Jag yrkar ännu en gång bifall till min motion, som syftar till att det skall bli rättvisa i samhället på detta område.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den i ämnet väckta motionen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Hansson i Skedöga begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller

första tillfälliga utskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den i ämnet väckta motionen.

Sedan kammarens ledamöter här- efter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

## § 14.

Föredrogs andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 3, i anledning av väckt motion om åtgärder till undvikande av att polisförhör anställes med person som utskrivits från sinnessjukhus.

Utskottets hemställan bifölls; och skulle, jämlikt § 63 riksdagsordningen, detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas första kammaren.

## § 15.

**Lika lön för man och kvinna.**

Föredrogs andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 4, över motion angående utredning om lagstiftning om likalönsprincipen.

I motionen II: 235, vilken hänvisats till andra tillfälliga utskottet, hade fru Rönn-Christiansson och fru Linderot hemställt, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om snabbutredning om lagfästande av kvinnors rätt till lika lön med mannen för samma prestation och om att förslag förelades innevarande års riksdag att antagas som vilande för vidare grundlagsenlig behandling om sådan förändring av regeringsformen att denna prin-

### Lika lön för man och kvinna.

cip däri fastsloges samt att förslag till därmed sammanhängande lagstiftning framlades senast för 1949 års riksdag.

Utskottet hemställde, att motionen ej måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Fru RÖNN-CHRISTIANSSON: Herr talman! Kravet på lika lön för samma arbete är inte något speciellt kvinno-krav utan en fråga för hela arbetarrörelsen och hela nationen. Ett grundlagfästande av kvinnans likställighet med mannen skulle stå i god överensstämmelse med vad det övervägande folkflertalet tänker i det avseendet.

I en *verklig* demokrati diskuteras inte denna fråga; där är denna rätt självklar. Att man från samhällets sida behandlar medborgarna olika allt efter ras, kön eller religion är alltid ett tecken på en mer eller mindre utpräglad efterblivenhet och bristfällighet i demokratiens struktur. Inte heller är likalönsfrågan bara en facklig angelägenhet. Den hänger samman med hela kvinnoemancipationen och har samma betydelse som en gång rösträtten hade efter första världskriget. Djupast sett syftar den till att få slut på exploateringen av kvinnan som billig arbetskraft och att göra rent bord med den kapitalistiska traditionen, att kvinnan är predestinerad till större utsugning än mannen.

Jag tillät mig, herr talman, att i årets remissdebatt hänvisa till de länder i Europa, där man stadfäst likalönsprincipen. Lägger man härtill, att det är fråga om länder, som genomgått oerhörda påfrestningar, bli dessa framgångar för kvinnorna ännu större. Men i vårt land, som skonats från kriget och där industrien befinner sig i en ojämförlig högkonjunktur, har kravet på genomförandet av kvinnornas krav på likalön för lika arbete stannat vid ut-

redningar. I vårt land fastställer man lönen åt kvinnorna som en speciell grupp. Den utslagsgivande faktorn blir då inte de kvinnliga arbetarnas prestationer utan deras kön. Detta avspeglas dels i ackordsättningen, som ofta är olika för man och kvinna, och dels i uppspaltningen av de flesta arbeten på »manliga» och »kvinnliga» moment, vilket allt resulterar i att arbetsgivarna på det kvinnliga arbetsmomentet tillämpa »kvinnolöner», vilka genomgående — även om själva arbetet i stort sett är detsamma som det manliga — ligga en tredjedel under de manliga arbetarnas löner.

I det allmänna medvetandet ingår begreppet »kvinnolöner», men vi böra komma dithän att begreppet som sådant försvinner. Detta sker bäst genom att uppdelningen inom arbetslivet på kvinnliga lågbetalda sysselsättningar och högre betalda manliga sysselsättningar försvinner, således först i det praktiska livet och sedan ur människornas medvetande.

Utskottet har gjort hela den föreliggande frågan till en facklig sådan och hänvisar till remissvaren som motive-ring för sitt yrkande om avslag på motionen. Jag finner det beklagligt, att en verksam fackföreningskvinna signerat utskottsutlåtandet, beklagligt därför att fru Ekendahl är nöjd med den snigelfart, som är typisk för de flesta utredningar. Det måste vara för utskottets ordförande bekant, att denna fråga har ältats inom arbetarrörelsen i snart 40 år. Det är inte utredningar som behövas utan praktisk handling. Men det är klart, att när fru Ekendahl inte förstår det större sammanhang, som denna fråga har och som jag här relaterat, måste svaret bli därefter. Om däremot fru Ekendahl medverkat för att motionens syfte skulle kunna nås, skulle säkerligen det fackliga arbetet inte blivit lidande därpå.

Motionen har varit på remiss till Sveriges arbetsgivareförening, Landsorga-

nisationen och Yrkeskvinnornas samarbetsförbund. Sistnämnda förbund föreslog, att motionen skulle överlämnas till likalönskommittén och har därmed svarat ja på frågan. Vad de två övriga organisationerna angår, anammar utskottet med förtjusning deras uttalanden. Det är bara att beklaga, att båda dessa instanser ha precis samma syn på frågan. Det vore väl ändå litet för mycket begärt, att SAF skulle anamma likalönsprincipen, ty det vore ju att höja lönekontot för bolagen, och så ljusbå optimist får man väl ändå inte vara att man tror, att dessa någonsin skola vara med om att föra demokratin framåt. Utskottet anser nu Arbetsgivareföreningen och Landsorganisationens på denna punkt samstämmiga yttranden utgöra bevis för att det hela är en arbetsmarknadsfråga.

Vad Landsorganisationens yttrande beträffar, framhåller denna organisation, att fackföreningsrörelsen är principiell motståndare till en lagstiftning, som reglerar arbetsmarknadens lönefrågor. Men hur är det i verkligheten? Har inte staten gripit in både principiellt genom en sådan lagstiftning som arbetstidslagen, kollektivavtalslagen, semesterlagen, hembiträdeslagen m. fl. och rent praktiskt genom att staten reglerar statstjänstemännens löner och ingriper i konflikter? Och för övrigt: Hur rimmar detta tal om att staten inte bör ingripa på arbetsmarknaden med påståendet, att man vill vara med om att i statens ägo överföra produktionsmedlen? Nej, fru ordförande, inte ens med motiveringen, att det är en arbetsmarknadsfråga, håller logiken i utskottets ståndpunkt.

Vidare heter det i utskottets utlåtande — jag citerar: »Utskottet befarar, att kvinnorna i stället i många fall skulle bli sämre ställda på arbetsmarknaden, om man genom lagstiftning söker reglera dessa förhållanden.»

Tänker ej utskottet på att genom ett sådant skrivsätt få våra samhällsskad-

Lika lön för man och kvinna.

liga PHM-are ett bra argument: De vilja bara, att staten skall ingripa när ett företag är på fallrepet men icke när det gäller att beskära profiten. Eller menar utskottet, att om det stode i lagen, att kvinnorna äro jämställda med männen, så skulle detta leda till att företagen saboterade densamma? Detta kan givetvis befaras, men arbetarrörelsen har här samma makt och kraft som i andra lönefrågor. Farhågorna från utskottet tyda varken på optimism eller förtroende för den fackliga rörelsen.

Utskottet kan icke finna, att motionen skulle medföra något av värde för kvinnorna. Det beror i någon mån på vad man menar med värde. För min del anser jag det vara av värde, att staten medverkar till en sådan ändring i samhällslivet, att kvinnan slipper att få sitt mindervärde konstaterat varje avlöningsdag, och att bolagen icke längre betraktade kvinnorna huvudsakligen som samhällsmedborgare som bidraga till de höga bolagsvinsterna. Men först och sist anser jag det vara av värde, att hela kvinnokönet i vårt land lyftes upp ur den förnedring, som de nuvarande förhållandena medföra.

Vidare anser jag det vara av värde att söka hålla jämna steg med utvecklingen. Det måste vara värdefullt att förbättra och fördjupa demokratin. Om likalönen lagfästes blir det ju icke bara en ekonomisk fråga utan det blir också en moralisk. Det skulle även återverka på de hemarbetande kvinnorna och deras ofta illa uppskattade arbetsdag. Det skulle sporra kvinnorna på det andliga området, om de finge känna, att deras insatser i samhällets livsfrågor vore av samma värde som människens. Det synes som om Landsorganisationen skulle behöva hjälp i sitt arbete för likalönens genomförande. Ett statligt stöd, som baseras på den parlamentariska makt arbetarrörelsen har, skulle utomordentligt rimma med den fackliga styrkan. Ty till syvende og sist är det folkets framtid det gäller.

**Lika lön för man och kvinna.**

I arbetarrörelsens efterkrigsprogram heter det, »att vi ha icke råd med några konstlade hinder för utnyttjande av den kvinnliga arbetskraften, om vår produktion skall kunna nå det omfång, som erfordras för att bristerna i levnadsstandarden skola kunna utplånas». När därför detta efterkrigsprogram även skall vara normgivande för regeringens politik, vore det bara logiskt, om man i detta fall handlade efter det i motionen föreslagna yrkandet.

Då utskottet sålunda enligt min uppfattning ej kunnat förebära några som helst argument för avslag på motionen, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till densamma.

Fru EKENDAHL: Herr talman! Som utskottet i sitt utlåtande anført, delar utskottet den uppfattning som förts fram i motionen, att arbetet bör betalas lika oavsett kön. Det är bara om medlen att nå detta mål som vi ej äro eniga. Vi befara i utskottet, såsom vi också redovisat i utlåtandet, att en lagstiftning kan komma att leda till en för kvinnorna sämre ställning på arbetsmarknaden.

Dessutom motiverar utskottet sitt avslagsyrkande med de remissutlåtanden, som vi ha inhämtat från arbetsmarknadens organisationer. Fru Rönn-Christiansson säger, att vi fattat det hela som en facklig fråga och bara rört vid de spörsmål, som avse den allmänna arbetsmarknaden, samt att vi ej ha talat något om de statsanställda. När det gäller det sistnämnda spörsmålet är ju detta, fru Rönn-Christiansson, löst, kan man säga, i och med behörighetslagen. Om nu fru Rönn-Christiansson har en övertro på lagstiftning, när det gäller att lösa kvinnornas lönefråga, och om det är en verklig önskan att lösa frågan och det icke är, såsom vi fattat det, ett demonstrationsförslag, då frågar jag fru Rönn-Christiansson: Har behörighetslagen fört med sig, att kvinnorna

ha fått en rättvis lönesättning såsom ämnat var? Vad kan fru Rönn-Christiansson visa för vägar, där vi kunna lösa lönefrågan, om vi lagstifta om den?

Jag tror, att fru Rönn-Christianssons och motionärernas i övrigt diskussion i denna sak och deras tro på att man kan med ett beslut i riksdagen lösa kvinnornas lönefråga hänger samman med den ringa erfarenhet man har om fackligt förhandlingsarbete. Det går lätt att skylla på att Landsorganisationen icke har någon vilja att lösa kvinnornas lönefråga eller den rättvisefråga vi här diskutera. Jag skulle i stället vilja säga, att här har Landsorganisationen ett program, som fru Rönn-Christiansson mycket väl vet om. Men — kommunisterna likt — alltid kommer man och aktualiserar en fråga, när den är på väg till sin lösning. Landsorganisationens kongress 1946 har uppdragit åt landssekreteriatet att vidtaga åtgärder för att förbättra kvinnornas ställning på arbetsmarknaden.

Jag kan här giva ett litet bidrag till att belysa på vad sätt man från det håll, fru Rönn-Christiansson representerar, handlar, när man har att i facklig majoritetsställning taga ståndpunkt till kvinnornas lönefråga. Vi minnas alla metallkonflikten. Vi minnas alla, att det fördes fram krav på lika lön för män och kvinnor. Vi minnas också, att det parti fru Rönn-Christiansson representerar satt i majoritet i såväl avtalsdelegationen som avtalskonferensen. Vi veta genom tidningarnas meddelanden, att det var denna majoritet, som först föll ifrån kravet om kvinnornas högre löner. Det är ingen nyhet jag här berättar; jag bara friskar upp minnet. Man har alltså haft en möjlighet att visa vilja att lösa denna fråga i ett avsnitt av den fackliga rörelsen, men man satt i den ställningen, att man måste rösta under ansvar och icke kunde rösta så som man kan göra, när det bara gäller att kasta fram demonstrationsförslag.

Herr talman! Om man ifrån den

fackliga rörelsen hade trott, att man med en lagstiftning skulle kunna lösa denna fråga, så försäkrar jag att frågan hade varit aktualiserad och löst för många år sedan, ty så många representanter, såväl manliga som kvinnliga, ifrån den fackliga rörelsen ha funnits här i riksdagen och kunnat aktualisera frågan. Vi ha den uppfattningen, fru Rönn-Christiansson, att man skall lösa dessa spörsmål förhandlingsvägen. När dessutom de parter, som ha ansvaret för de förhandlingar som föras, givit till känna sin mening om på vilket sätt man bör lösa frågan, finner jag det helt naturligt, att man ej skall säga: Vi ha en annan mening; vi vilja föra in i grundlagen att män och kvinnor skola ha lika lön, och därmed ålägga arbetsmarknadens parter att genomföra detta. På vilket sätt skall det ske, fru Rönn-Christiansson? Det återstår att få svar, på vad sätt man menar, att detta skall genomföras.

Herr talman! Med vad jag har anfört ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr HAGBERG i Luleå: Herr talman! Jag skall icke giva många bidrag till debatten. Men när fru Ekendahl anförde vad som skedde under metallkonflikten som argument mot att man nu skulle lagfästa principen om att arbetet skall betalas efter prestation i stället för efter kön, så tänkte jag erinra om att kommunisterna voro aldrig i majoritet: det var åtta kommunister av nitton i denna förhandlingskonferens. Men viktigare och det avgörande för hela saken var ju, att vi hade så många erfarenheter, som visade vilka oerhörda svårigheter som möta när det gäller att på förhandlingsvägen genomföra denna princip.

Man behöver icke säga något ont om LO eller fackföreningsrörelsen och dess insatser för att konstatera, att dessa svårigheter hittills varit så stora, att

### Lika lön för man och kvinna.

man ej kunnat åstadkomma en lösning av frågan. Därför ha vi ju det ganska komprometterande förhållandet här i landet, att när en kvinna utför samma arbete som mannen skall hon bara ha två tredjedelar eller något i den stilen av mannens lön. Skulle man icke kunna ändra detta genom en lagstiftning? Det är möjligt, att fru Ekendahl har rätt, när hon säger att man kan icke helt lösa frågan genom lagstiftning. Men ingen kan förneka, att om vi hade en lagstiftning som bestämt förbjöde underbetalandet av kvinnlig arbetskraft och som fastslog principen, att när hon utför samma arbete skall hon ha samma lön, så skulle detta vara ett oerhört stöd för genomförandet av denna politik.

När man här säger, att kvinnorna skulle kunna bli lidande på en sådan lagstiftning, är det för mig fullständigt oförklarligt. Läget är nämligen numera det, att kvinnorna blivit så outhärliga i produktionen, att det ej vore möjligt för kapitalisterna att ställa kvinnorna utanför arbetsplatserna, därför att man hade genomfört principen om lika lön. Jag tror att det framgår av alla erfarenheter, att det skulle icke vara möjligt att hålla den nuvarande produktionsapparaten i gång och samtidigt ställa kvinnorna utanför densamma. Den enda konsekvens, som skulle vara ofördelaktig för kvinnorna i följd av en sådan lagstiftning, skulle väl vara att de bleve ställda utanför.

När man nu återoppar Landsorganisationen för ett riksdagsbeslut, som skulle gå ut på att det ej vore en riksdagens och statsmakternas angelägenhet att trygga denna elementära rättighet för kvinnorna utan att detta måste överlämnas åt parterna på arbetsmarknaden, så kan jag för min del icke befria mig från den känslan, att det är uttryck för en strävan att tills vidare skjuta denna fråga på framtiden.

Landsorganisationen har ändå genomfört ett slags utredning av hela

**Interpellation angående beredande av möjlighet att i vissa fall utföra arbeten å enskilda vägar utan särskilt tillstånd av myndighet.**

problemet. Jag vill icke påstå att vad jag nu säger är karakteristiskt för inställningen inom Landsorganisationen. Jag tror att det icke är karakteristiskt, men jag erinrar om att när denna utredning tillsattes, var det en intervju i dåvarande Social-Demokraten, där en av våra främsta fackliga ledare sade, att det nog icke är möjligt annat än att kvinnorna måste finna sig i en sämre löneställning än männen, därför att i och med att man tar in kvinnlig arbetskraft måste man skaffa särskilda toalettanordningar och andra saker, som fördyra produktionen. Detta skulle alltså vara ett skäl för att kvinnorna skulle ha sämre arbetslön. Naturligtvis var det ett makalöst dumt uttalande. Jag vill ej säga, att det representerar uppfattningen inom Landsorganisationen. Men när sådana uttalanden kunna göras på allvar och få en framträdande plats i socialdemokratiens huvudorgan, kan jag icke frigöra mig från att det kanske är samma inställning, som ligger bakom det uttalande, som gjorts från Landsorganisationens sida och som utskottet åberopar för sitt avslagsyrkande.

Utskottet erkänner emellertid en sak i princip. Det är ju mycket bra att man där säger ifrån, att det ej kan vara någon tvekan om att det är ett ovärdigt förhållande för ett kulturland, att mäniskor icke skola betalas efter prestation utan efter kön. Men i betraktande av att åttatimmarslagstiftningen och all annan lagstiftning, som vi genomfört för att skydda arbetskraften, haft en mycket positiv betydelse för att försvara arbetarnas intressen och skapa förbättrade förhållanden tror jag också, att en sådan lagstiftning i detta fall skulle bli ett utomordentligt stöd för de svenska kvinnorna i deras egen kamp för att även på detta område tillkämpa sig den fulla medborgarrätten.

Därför ber jag också att få yrka bifall till motionen.

Som tiden nu var långt framskriden och flera talare anmält sig för yttrandes avgivande, beslöt kammaren på förslag av herr talmannen att uppskjuta den fortsatta överläggningen rörande förevarande utlåtande och övriga på föredragningslistan upptagna ärenden till kl. 7.30 em., då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

§ 16.

Herr *Skoglund* i Doverstorp avlämnade en av honom *m. fl.* undertecknad motion, nr 510, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 195, med förslag till lag med särskilda bestämmelser rörande riksbankens sedelutgivning.

Denna motion bordlades.

§ 17.

**Interpellation angående beredande av möjlighet att i vissa fall utföra arbeten å enskilda vägar utan särskilt tillstånd av myndighet.**

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Herr *CARLSSON* i Bakeröd, som yttrade: Herr talman! Vid fördelning mellan länen av anslaget till byggande av enskilda vägar avseende budgetåret 1947/48 har Kungl. Maj:t anbefallt länsstyrelserna att icke bevilja statsbidrag med mindre byggnadstillstånd och i förekommande fall igångsättningstillstånd lämnats.

Bestämmelsen är uppenbarligen föranledd av önskemålet att åstadkomma en viss begränsning av investeringsverksamheten. Det förefaller emellertid, som om den är väsentligt strängare än som kan anses vara påkallat av de omständigheter, som föreligger i dessa fall. Som regel utföras dessa arbeten åtminstone vid icke alltför stora vägföretag av intressenterna själva och de-

**Interpellation angående viss ändring av skattebestämmelserna för uppfinnare.**

ras husfolk. Att fordra tillstånd för att få arbeta i sådana fall är säkerligen att driva saken för långt och åstadkomma mera skada än nytta.

Generell dispens för igångsättande av dessa arbeten får anses motiverad. Därest sådan lämnas, torde nyssnämnda villkor för statsbidrag automatiskt anses uppfyllt.

Under hänvisning till ovanstående hemställes om kammarens tillstånd att till statsrådet Ericsson få framställa följande fråga:

Är statsrådet beredd att medverka till att sådana föreskrifter utfärdas, att arbeten å enskilda vägar skola få utföras av intressenterna själva och deras husfolk utan särskilt tillstånd av myndighet?

Denna anhållan bordlades.

## § 18.

**Interpellation angående viss ändring av skattebestämmelserna för uppfinnare.**

Herr SEFVE erhöll på begäran ordet och anförde: Herr talman! Enligt nuvarande skattelagstiftning skall en uppfinnare, som överlåter en uppfinning eller en under mindre än fem år innehavd patenträttighet, på en gång inkomstbeskattas för hela den uppburna ersättningen. Detta förhållande, som är en konsekvens av gällande bestämmelser om beskattningsårets slutenhet, innebär att man under ett och samma år beskattar resultatet av i de flesta fall flera års intensivt arbete. Detta leder i sin tur till att uppfinnaren berövas en större del av sin inkomst än som kan anses skäligt, om jämförelse göres med andra skattskyldiga. Det förhåller sig nämligen så, att uppfinnaren *dels* påföres ett högre skatteunderlag än om inkomsten fördelades på de år då arbetet utförts, *dels* påföres skatt efter högre skattesatser än om fördelning skedde. Man kan åskådliggöra detta med följande exempel.

En gift person i ort tillhörande ortsgrupp V och med en kommunalskatt å 10 kronor per skattekrona har under 5 år varit sysselsatt med en uppfinning, som han säljer med 100 000 kronor i förtjänst. Om man förutsätter, att han under denna tid ej haft annan skattepliktig intäkt, blir han påförd kommunalskatt för en beskattningsbar inkomst å 98 950 kronor och statsskatt för en beskattningsbar inkomst å 97 000 kronor, varigenom hans sammanlagda inkomstskatter komma att uppgå till 53 415 kronor.

Hade han i stället haft sin inkomst fördelad på de 5 år, varunder han utfört sitt arbete, med 20 000 kronor om året, skulle han varje år påförts kommunal inkomstskatt å 18 950 kronor eller under 5 år å 94 750 kronor samt statlig inkomstskatt å 17 000 kronor beskattningsbar inkomst första året och 15 100 kronor under vart och ett av följande 4 år eller tillsammans under de 5 åren 77 400 kronor. Hans sammanlagda skatter hade då blivit 24 833 kronor, d. v. s. 28 582 kronor mindre än i verkligheten.

Uppfinnaren hade alltså ej fått betala ens hälften så mycket i skatt, om inkomsten fördelats på de 5 åren. Ändå har jag räknat med att han fått lika höga omkostnadsavdrag i de båda tänkta fallen. I själva verket torde han vid försäljningen endast kunna erhålla avdrag för en relativt obetydlig del av sina verkliga omkostnader, varför skillnaden skulle bli ännu större än som framgår av de siffror jag nämnt.

Uppfinnaren kan emellertid under vissa omständigheter komma i ett ännu sämre läge. Om uppfinningen tillskjutes som s. k. apportegendom i ett för dess exploaterande bildat aktiebolag, skall den till uppfinnaren utgående ersättningen i form av aktier beskattas på samma sätt som kontant ersättning, varvid inkomsten upptages till aktiepostens nominella belopp. Det verkliga värdet av aktieposten är givetvis omöj-

**Lika lön för man och kvinna.**

ligt att bedöma vid bolagets start, och det kan naturligtvis inträffa, att exploaterandet slår så illa ut, att någon vinst icke uppkommer och aktieposten därför blir värdelös. Uppfinnaren har då icke haft någon som helst inkomst men har i alla fall fått betala en mycket betydande inkomstskatt.

Det ligger i sakens natur, att de här berörda förhållandena äro ägnade att motverka uppfinnarverksamhet. Då sådan verksamhet är av utomordentligt stor betydelse för den svenska industriens utveckling — jag behöver här icke lämna några särskilda exempel på de många olika svenska industrier, vilkas verksamhet grundar sig på rent svenska uppfinningar — är förevarande beskattningsfråga värd stort beaktande. Bortsett från de principiella skäl, som tala för en rimligare beskattning av uppfinnare, må anföras att det ur rent fiskalisk synpunkt bör vara angeläget att uppfinnare uppmuntras att bidra till den driftsrationalise-

ring och den produktionsförbättring, som i dessa dagar äro särskilt nödvändiga.

Jag hemställer därför om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet få framställa följande frågor:

Har herr statsrådet uppmärksammat den fara för stagnation i uppfinnarverksamheten, som det nuvarande beskattningssystemet innebär, särskilt med hänsyn till nuvarande höga skattesatser?

Om så är fallet, har herr statsrådet för avsikt att förelägga riksdagen förslag om ändring i dessa bestämmelser i syfte att åstadkomma en med rättvisa och jämlikhet mer överensstämmande ordning för vederbörande skattskyldiga?

Denna anhållan bordlades.

Kammarens ledamöter åtskildes här-  
efter kl. 5.03 em.

In fidem  
Gunnar Britth.

**Onsdagen den 14 april.**

Kl. 7.30 em.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet; och leddes förhandlingarna därvid till en början av herr andre vice talmannen.

## § 1.

**Lika lön för man och kvinna.**

Herr andre vice talmannen anmälde, att överläggningen angående andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 4 över motion angående utredning om lagstiftning om likalönsprincipen nu komme att fortsättas; och lämnades därvid enligt förut skedd anteckning ordet till

Fru LINDEROT, som yttrade: Herr talman! Det var ett par av de motiveringar, som angetts för avslag, som jag ville säga ett par ord om.

Svenska arbetsgivareföreningen säger, att »de principiella riktlinjerna för avlöning till kvinnlig arbetstagare behandlas inom den s. k. arbetsmarknadskommittén». Så är det punkt och slut och avstyrkande. Även LO framhåller, att den är principiell motståndare till lagstiftning för reglering av arbetsmarknads lönefrågor.

I vår motion står ingenting om att staten skall reglera lönen, utan endast att man i lag skall upphäva diskrimi-



neringen av kvinnan som kön. Härvidlag ha ju statsmakterna ingripit vid flera tillfällen förut. Behöver jag påminna om att riksdagen givit kvinnan rätt att studera, rätt att utöva vissa yrken, rätt till statstjänst o. s. v. Hela kvinnorörelsens historia är ju en bekräftelse på att kamp har förts både med och utan statsmakternas hjälp för att nå dit, där vi stå i dag. Nu återstår en mycket viktig princip att genomföra. Trots våra starka fackliga organisationer kvarstår den orättfärdigheten, att kvinnorna avlönas, icke efter sina prestationer utan efter kön. Vi vilja ha bort denna orättfärdighet genom lagstiftning. Lönernas storlek får sedan avgöras på vanligt sätt. LO:s rädsla att icke få reglera lönerna genom arbetsmarknaden bygger alltså på ett misstag.

Här gäller det ett fullkomligt rättsstridigt förhållande, och då ha statsmakterna skyldighet att ingripa. Vad är det som hindrar, att Sverige tager in detta demokratiska krav i grundlagen? Tycker icke utskottets ordförande, att det kan vara på tiden att vårt utomordentliga demokratiska samhälle omfattar också oss kvinnor.

I FN:s stadga är likalönsprincipen fastslagen. Fackliga världsfederationen, där också Sveriges fackföreningsrörelse är medlem, har gjort framställning till vederbörande instans i FN att forcera denna fråga i de stater, där den ännu icke är löst.

Sedan säger LO i sitt utlåtande följande: »Kvinnornas ställning på arbetsmarknaden sammanhänger icke endast med lönefrågan utan också med yrkesutbildningen, övervinnandet av traditionella fördomar mot anställandet av kvinnlig arbetskraft, skapandet av bättre förutsättningar för att förena yrkesverksamheten med familjearbete etc.» Det är alldeles riktigt, men även därvidlag ha ju statsmakterna ingripit för att befördra utvecklingen. Det är icke länge sedan staten förbjöd avskedande av kvinnlig arbetstagare därför att hon in-

gick äktenskap. Vi ha fått en lag om sex månaders ledighet vid barns börd o. s. v.

Jag måste säga, att jag beklagar att när denna fråga verkligen har kommit på riksdagens bord icke ens samtliga kvinnliga ledamöter slagit vakt om motionen. När vi arbetat med frågan i så många år som vi ha gjort utan att få den löst, måste alla vägar försökas. Jag har förut sagt — jag skall icke förlänga debatten — att även om vi ha en stark fackföreningsrörelse, behövs det tydligen att vi också få en lagstiftning att lita till. Det skulle vara mycket intressant att få höra motiveringen för antagandet, att om vi hade en lagstiftning på detta område, kvinnornas ställning på arbetsmarknaden skulle försämrast. Om man har den uppfattningen, är det ju märkvärdigt, att man någonsin velat genomföra behörighetslagen och kämpat för att få den förbättrad under årens lopp.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till motionen.

Härpå anförde:

Fru RÖNN-CHRISTIANSSON: Herr talman! Vad fru Ekendahl sade i debatten före middagsrasten hade jag bemött redan i mitt inledningsanförande. Fru Ekendahl åberopade vad som står i utskottsutlåtandet. Det var detta jag polemiserade mot, speciellt då detta att kvinnorna skulle få det värre på arbetsmarknaden, därest i Sveriges grundlag sloges fast, att kvinnan skall vara jämbördig med mannen.

Fru Ekendahl är förtvivlat pessimistisk när det gäller hela utvecklingen och i sin uppfattning att arbetsgivarna skola komma att göra svårigheter. Ja, det är ingen som förnekar att de komma att göra det. Arbetsgivarna ha alltid gjort svårigheter mot fackföreningsrörelsen i princip och mot varje lag som syftat till att skydda de arbetandes intresse. Det är ju arbetarrörelsen, som genom sin målmedvetna kamp skapat

**Lika lön för man och kvinna.**

det demokratiska skyddet för arbetarna. Arbetsgivarnas motstånd är ju inte något nytt, och det bör ej vara avgörande vad arbetsgivarna anse. Jag tycker, att fru Ekendahl bör se det hela utvecklingsmässigt. Och då säga vi väl i alla fall från arbetarhåll, att det i fortsättningen icke skall vara det privata äganderättsintresset, som skall dominera. Det är väl folkets vilja som skall bli landets lag.

Fru Ekendahl fällde också ett yttrande, som jag anser egendomligt, nämligen när hon drog i tvivelsmål det goda med behörighetslagen och ifrågasatte, om den är till nytta.

Vidare påstod fru Ekendahl att jag talat om de statsanställda. Jag har icke nämnt de statsanställda, men jag har talat om statens ställning till de statsanställdas löner och statens ingripanden på olika områden, detta som stöd för mitt påstående att staten på andra områden reglerar både löner och andra förhållanden, att det alltså icke är första gången som arbetsmarknadsfrågorna bli föremål för statens ingripande.

Vi ha aldrig, såsom fru Ekendahl sökte göra gällande, i metallarbetarkonflikten frångått likalönsprincipen, detta helt enkelt därför att den rimmar med hela vår socialistiska åskådning.

När fru Ekendahl säger, att detta är en demonstrationsmotion, förmodar jag att det är argumentnöden som driver fru Ekendahl till ett sådant påstående, och det får gälla för vad det är. Det är alltså intet argument.

LO har fått ett kvinnorråd, upplyses det om, och detta är ingen djupt förborgad hemlighet, som plötsligt uppdegas. Det känna vi till, och det är givetvis ett framsteg för kvinnorna att de fått detta kvinnorråd. Jag har mig beaktat, att kvinnorrådet ämnar utreda förhållandena på det sättet, att man också skall taga upp frågan om kvinnornas berättigade eller icke berättigade bortovaro från arbetet. Men jag skulle via fru Ekendahl vilja ge kvinnorrådet ett

litet tips. Under kriget lovade England kvinnorna lika lön som männen, men i juni förra året förklarade Labourregeringen, att den icke hade råd till de 35 miljoner pund, som det skulle kosta om man gav kvinnorna denna lika lön. De engelska kvinnorna fingo i alla fall reda på hur många miljoner som storfinansen roffar åt sig på deras arbetskraft. Och då ställer jag frågan: hur många miljoner är det i Sverige? Skulle icke en sådan undersökning vara mera ändamålsenlig och ligga bättre i nivå med de uppgifter kvinnorrådet bör ha än vad man reklamerat för?

Men jag får återigen understryka, att detta icke bara är en arbetsmarknadsfråga, utan att det, som jag sade, gäller att lyfta hela kvinnokönet upp på ett högre plan, att låta kvinnan, som under kapitalismen alltid varit tillbakaträngd, äntligen komma i paritet med mannen. Det är detta saken gäller, och då har man heller ingen rätt att isolera den och säga att den är enbart en arbetsmarknadsfråga. Kvinnorna ha sannerligen den största rätt i världen att sätta stora förhoppningar både till regeringen och till riksdagen.

Herr ANDERSSON i Ronneby: Herr talman! Vad som gav mig anledning att begära ordet var herr Hilding Hagbergs uttalande i debatten. Han och fru Rönn-Christiansson tyckas icke vara fullt eniga i denna sak. För fru Rönn-Christiansson är frågan tydligen ganska enkel, men för herr Hagberg är den mera komplicerad. Jag vill tro att herr Hagberg i det fallet har rätt. Det är kanske icke så enkelt, att man bara genom en lagstiftning kan ordna frågan på ett tillfredsställande sätt. Vi ha här i landet vant oss vid att arbetsmarknadens parter ha kunnat reglera löneförhållandena relativt bra, och vi vilja icke ge avkall på den rätten och den friheten. Herr Hagberg nämnde visserligen, att vi ha lagstiftat om 8-timmars-

dagen, om semester, om arbetarskydd o. s. v. Ja, det ha vi gjort, och vi ha t. o. m. genomfört en speciell kvinnolagstiftning, t. ex. om förbud mot avskedande av kvinnor vid barnsbörd. Men allt detta har varit en ram omkring det fria arbetslivet för att hindra rovdrift med det dyrbaraste vi ha, nämligen det mänskliga materialet, och därifrån till att reglera löne marknaden genom lagstiftning är steget långt. Nog skulle det vara ganska egendomligt, om en arbetarmajoritet här i riksdagen satte sig ovanpå den instans, som för arbetarrörelsens vidkommande handhar de lönepolitiska frågorna, nämligen LO. När vi förut lagstiftat i arbetsmarknadsfrågor har det varit *med* LO. Skulle vi nu göra det bleve det *mot* LO.

Jag tror att man måste säga att denna fråga är synnerligen komplicerad. Målet, lika lön för lika prestation, är icke lätt att nå. Fru Rönn-Christiansson sade ju, att frågan kom fram redan 1909, följaktligen innan det kommunistiska partiet fanns till här i landet. Förhållandena ha så småningom förbättrats. År 1939 utgjorde kvinnornas löner 63 % av männens, 1947 utgjorde de 68 % av männens. För närvarande torde det ligga något bättre till. Vi få emellertid icke bortse ifrån att också andra spørsmål anmäla sig i detta sammanhang, frågan om yrkesutbildning, skatte- och socialpolitiska frågor och kanske icke minst familjepolitiska frågor. Det är klart, att vi ha synnerligen stort behov av kvinnlig arbetskraft. Det är så stort, att vi kunna säga att om vi finge fler kvinnor till industrien, skulle vi ganska snabbt kunna öka vår industriella produktion. En typisk flaskhals har uppstått inom åtskilliga industrier just på grund av att de icke ha nog med kvinnlig arbetskraft, och därför kan det sägas att för somliga industrier är den kvinnliga arbetskraften en större tillgång än den manliga. Detta förhållande gör, att kvinnorna just i dessa tider av full sysselsättning ha alla

### Lika lön för man och kvinna.

möjligheter att få en bättre tingens ordning till stånd. Skulle vi i en så typisk högkonjunktur för kvinnlig arbetskraft här i landet ge oss in på att lagstifta i denna fråga, tror jag att vi komme in på en oriktig väg. Fru Rönn-Christiansson har både i remissdebatten och i dag hänvisat till de s. k. folkdemokratiernas sätt att ordna denna fråga, men vi veta så litet vad som ligger i detta. Vi veta bara att av de fria demokratiska staterna har ingen ännu lagstiftat i detta avseende.

Efter moget övervägande i utskottet ha vi därför kommit till den slutsatsen, att det nu som förut bör vara arbetsmarknadens parter som i samarbete skola söka ordna dessa frågor. Vi tro att det finns möjligheter att för kvinnornas vidkommande nå tillfredsställande resultat.

Den aggressiva ton, som i synnerhet vår värderade utskottsordförande fick höra i denna debatt, gör att man icke kan frigöra sig från tanken, att det är vissa andra syften, som ligga bakom denna aktion.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Fru **EKENDAHL**: Herr talman! Fru Rönn-Christiansson och fru Linderot ville göra gällande, att jag är synnerligen pessimistisk när det gäller att lösa kvinnornas lönefråga, den rättvisefråga som vi i dag diskutera. Nej, fru Rönn-Christiansson och fru Linderot, jag är icke pessimistisk men jag kanske är litet mera realbetonad än ni. Jag vet nämligen, att man icke löser kvinnornas fråga om en rättvis lön endast genom ett radikalt lagstiftningsförslag. Fru Rönn-Christiansson har säkert gett mig rätt i detta i och med att hon försummat att i sin replik ge mig svar på den fråga jag ställde, nämligen på vilket sätt fru Rönn-Christiansson menar att denna lagstiftning skulle vara oss kvinnor till hjälp vid avtalsförhandling-

**Lika lön för man och kvinna.**

arna. Och får jag, fru Rönn-Christiansson, ställa frågan: till vilken hjälp hade en sådan lagstiftning varit för fru Rönn-Christianssons partivänner i metallarbetarkonflikten 1945? På vilket sätt skulle den varit dem till hjälp? Fru Rönn-Christiansson är mig svaret skyldig.

Medan jag är inne på den saken vill jag säga, att er gruppledare i andra kammaren, herr Hagberg, gjorde sig skyldig till ett låt oss kalla det minnesfel, när han sade att kommunisterna ingalunda voro i majoritet när det gällde metallarbetarkonflikten 1945. Kommunisterna voro i majoritet i avtalsdelegationen, som hade att avgöra, huruvida man skulle i det aktuella läget hålla på kvinnornas krav eller icke. Förhållandet var det, att det fanns 8 kommunister, 2 frifackliga — låt mig tillägga: = kommunister — och 5 funktionärer. Vilket räknasätt använder man, om man får det till att kommunisterna icke voro i majoritet, och vad var det för rättvisesynpunkter, som voro anledningen till att man då ansåg sig böra släppa på kvinnornas krav först och främst?

Det är i dylika aktuella lägen, som frågorna kunna spetsa till sig, och det är då en lagstiftning icke hjälper oss. Här säga båda damerna, att det icke är fråga om att lönelagstifta utan bara om att höja kvinnorna till en rättvisare ställning. Ja men, mina värderade damer, då är det väl demonstrationspolitik och icke realpolitik ni föra?

Herr DAHLGREN: Herr talman! Jag begärde ordet för att, utan att vilja ge mig in i själva debatten, ge en upplysning till fru Ekendahl. Den av henne uppräknade fördelningen inom avtalsdelegationen vid metallarbetarkonflikten var felaktig. Det är riktigt — om man skall draga partigränser — att det var 8 kommunister, 2 partilösa och 5 förbundsfunctionärer, men vad fru

Ekendahl glömmet — eller kanske icke vet — är att verkstadsavtalet löper jämsides med gjutarnas avtal, och gjutarna hade 4 förhandlare. Förhandlingsdelegationen bestod sålunda av 19 personer, och av dessa voro 8 kommunister. Med litet enkel matematik kommer man fram till vad majoriteten var. Jag vill tillfoga, att förhandlingsdelegationen icke hade så fria händer, som fru Ekendahl föreställer sig. Här är icke platsen att ge en skildring av den låt mig säga urusla förhandlingstaktik, som tillämpades av förbundsledningen, och det tryck som utövades på delegaterna i förhandlingsdelegationen, men jag kan försäkra, att de som tillhörde vår rörelse och voro med i förhandlingsdelegationen slogos tapprare för kvinnorna och deras löner än jag föreställer mig att fru Ekendahl någonsin kommer att göra.

Fröken NYGREN: Herr talman! I likhet med fru Rönn-Christiansson beklagar jag, att de kvinnliga arbetstagarnas strävanden att vinna likställighet med männen i lönehänseende krönts med så ringa framgång. Men den lösning, som motionen föreslår, finner jag föga tilltalande, och jag tror för övrigt icke på att den skulle föra kvinnorna framåt. Tvärtom anser jag i likhet med LO, att lönerna böra avgöras genom fria förhandlingar mellan parterna på arbetsmarknaden. Jag förmenar att man åtminstone bör låta LO:s kvinnokommitté visa vad den kan uträtta, innan man tillgriper lagstiftning i frågan.

Vad vi kvinnor samfällt böra arbeta för är att skapa bättre yrkesmedvetande hos särskilt de unga kvinnorna på arbetsmarknaden och även större facklig aktivitet. På den vägen skulle vi säkert lyckas att »föra kvinnorna upp på ett högre plan», för att citera fru Rönn-Christiansson. Hur fru Linderot kan ifrågasätta behörighetslagens berättigande, därest man ej vill lagstifta om

**Lika lön för man och kvinna.**

lika lön på den fria arbetsmarknaden, har jag litet svårt att förstå. Men i likhet med henne anser jag det beklagansvärt, att icke kvinnorna i detta sammanhang kunna uppträda på gemensam front. Förutsättningarna för ett sådant gemensamt uppträdande skulle väl ändå ha varit, att vi på ett förberedande stadium gemensamt diskuterat igenom problemet och kommit överens om hur vi skulle gå till väga. När nu icke så varit fallet, måste ju vi, som ha en annan mening än motionärerna om de vägar, på vilka vi böra gå fram för att nå det mål, om vilket vi äro överens, också argumentera för vår mening.

Jag ber med dessa ord att få yrka bifall till utskottets hemställan.

**Fru EKENDAHL:** Herr talman! Det var egentligen en replik till herr Dahlgren jag ville ge. Man kan icke göra som han, när det gäller att räkna. Man kan icke säga, att det var 8 kommunister och två partilösa i förhandlingsdelegationen. Herr Dahlgren vet lika väl som jag, att frifackliga och kommunister är detsamma.

**Fru RÖNN-CHRISTIANSSON:** Herr talman! Herr Andersson påstod, att man vunnit mycket genom de förhandlingar som pågått på arbetsmarknaden. Vi stå i dag i den situationen, herr Andersson, att kvinnorna ha två tredjedelar av männens löner i genomsnitt. Om man anser att den takt som tillämpats hittills är berömvärd, ja, då är man förtjust i snigelfarten.

Herr Andersson säger vidare, att skulle vi lagstifta på detta område, skulle det ske i strid mot LO. Det var en nyhet — det får jag säga — att icke LO vill att förhållandena skola rättas till så, att kvinnan blir jämställd med mannen.

Vidare menar herr Andersson, att det behövs andra åtgärder, på familjelivets område o. s. v. Alldeles riktigt, och vi

ha efter vår förmåga strävat efter att få fram sociala hjälpåtgärder från statens sida. Men jag tillåter mig fråga herr Andersson: När man i debatten mot denna motion anför, att det behövs andra åtgärder, varför skrinlägger man då reformen i fråga om moderskapsbidraget, som dock skulle ge de förvärvsarbetande kvinnorna möjlighet att utnyttja förmånen, så att det icke bara blir en tom lagparagraf utan en levande realitet för kvinnorna att kunna stanna hemma vid barnsbörd?

Herr Andersson viftar mycket nonchalant bort argumentet, att utvecklingen i Östeuropa gått i den riktningen, att man där fastställt likalönsprincipen. Ja, har man icke respekt för andra länders lagar, använder man sig av en sådan argumentation som herr Andersson gör.

Fru Ekendahl ville ha svar men har själv underlåtit att svara på vad både jag och fru Linderot frågade, nämligen vilket ohägn det skulle göra på arbetsmarknaden, om det lagstiftades på detta område. Hur var det med lagen om rösträtten? Genom den kommo kvinnorna i paritet med männen på ett demokratiskt sätt i och med att också kvinnorna fingo rösträtt.

När det gäller metallarbetarkonflikten konstaterar jag bara, att fru Ekendahl handskas litet vårdslöst med sanningen. Jag hoppas hon rättar till det hela och icke går ut och fortsätter att säga vad hon här i riksdagen har sagt.

Fröken Nygren rekommenderar oss att avvakta vad LO:s kvinnoråd skall kunna komma fram till. Ja, det kan man alltid göra, men jag trodde att hon såsom en aktiv kvinna i arbetarrörelsen skulle tycka om att äntligen se litet resultat av strävandena och icke hara utredningar och utredningar. Vidare talar fröken Nygren om att vi skola väcka och stärka yrkesmedvetandet hos ungdomen. Det är fullkomligt riktigt, men jag påstår, att detta yrkesmedvetande väcka vi i ännu högre

### Lika lön för man och kvinna.

grad, om det genom en lag säges ifrån, att män och kvinnor äro i paritet.

Herr ANDERSSON i Ronneby (kort genmäle): Herr talman! Jag har inte, fru Rönn-Christiansson, sagt, att utvecklingen för kvinnorna i fråga om lika lön varit tillfredsställande. Däremot har jag sagt, att vi genom förhandlingar mellan arbetsmarknadens parter lyckats lösa lönefrågor någorlunda tillfredsställande, och jag har sagt, att man på den vägen bör få rättelse till stånd, när det gäller lika lön. Vi tro, att det bör ske på frivillig väg utan att ta lagstiftningen till hjälp.

Frågan om moderskapsbidraget hör ju inte hit. I varje fall är jag inte rätte mannen att yttra mig i den frågan. Fru Linderot sade, att det behövs lagstiftning för att kvinnorna skola få rätt till lika lön som männen, men arbetsgivarna äro ju inte i lag förbjudna att betala kvinnorna lika mycket som männen. Jag tror mig inte vara kapabel att övertyga fru Rönn-Christiansson om den starka principiella inställning som fackföreningsrörelsen i detta avseende intar. Att koppla in statsmakterna på lönefrågorna har emellertid mer än en sida, och om jag kunde förmå fru Rönn-Christiansson att allvarligt begrundade vad som ligger bakom detta resonemang, tror jag att något vore vunnit.

Fröken NYGREN: Herr talman! Fru Rönn-Christiansson efterlyser min önskan att se resultat, som den aktiva fackföreningskvinna jag är. Visst vill jag det. Men jag vill se resultat av vårt eget arbete. Jag tror inte man ökar yrkesmedvetandet hos kvinnorna, om man genom lagstiftning försöker slå fast vilka löner man skall ha i den fria arbetsmarknaden. Att man däremot genom lagstiftning i annat sammanhang skall slå fast kvinnans likställighet med mannen, ha vi kämpat för vid andra tillfällen. Genom behörighetslagen ha

vi slagit fast, att kvinnan skall vara likställd med mannen, när det gäller tillträde till arbete på olika områden. Det är emellertid en helt annan sak med lönesättningen på den fria arbetsmarknaden. Jag tror, att om kvinnorna få känna, att de genom sitt arbete och sitt yrkesmedvetande vinna resultat, kommer man längre, än om man genom lagstiftning söker rätta till förhållandena på detta område.

Herr LUNDQVIST: Herr talman! Jag har deltagit i ärendets behandling i utskottet och delar den uppfattning som utskottets talesman framfört.

Det var den blygsamhet, som kommunisterna visa, när det gäller metallarbetarkonflikten, som föranledde mig att begära ordet. Jag vill inte som herr Dahlgren gå in på förhandlingsresultatet. Jag har emellertid här en skrift som heter »Metallkonflikten», som jag förmodar, att herr Dahlgren har läst. Jag vill dock uppmana honom att läsa vad som står på s. 29 i den skriften. Där framgår det nämligen, att Roland Tyrell och Karl Lund voro villiga att offra likalönsprincipen under gnuggningen om avtalet. Vad sedan beträffar äran av metallarbetarkonflikten vill jag hänvisa till Ny Dag för den 27 maj 1945, där Sven Linderot åberopar metallarbetarkonflikten med följande ord: »Det var kommunisterna som fick stå för kampberedskapen i den mäktiga metallstrejken 1945, en strejk som var av historisk betydelse och vars resultat kommit hela den svenska arbetarrörelsen till godo. Tror någon att reformistledarna skulle genomfört de senaste stora avtalsuppgörelserna på sätt som skett om inte metallstrejken skrivit sitt mene tekel på Vatikanens väggar och om inte kommunistiska partiet haft så starkt inflytande som det har?»

Jag menar, att ni kommunisterna inte skola vara så blygsamma i dag, när ni andra dagar tagit åt er äran av metallarbetarkonflikten som jag tror är ett

## Lika lön för man och kvinna.

av de största fiaskon, som förekommit i den svenska fackföreningsrörelsens och den svenska arbetarrörelsens historia, tack vare att ni hade något att säga till om.

Herr DAHLGREN (kort genmäle): Herr talman! Jag kan försäkra herr Lundqvist, att jag inte har något svar för utskrivandet av Röda boken. Jag tar således inte så stor hänsyn till vad de människor kokat ihop, som ha kuskat runt Sverige och försökt med s. k. stenografiska protokoll, som ingen människa sett dem skriva. Jag bara konstaterar, att händelserna ute i världen visa, att man sätter stämpeln eller benämningen kommunister på människor som inte stödjade den uppfattning man själv vill, att de skola stödja. Vad man inte kan komma ifrån är, att det var åtta kommunister, om man nu skall tala partimässigt. Jag vill i detta sammanhang säga, att jag beklagar, att man dragit in denna fråga i denna debatt. Jag föreställer mig, att man gjort det för att ha en räddningsplanka, så att man skulle slippa diskutera själva sakfrågan. Jag tycker emellertid, att detta försök att krångla sig ifrån det hela och lägga skulden för att likalönskravet uppgavs i metallarbetarkonflikten på åtta kommunister inte skall stå obesvarat.

Jag tänker inte närmare diskutera metallarbetarkonflikten. Det tillåter inte tiden, och detta är inte rätta platsen för det, men så mycket borde man väl förstå, att denna minoritet i förhandlingsdelegationen inte själv avgjorde. Om jag slutar med att säga, att det var herr Lundqvists partivänner, som gjorde upp förhandlingsresultatet mot förhandlingsdelegationens kommunister och mot metallarbetarna, borde det väl räcka för att man skall kunna konstatera, var ansvaret ligger.

Fru EKENDAHL: Herr talman! Jag kan medge, att det inte är metallarbe-

tarkonflikten vi skola diskutera. Jag tog upp den frågan för att jag ville ha svar från fru Rönn-Christiansson på frågan om på vilket sätt man skulle haft nytta av lagen i en aktuell avtalsituation, och jag sade, att i och med att kommunisterna kommit i en sådan situation, ha de varit tvungna att fränfalla sina radikala förslag, vilket innebär, att det ter sig litet annorlunda, när man skall handla under ansvar än i ett demonstrationsförslag. Det var det som var anledningen till att metallarbetarkonflikten kopplades in här.

Jag konstaterar i detta sammanhang, att jag ännu inte fått svar av motionärerna på vilket sätt man har tänkt sig, att den lagstiftning man motionerat om skulle kunna lösa frågan om rättvisa åt kvinnorna i lönehänseende. Fru Rönn-Christiansson åberopade rösträttsfrågan. Men snälla fru Rönn-Christiansson, det är inte alls analogt. Om fru Rönn-Christiansson inte vill gå och rösta gör det ju ingenting, men om en arbetsgivare inte vill ge kvinnorna lika stor lön som männen i ett aktuellt läge, så vill jag fråga fru Rönn-Christiansson: På vilket sätt har man då tänkt sig, att man skulle kunna åstadkomma, att lagen följes och övervakas? Det var det som var min fråga.

Fru Rönn-Christiansson frågade: Varför är fru Ekendahl rädd för att kvinnorna skola komma i sämre läge på arbetsmarknaden, om det blir en sådan lagstiftning som här föreslås? Jag kan svara med det som jag sagt i och med att jag undertecknat utlåtandet, att jag ifrågasätter, om kvinnorna ha samma möjlighet som männen att hävda sig, om vi skulle komma i den situationen, att det inte är så gott om arbetstillfällen utan ont om arbetstillfällen och gott om arbetskraft. Vi ha erfarenhet av detta, fru Rönn-Christiansson, och det är detta, som ligger bakom utskottets utlåtande, när utskottet säger, att utskottet befarar, att det i många fall skulle vara till nackdel för kvinnorna,

**Lika lön för man och kvinna.**

om man genom lagstiftning söker reglera dessa förhållanden.

Med anledning av att fru Rönn-Christiansson efterlyser varför inte statsmakterna gjort någonting i fråga om moderskapsbidraget, för att äntligen ge kvinnorna den rätt som lagen tillförsäkrar dem att vara lediga i sex månader och att även erhålla ersättning under denna ledighet, vill jag säga, att det av fru Rönn-Christiansson förhånade kvinnorrådet gjort framställning till socialministern om att få koppla in denna fråga i arbetslöshetsförsäkringen. Vi ha större möjlighet att på det sättet få saken genomförd.

Fröken Nygren tog upp en annan sida av föreliggande spørsmål, nämligen att man inte skall underskatta betydelsen av att man måste få kvinnorna upplysta om sitt eget värde och få till stånd en upplysnings- och propagandaverksamhet bland kvinnorna här om. Det är nämligen, fru Rönn-Christiansson, detta som ligger i botten, när man måste konstatera, att behörighetslagen, fastän det är cirka 25 år sedan den antogs, inte fått den betydelse, som vi menade att den skulle få, vilket närmare belyses i skriften »Hatt och huva». Med hänsyn därtill måste jag säga, att om motionärerna inte kunna ge besked om på vilket sätt man tänker sig tillämpningen av den föreslagna lagen, så är det uppenbart, att det endast är ett demonstrationsförslag.

Herr LUNDQVIST (kort genmäle): Herr talman! Jag vill bara erinra om att det är styrelsen för Metallarbetareförbundet som svarar för den broschyr jag citerade, och den torde väl känna till metallarbetarkonflikten. Jag vill också säga, att min avsikt var inte att förringa kommunisternas insats i den konflikten, utan jag vill framhålla, att de själva inhöstat äran av metallarbetarkonflikten, vilket deras partiordförande gjorde på deras stora högtidsdag den 27 maj.

Fru LINDEROT: Herr talman! Jag begärde ordet, när herr Andersson i Ronneby yttrade, att det inte är förbjudet för en arbetsgivare att betala lika lön åt kvinnor som åt män. Då erinrade jag mig en studiesöndag, som Stockholms stads fackliga centrals kvinnosektion hade i Folkets hus, där man talade om denna princip om lika lön för lika arbete. Där var en representant för arbetsgivarna närvarande, och det var flera socialdemokrater som voro ganska skarpa i sina inlägg mot honom. Då gick han upp i talarstolen och sade: »Men, mina bästa damer, hur kunna ni begära, att vi arbetsgivare skola erbjuda er detta, när aldrig edra representanter begära det vid förhandlingarna?» Jag erinrar mig det i detta sammanhang och menar, att så länge arbetarnas egna representanter inte ivrigare arbeta för detta, är det alldeles klart, att arbetsgivarna inte tänka ge oss det frivilligt.

Jag skulle vilja svara på fru Ekendahls fråga: Vad skulle vi ha för nytta av denna lag? Jag finner det bedrövligt, att man skall behöva svara på en sådan fråga. Vi begära ju en utredning om att det skall skrivas in i grundlagen, att kvinnorna skola få samma rättigheter som männen. Skulle en sådan grundlagsbestämmelse verkligen inte ha någon praktisk betydelse, när förhandlingarna sitta vid förhandlingsbordet? Varför slåss man då för att behörighetslagen skall fortsätta? Varför avskaffar man inte den? Om här ifrågasatt grundlagsbestämmelse funnes, skulle förhandlingarna kunna ta itu med sådana väldigt svåra frågor som att avgöra vilka arbeten som äro lika och var kvinnorna skola placeras i lönehänseende. Då komme man ifrån att kvinnorna inte hade rättighet till samma lön som männen, därför att de äro kvinnor.

Den upplysningsverksamhet som det här talas om, nämligen att vi behöva upplysa kvinnorna om att de skola bli stolta över sitt yrke, bör börja i skolan.



**Lika lön för man och kvinna.**

Det arbeta vi på. Jag tror inte vi skola vänta tills att kvinnorna bliva tillräckligt upplysta för att få samma rättighet till samma lön som männen. Då borde väl detsamma gälla för alla pojkar som inte känna yrkesstolthet. Då skulle dessa inte heller ha samma lön som de av deras manliga kamrater som känna yrkesstolthet. Det är inte ett argument som håller. Jag vidhåller, att det inte är en dag för tidigt, att kvinnorna bli räknade som fullgoda medborgare i det demokratiska samhället Sverige.

**Fru RÖNN-CHRISTIANSSON** (kort genmäle): Herr talman! Herr Andersson i Ronneby drog i tvivelsmål min kunskap om hur fackföreningsrörelsen arbetar i denna fråga. Jag skall be att få upplysa herr Andersson om att jag har varit fackligt organiserad i 25 år och har kämpat inom fackföreningsrörelsen för lösandet av denna fråga. Men då jag sett, att man trots kampen på detta område inte kommer någonstans, anser jag, att vi måste söka andra medel för att äntligen komma till praktiska resultat efter att nu ha hållit på i 40 år.

Nu har fru Linderot svarat fru Ekendahl på hennes fråga. Jag skulle bara vilja understryka, att det är självklart, att man i praktiken har nytta av en sådan lag som här föreslås. Har man inte vid förhandlingsbordet praktisk nytta av att man kan hänvisa till att det finns en lag om en fråga?

Fru Ekendahl sade även något, som blottar okunnighet på ett annat område. Hon sade nämligen, att om vi få ont om arbete, blir det naturligtvis så, att kvinnorna få gå, om det blir lika lön för lika arbete. Har man den uppfattningen förstår jag inte, att man alls kan sympatisera med principen över huvud taget. För övrigt trodde jag, att fru Ekendahl liksom jag kämpade för principen rätt till arbete, och att man därvidlag inte tar hänsyn till kön. Vidare vittnar

ju fru Ekendahls uttalande om att hon fullt och fast tror på att en kris skall komma. Alla tecken tyda emellertid på att vi inte behöva få någon kris, om vi bara ha det moraliska modet att kämpa för våra intressen.

Vidare sade fru Ekendahl något, som jag absolut vill tillbakavisa och ha till protokollet. Hon sade nämligen, att jag förhånade Landsorganisationens kvinnoråd. Det har jag inte gjort. Jag har tvärtom sagt, att det var bra, att Landsorganisationen fått ett kvinnoråd. Jag framhöll, att det var ett framsteg, och så tillät jag mig att ge kvinnorådet ett tips. Om det är det som fru Ekendahl kallar att jag förhånat kvinnorådet må det stå för hennes räkning.

Det är alldeles självklart, att lagen skulle bli det politiska uttrycket för den politiska demokratien för att säkerställa kvinnornas likaberättigande med männen.

**Fru EKENDAHL** (kort genmäle): Herr talman! Jag kunde inte uppfatta fru Linderots svar på samma sätt som fru Rönn-Christiansson. Jag uppfattade det närmast som ett goddag-yxskaft. Fru Linderot sade nämligen: Varför avskaffar man inte behörighetslagen? Jag förstår att det inte är så lätt att svara om man måste svara under ansvar. Det är inte lätt att säga att man i en aktuell avtalssituation bara skall koppla in grundlagen och förklara: Här skall det vara lika lön för man och kvinna. I så fall får man nog gå ett steg längre och säga: Lönenivån skall ligga där och där.

Sedan får jag säga till motionärerna, att man får inte glömma bort, hur blåögd man än är och hur ovetande man än är om förhållandena på arbetsmarknaden, att det där finns två parter och att förhandlingar föras mellan dessa. I det sammanhanget vill jag tillbakavisa fru Linderots angrepp att vi från Landsorganisationens sida inte skulle föra alla medlemmars talan vid löneförhand-

**Lika lön för man och kvinna.**

lingar. Det finns en god vilja, och vi ha ett program att arbeta efter när det gäller att genomföra en löneförbättring för till Landsorganisationen anslutna anställda. Men vi göra det — jag understryker detta ännu en gång — genom att arbeta efter de linjer vi ha dragit upp och icke genom att demonstrera i riksdagen.

Herr LINDHOLM: Herr talman! Jag begärde ordet med anledning av ett inlägg av herr Dahlgren. Jag fick under hans anförande en stark känsla av att hans historieskrivning beträffande konflikten inom metallindustrin i väsentliga stycken saknade anknytning till verkligheten. Ty det faktiska förhållandet var, att kommunisterna hade majoritet såväl i avtalskonferensen som i förhandlingsdelegationen. Om de kommunistiska talarna i dag söka göra gällande, att de s. k. frifackliga icke representerade kommunisterna, vill jag hänvisa herrarna till att ni i det avseendet tidigare ha betraktat dem som edra egna sympatisörer och som i stort sett fullgoda kommunist.

Jag vill därjämte erinra om att denna avtalskonferens och den av konferensen valda förhandlingsdelegationen enhälligt hade tillstyrkt det inom parentes sagt mycket dåliga avtal, som verkstadsarbetarna fingo taga den gången. Att man sedermera sprang ifrån det hela och skyllde på andra är ju bara ett uttryck för den ansvarslöshet, som finns i det kommunistiska läget. Men man kan aldrig springa ifrån det faktum, att man en gång hade godkänt och till medlemmarna remitterat det avtalsförslag, i vilket man hade offrat likalönsprincipen.

Vad själva principfrågan beträffar föreligger ju ingen meningsbrytning. Inom fackföreningsrörelsen ha vi alltid hävdat den uppfattningen, att likalönsprincipen skall genomföras, men å andra sidan ha vi aldrig godtagit, att

det skall lagstiftas på den punkten. Jag vill erinra de kommunistiska ledamöterna om hurusom den svenska fackföreningsrörelsen, då lagförslaget om vad man kallade tredje mans rätt förelåg, reste sig till en mycket kraftig protest emot en inblandning från statens sida i arbetskonflikter. Jag vågar försäkra kammarens ledamöter, att vi inom fackföreningsrörelsen ingalunda komma att godkänna ett diktat i lönefrågor, något som man tydligen vill astadkomma genom denna motion. Jag vill vidare säga till herrar kommunist: Ni skola vara litet försiktiga på den punkten, ty ni resa ju land och rike runt och tala om, att efter höstens val skall den socialdemokratiska majoriteten vara borta. Och under sådana förhållanden kan det inte vara någonting eftersträvanvärt att statsmakterna bestämma lönerna på arbetsmarknaden.

För övrigt ligger det väl till på det sättet att man, om man ger sig in på detta område, ingalunda kan begränsa sig till frågan om lika lön för de olika könen, utan man måste väl då gå vidare till de olika intressegrupper som finnas inom samhället. Man måste då även ha någonting som balanserar lönen emellan låt mig säga skogsarbetare och sågverksarbetare, mellan järnbruksarbetare och andra arbetargrupper. Därest man godtar den princip som kommunisterna tala för, förkväver man fackföreningsrörelsens rörelsefrihet. Och detta är någonting som jag för min del inte kan godtaga.

Sedan skall jag endast be att få ställa en liten fråga: Hur är det ställt på Ny Dag? Ha ni genomfört likalönsprincipen där? Enligt uppgifter som jag har fått lär det inte vara på det viset. Och vad ännu värre är: Det lär ej heller ha träffats något avtal med det fackförbundet, som skall sluta avtal med det slags personal det här gäller, nämligen Handelsarbetareförbundet. Jag har med anledning av de uppgifter jag fått gjort

**Lika lön för man och kvinna.**

en jämförelse mellan på olika håll utgående löner till denna personal, och det har därvid visat sig, att man på Ny Dag betalar lägre löner än man gör exempelvis på Morgon-Tidningen. Hur skulle det vara om herrarna och damerna i kommunistlägret städade rent på er egen expedition, innan ni börja ordna den svenska fackföreningsrörelsens angelägenheter?

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr DAHLGREN: Herr talman! Herr Lindholm yttrade några ord, som jag inte vill låta stå oemotsagda. Herr Lindholm måste väl veta, att kommunisterna inte hade majoritet på avtalskonferensen och att konferensen inte fattade något enhälligt beslut. Om herr Lindholm tittar på konferenshandlingarna skall han finna, att beslutet fattades med en ytterst knapp majoritet — den var endast två röster. När det sedan blev majoritet i den andra riktningen, berodde det på att herr Lindholms partivänner hade retirerat från det ursprungliga kravet.

Det är ju ganska meningslöst att fortsätta en diskussion om likalönsprincipen, huruvida man skall acceptera att kvinna skall ha lika lön med man. Ty ni kunna väl i alla fall icke bestrida det faktum, att det var edra partivänner i verkstadsarbetarnas ledning, som träffade avtalsuppgörelsen mot metallarbetarnas vilja. Vad motiverar man då detta med? Man säger att det var en knapp röstövertikt för fortsatt strid — denna övertikt utgjordes förresten av 7 000—8 000 röster — och att detta icke var tillräckligt för att man skulle fortsätta konflikten. Jag vill då endast erinra om, även om det kanske är smärtsamt att höra, att det inte var större övertikt när konflikten bröt ut. Men då tog man den. Det är nu efteråt fullt klart och behöver inte diskuteras, att man ville taga denna strid för att, som

man sade, bryta ryggen av kommunisterna, något som man även just i dessa dagar söker göra. Men likaväl som man misslyckades då kommer man att misslyckas denna gång.

Herr ANDERSSON i Ronneby: Herr talman! Det var ju inte metallarbetarstrejken som vi skulle diskutera. Jag måste dock säga till kommunisterna att även om det var det förhållandet, att det var en majoritet som bestämde, väl inte befriar de kommunisterna som skrev under avtalet från ansvar. Ni handlade väl inte då som ni brukar göra i annat avseende, nämligen utan personlig ansvarighet.

Om vi tänka på denna frågas verkliga innebörd tror jag icke att vi skilja oss så mycket i sak. Det skall inte lyckas kommunisterna i denna kammare att söka framställa sig som de verkliga påskyndarna av likalönsprincipens genomförande. Vi vilja på vårt håll inte gå fram på lagstiftningens väg, ty lagen är ett osmidigt instrument när det gäller att ordna löneförhållandena i detta land. Detta är den avgörande skillnaden. Vi ha genom praktiskt arbete kommit en bit på vägen till förverkligandet av denna princip, och vi hoppas ytterligare kunna påskynda utvecklingen i denna riktning. Ett bevis därför äro de förhandlingar, som pågå i arbetsmarknadskommittén och som från vår sida föras av Landsorganisationen.

Till fru Rönn-Christiansson vill jag säga, att jag faktiskt inte har hunnit vara med i 25 år i fackföreningsrörelsen. Men jag har varit med i 24, och det kanske betyder att jag inte är lika erfaren. Jag har under denna tid sysslat med arbetsmarknadsfrågor för en industri, där ca halva antalet arbetare varit kvinnliga. Jag kan försäkra fru Rönn-Christiansson, att vi oavlättligt flyttat fram deras positioner, i synnerhet under de senaste åren, då det rått full sysselsättning i detta land och svå-

## Lika lön för man och kvinna.

righeterna att anskaffa kvinnlig arbetskraft verkat som en naturlig skruv uppåt när det gäller att förbättra kvinnornas löner. Vi hoppas att denna fulla sysselsättning skall vara ett gott verktyg i händerna på de kvinnliga arbetarna i deras strävanden att höja sin lönestandard och förbättra sina arbetsvillkor. I det hänseendet — fru Rönn-Christiansson skall inte påstå något annat — ha de landsorganisationens fulla stöd. Jag tror att Landsorganisationen stått för det positiva draget i denna utveckling, och så kommer den att göra även i fortsättningen.

Herr talman! Jag ber att än en gång få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr LAGER: Herr talman! Jag begärde ordet för ett par små repliker till herr Lindholm. Det förefaller mig som om han, trots den långa debatten, icke förstått vad hela denna fråga gäller. Vi mena inte att vi genom en grundlagsändring skola tillförsäkra samma lön åt alla arbetare i detta land, oavsett kön, yrke och arbetsställning. Men vi mena, att de som utföra samma prestation skola ha samma lön, oavsett vilket kön vederbörande tillhör, och det är ju litet skillnad på de båda sakerna.

Min andra replik är förorsakad av en uppgift som herr Lindholm kom med, nämligen att Ny Dag skulle betala sina anställda sämre än Aftontidningen och Morgon-Tidningen. Herr Lindholm har läst ett i dagarna utsänt, hemligt stencilcirkulär från den socialdemokratiska partistyrelsen, vari det med särskild kursivering står att uppgifterna i cirkuläret äro korrekta. Jag trodde inte att löneuppgifterna i ifrågasvarande cirkulär skulle bli en riksdagsfråga, men eftersom herr Lindholm lagat att de blivit det, tar jag mig friheten att här lämna de, i varje fall för vårt företags vidkommande, korrekta uppgifterna. Den socialdemokratiska teoretiker som skrivit ifrågasvarande

cirkulär uppger, att telefonisterna på Ny Dag ha 303 kronor i månaden i lön, under det att telefonisterna på Morgon-Tidningen och Aftontidningen ha 414 kronor i månaden. Jag upprepar ännu en gång att jag inte anser denna fråga vara av någon väsentlig betydelse vare sig i likalönsdebatten eller i den allmänna politiska diskussionen. Med likalönsdebatten har den intet att skaffa, förutsatt att telefonister med samma arbete och samma kvalifikationer ha lika stor lön på respektive Ny Dag, Aftontidningen och Morgon-Tidningen. Men siffrorna äro icke korrekta. Jag säger det för att herr Lindholm inte skall göra något väsen av dem, när han använder ifrågasvarande siffermaterial i diskussioner ute i landet.

I verkligheten förhåller det sig så att telefonisterna på Ny Dag ha 427 kronor 90 öre i månaden, och uppgiften att Morgon-Tidningens och Aftontidningens telefonister ha 414 kronor i månaden får verkligen ifrågasvarande cirkulärs författare svara för.

Herr talman! Det var endast dessa små tillrättalägganden jag ville göra.

Herr LINDHOLM: Herr talman! Jag fruktar att herr Lager i någon mån missuppfattade mig, vilket kanske också var en förutsättning för att han över huvud taget skulle kunna ge de repliker han gav. När jag talade om likalönsprincipen och de samhällliga ingripandena i samband med den, svarade han, att det här icke är fråga om en grundlagstiftning som tillförsäkrar alla lika lön. Men, herr Lager, den saken har jag inte heller berört. Jag har sagt, att om vi på ett avsnitt stifta en lag, som säger att båda könen skola ha lika löner, vad är det då som hindrar att vi betrakta två olika yrkeskategorier som likvärdiga och därför säga, att vi böra besluta om likalönsprincipen också för dem? Det var den konsekvensen, herr Lager, som jag talade om.

**Lika lön för man och kvinna.**

Så vill jag till slut bara säga, att om herr Lagers sifferuppgifter från Ny Dag äro riktiga, får man lyckönska Ny Dags anställda, ty då ha de med all säkerhet under den senaste veckan erhållit en kraftig löneförbättring.

Herr HAGBERG i Luleå: Herr talmän! Innan denna debatt avslutas måste jag säga att det brister litet i fantasien hos mina vänner ett stycke till höger om mig, socialdemokraterna. Vi skulle här resonera om likalönsprincipen och om frågan huruvida det skulle vara en hjälp för kvinnorna om denna princip förverkligades genom att riksdagen stiftade en lag, som sade att de som utförde samma arbete skulle ha samma lön, oavsett vilket kön de tillhörde.

Men debatten här har rört sig om lönerna på Ny Dag och om förhållandena i metallkonflikten och liknande saker. Varför har man inte också från socialdemokratiskt håll talat om den finskryska paktén? Det tycker jag är en svaghet i den socialdemokratiska argumentationen. Och det finns ytterligare en hel mängd andra ting, som man också skulle ha kunnat tala om.

Men, handen på hjärtat mina damer och herrar, den enda fråga som vi här skulle diskutera var väl: Får den kvinnliga arbetskraftens strävan efter lika lön för lika arbete något stöd, om det skapas en lag därför? Det är den frågan vi här skola diskutera. Min uppfattning är då, att det skulle betyda ett oerhört starkt stöd för strävandena att genomföra likalönsprincipen, om man skapade en sådan lagstiftning. Jag måste också säga att det är en helt ny mening som framförts här — och det vore mycket överraskande om det visar sig vara fackföreningsrörelsens mening — att det inte är till någon nytta för arbetarklassen om en lagstiftning understöder strävandena att på ifrågasvarande område skapa likvärdiga och rättfärdiga förhållanden.

Överläggningen var härmed slutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den i ämnet väckta motionen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

## § 2.

Föredrogs andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande nr 5, i anledning av väckt motion angående sänkning av järnvägstaxorna för gods-transporter och personbefordran i Norrland.

Utskottets hemställan bifölls.

## § 3.

Föredrogs i ett sammanhang andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, nr 6, i anledning av väckta motioner om nedbringande av avgifterna för nyinstallation av telefonapparater m. m. och till kammaren överlämnat utdrag, nr 300, av första kammarens protokoll, innefattande delgivning av sistnämnda kammares beslut över dess andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 8, i anledning av väckt motion i samma ämne.

Kammaren biföll vad dess tillfälliga utskott i det föredragna utlåtandet hemställt och biträdde första kammarens i ämnet fattade beslut.

## § 4.

Föredrogs vart efter annat konstitutionsutskottets betänkande och utlåtande:

nr 16, med förslag till ändrad lydelse av § 72 riksdagsordningen; och

nr 17, i anledning av väckt motion med förslag till ändrad lydelse av § 16 regeringsformen.

Kammaren biföll vad utskottet i nämnda betänkande och utlåtande hemställt.

**Ändring av lagen om val till riksdagen, m. m. — Deltagande i Augustana-synodens hundraårsjubileum och pionjärjubileet i Amerikas Förenta Stater 1948.**

## § 5.

**Ändring av lagen om val till riksdagen, m. m.**

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 54 § 2, 5 och 7 mom. samt 70 § 1 mom. lagen den 26 november 1920 (nr 796) om val till riksdagen, m. m.

Till konstitutionsutskottets handläggning hade båda kamrarna den 9 mars 1948 hänvisat en av Kungl. Maj:t till riksdagen avlåten proposition, nr 104, med förslag till

1) lag angående ändrad lydelse av 54 § 2, 5 och 7 mom. samt 70 § 1 mom. lagen den 26 november 1920 (nr 796) om val till riksdagen; samt

2) lag om ändrad lydelse av 35 § 1 mom. kommunala vallagen den 6 juni 1930 (nr 253).

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade

Herr NILSSON i Göteborg: Herr talman! Genom ett tekniskt missöde vid tryckningen av förevarande utlåtande har en del av lagtexten råkat bortfalla i utskottets yrkande, varför jag i stället för att hemställa om bifall till utskottets förslag ber att få yrka bifall till den kungliga propositionen.

Vidare anfördes ej.

Kammaren beslöt att, med bifall till Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition, nr 104, antaga de vid propositionen fogade lagförslagen.

## § 6.

Föredrogs andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 4, i anledning av väckt motion angående viss ändring av stadgan för den kommunala yrkesundervisningen.

Utskottets hemställan bifölls.

## § 7.

Föredrogs andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 5, över motion om beredande av möjlighet för sockersjuka, som äro fullt arbetsföra, att söka och innehava befattningar i statens tjänst.

Utskottets hemställan bifölls; och skulle, jämlikt § 63 riksdagsordningen, detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas första kammaren.

## § 8.

Föredrogs vart efter annat:

konstitutionsutskottets utlåtande nr 19, i anledning av väckt motion angående utredning av det nuvarande valsystemet i syfte att bereda större plats för s. k. personval; och

statsutskottets utlåtanden:

nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående disposition av vissa äldre anslag å sjätte huvudtiteln m. m.;

nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av avtal mellan Kungl. Maj:t och kronan samt Stockholms stad angående vissa för järnvägsändamål avsedda markområden i Stockholm m. m.; och

nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1947/48, i vad propositionen avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

## § 9.

**Deltagande i Augustana-synodens hundraårsjubileum och pionjärjubileet i Amerikas Förenta Stater 1948.**

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts

**Deltagande i Augustana-synodens hundraårsjubileum och pionjärjubileet i Amerikas Förenta Stater 1948.**

proposition angående svenska kyrkans deltagande i Augustana-synodens 100-årsjubileum och Sveriges deltagande i pionjärjubileet i Amerikas Förenta Stater 1948.

I propositionen nr 173 hade Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över utrikesdepartementsärenden för den 12 mars 1948, föreslagit riksdagen att å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1947/48 under tredje huvudtiteln anvisa dels till Svenska kyrkans deltagande i Augustana-synodens 100-årsjubileum ett reservationsanslag av 56 000 kronor, dels ock till Sveriges deltagande i pionjärjubileet i Amerikas Förenta Stater 1948 ett reservationsanslag av 165 000 kronor.

Utskottet hemställde,

att riksdagen måtte å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1947/48 under tredje huvudtiteln såsom reservationsanslag anvisa

a) till Svenska kyrkans deltagande i Augustana-synodens 100-årsjubileum 56 000 kronor;

b) till Sveriges deltagande i pionjärjubileet i Amerikas Förenta Stater 1948 165 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herr *Rubbestad*, utan angivet yrkande.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr **RUBBESTAD**: Herr talman! Då jag till förevarande utskottsutlåtande har fogat en blank reservation, vill jag med några ord deklarerat vad jag avsett med densamma.

Här begäres nu ett ganska stort belopp, 56 000 kronor, för svenska kyrkans deltagande i firandet av Augustana-synodens 100-årsjubileum. Det är meningen att till ifrågavarande jubileum skicka en delegation på sex personer. Samtidigt härmed begäres ytter-

ligare ett anslag på 165 000 kronor för Sveriges deltagande i pionjärjubileet i Amerikas förenta stater. Men detta är inte nog, utan hela den summa som begäres för ifrågavarande ändamål uppgår till 306 000 kronor. Icke mindre än 85 000 kronor föreslås nämligen utgå av lotterimedel, och det är ju också på sätt och vis statsmedel.

Jag har för min del ansett mig möjligen kunna vara med om att anslå de 56 000 kronorna till Augustana-synodens 100-årsjubileum, men däremot har jag ställt mig tveksam till det ytterligare anslaget på 250 000 kronor, särskilt sedan jag sett vad avsikten är med detsamma. Meningen är nämligen, att dels lämna ett bidrag på icke mindre än 30 000 kronor till den kvinnliga gymnastikgruppen Sofia-flickorna och dels att inspela en film, som skall kosta ganska mycket. I vårt nuvarande svåra valutaläge har jag ansett att ifrågavarande anslag icke är särskilt väl använda pengar. Vi ha tidigare i dag diskuterat svårigheterna med valutatilldelning för viss import från hårdvalutaländerna, och det är ju samma slags valuta som måste till för här berörda ändamål. När vi behandlade tredje huvudtiteln lämnade vi också ett anslag på icke mindre än 620 000 kronor till upplysning om Sveriges förhållande till utlandet, och jag tycker för min del att det beloppet mycket väl bör kunna räcka till för den propaganda för Sverige, som man vill bedriva i utlandet.

Herr talman! Jag ber med det sagda att få yrka bifall till punkten a) och avslag på punkten b) i den hemställan som göres i förevarande utskottsutlåtande.

Herr **LINDHOLM**: Herr talman! Förevarande utskottsutlåtande är ju resultatet av en begäran dels från den pionjärorganisation som finns i Amerika och dels från Augustana-synoden. Man

**Tullfrihet för förtätad butan- och propangas.**

skall i Amerika fira ett stort jubileum och har i anledning därav begärt att det svenska samhället skall låta sig representera dels genom sin kyrka och dels på annat sätt. Då vi inom utskottet behandlade detta spörsmål, ansågo vi att frågan var av sådan beskaffenhet, att vi utan större tvekan kunde biträda Kungl. Maj:ts förslag i ärendet. Jag kan förstå herr Rubbestad, när han här vill genomföra en viss begränsning av utgifterna. Men å andra sidan är det många tusen svensk-amerikaner som stå bakom denna begäran, och jag tycker nog det skulle vara en smula futtigt om det svenska samhället inte då på ett något så när värdigt sätt låte sig representera. Jag tror dessutom att detta ur andra synpunkter sett är väl använda pengar.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, biföll kammaren på därå framställd proposition till en början utskottets under a) gjorda hemställan.

Beräffande utskottets hemställan under b) gav herr andre vice talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i denna del dels ock på avslag därå; och biföll kammaren utskottets berörda hemställan.

## § 10.

Föredrogs vart efter annat

statsutskottets utlåtanden:

nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1948/49, i vad avser justitiedepartementets verksamhetsområde;

nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1948/49, i vad av-

ser finansdepartementets verksamhetsområde; och

nr 49, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statlig kreditgaranti för lån åt den som genomgått polis-skola; samt

bevillningsutskottets betänkande nr 28, i anledning av väckt motion om viss ändring av 9 § tredje stycket förordningen den 21 december 1945 om nöjesskatt.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtanden och betänkande hemställt.

## § 11.

**Tullfrihet för förtätad butan- och propangas.**

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 29, i anledning av väckt motion om tullfrihet för förtätade gaserna butan och propan.

I en inom riksdagen väckt, till bevillningsutskottet hänvisad motion. II: 301, av herr *Henriksson*, hade hemställts, »att riksdagen måtte besluta att förtätade gaserna butan och propan må till riket införas tullfritt».

Utskottet hemställde, att motionen II: 301 av herr *Henriksson* om tullfrihet för förtätade gaserna butan och propan icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

**Herr HENRIKSSON:** Herr talman! Bevillningsutskottet har ju avstyrkt min motion i denna fråga, och jag förstår att det i kväll icke finns några möjligheter att därvidlag få en ändring till stånd. Jag tillåter mig emellertid att göra ett par randanmärkningar innan kammaren fattar beslut.

Bevillningsutskottet delar min uppfattning att det i dagens läge är angeläget att i görligaste mån främja vår



**Tullfrihet för förtätad butan- och propangas.**

bränsleförsörjning. Hurudan denna bränsleförsörjning är behöver jag väl inte närmare gå in på. Min motion går ut på att man skulle bevilja tullfrihet för förtätade gaserna butan och propan, vilka kunna användas dels som bränsle för uppvärmningsändamål och dels som bränsle vid kokning. Man kan också begagna ifrågavarande gaser på landsbygden, där man inte har tillgång till gasverksgas.

Situationen är nu den, att alla andra bränslen, t. ex. kol, koks och brännolja, äro tullfria, medan däremot ifrågavarande gaser, som ha samma brukningssyfte, äro tullbelagda. Och inte nog med att de äro tullbelagda, utar vid tullbehandlingen utgår dessutom tullen på bruttot. Man får alltså betala tull även på emballaget, då däremot beträffande motorbrännolja tullen räknas på nettot.

Ifrågavarande gasbränsle är alltså sämre ställt än t. o. m. motorbränslet. Redan där finns alltså ett skäl varför en ändring borde vidtagas.

Utskottet säger i sitt betänkande att tullen betyder relativt litet i priset, och man utgår då från ett bestämt pris och en beräknad tull. Men jag vill påpeka, att om man kan åstadkomma en större import, så är det meningen att pressa ned priset ytterligare. Och eftersom nu tullen utgår på bruttot, kommer prisfördyringen i själva verket att röra sig om ca 16 % på priset i stället för de 4 å 5 % som utskottet angivit.

Slutligen tar så utskottet upp frågan om Kvarntorp och den gasproduktion som där äger rum. Det påpekas att Kvarntorp nu åstadkommer 600 ton gas per år och att man inte har fått en ordnad avsättning för densamma inom landet. Där skulle jag vilja fråga utskottet: Förhåller det sig så som det har uppgivits för mig, att Kvarntorp bundit sig för leveranser till utlandet på sådant sätt, att man inte har någonting att avstå för distribution inom landet?

Vidare torde det förhålla sig så att

Kvarntorp inte vill avsätta sin gas genom det distributionsnät som redan finns, utan Kvarntorp vill ha sitt eget distributionsnät, som ännu inte är uppbyggt. Man måste ta litet större hänsyn till vårt aktuella läge, i vilket det är erforderligt att så mycket som möjligt utöka våra bränslemöjligheter. Den saken borde man ha tagit hänsyn till vid denna frågas behandling.

Det talas också i utlåtandet om att det är meningen att bygga ut Kvarntorp, och riksdagen har grundad anledning härtill. Kvarntorps ekonomi torde dock för närvarande vara sådan, att en hel del av tillbyggnadspengarna ha måst användas till att täppa till de hål som uppstått. En utbyggnad ligger därför, såvitt jag förstår, så pass långt fram i tiden, att den inte kan hjälpa oss i den nu aktuella bränslesituationen.

Jag skall inte utveckla detta ämne vidare, änskönt det kunde finnas en hel del att tillägga. Jag beklagar endast att utskottet har kommit att intaga den ståndpunkt som utskottet gjort.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till motionen.

Herr talmannen övertog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr BJÖRKLUND: Herr talman! Jag vill endast säga ett par ord i anledning av herr Henrikssons anförande.

Den föreliggande frågan har ju, som utskottet betonat, icke någon större räckvidd. Även motionären själv har vidgått att så är förhållandet.

I anslutning till vad herr Henriksson anförde om priset på de ifrågavarande gaserna vill jag upplysa om att det pris och de siffror, som angivits i betänkandet, ha uträknats av en sakkunnig person med hänsyn till bruttovikten. Det förhåller sig alltså icke på det sätt, som herr Henriksson sade, att priset skulle komma att höjas med åtskilliga procent. Vid sitt ställningstagande i frå-

**Tullfrihet för förtiäta butan- och propangas.**

gan har utskottet sålunda utgått ifrån dagspriset och den beräknade bruttovikten för de ifrågavarande gaserna. Detta har självfallet stor betydelse, ty dessa gaser importeras i mycket tunga flaskor. Därför måste man räkna med ett betydligt svinn vid användningen av denna vara.

I denna fråga har man, såsom brukligt är vid behandlingen av tullfrågor i allmänhet, vänt sig till näringslivet självt för att inhämta dess uppfattning. Det är således fullt naturligt, att vi rådfrågat Skifferoljeverket i Kvarntorp. Nu är det visserligen sant, att Kvarntorp är ett s. k. statligt bolag. Men för oss inom utskottet har det stått som självklart, att vi även i detta fall böra följa tidigare tillämpad princip, då det gäller att undersöka dessa tullfrågor. Principen bör ju vara densamma antingen det gäller ett statligt eller enskilt företag.

Kvarntorps möjligheter att förse oss med gas skall jag icke här beröra utöver vad som står i betänkandet. Alla de upplysningar, som utskottet på den punkten inhämtat, tyda på att det skulle kunna finnas vissa möjligheter för Kvarntorp att förse icke bara den inhemska marknaden utan dessutom i viss utsträckning även den utländska marknaden med vissa kvantiteter av den gas, varom här är fråga.

Alla de av mig nu berörda omständigheterna ha lett till att vi inom utskottet, särskilt med tanke på att man icke i onödan bör ändra tulltaxan, varit eniga om att i det läge, vari saken f. n. befinner sig, avstyrka motionen. Inom utskottet ha vi därvid främst utgått ifrån dels den mängd gas, som importeras, och dels den mängd gas, som redan nu framställts och inom kort tid kommer att framställas vid Kvarntorp. Det kanske kraftigaste skälet för utskottets ställningstagande i denna fråga har varit, att man bör vänta med revision av gällande tulltaxa, till dess att tiderna bli sådana, att förhandlingar om

tulltaxor kunna föras med en mängd olika länder.

Herr talman! Med vad jag nu anfört hemställer jag om bifall till utskottets utlåtande.

Herr HENRIKSSON: Herr talman! Jag vill endast fråga: När kommer Kvarntorp i den situationen, att det inte endast kan tillgodose landets behov av gas utan även exportera ett överskott? Det är ju inte fråga om att det kan ske i en framtid, som ligger så långt bort, att man då kan få god försörjning med andra bränslen, utan här är det fråga om vad som kan ske i dagens situation, då vi ha brist på bränsle.

Herr BJÖRKLUND: Herr talman! Jag kan givetvis icke för dagen svara på denna fråga. Vi ha nämligen, såvitt jag minns, icke erhållit så verifierade uppgifter i utskottet, att man över huvud taget har möjligheter att besvara den frågan. Om man emellertid läser utskottets utlåtande skall man finna, att utskottet har fullgott skäl för sitt skrivsätt och de påståenden, som utskottet gjort.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den i ämnet väckta motionen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

## § 12.

Föredrogos vart efter annat bevillningsutskottets betänkanden:

nr 30, i anledning av väckta motioner om rätt för skattskyldig att vid taxering åtnjuta avdrag även i annan kommun än hemortskommunen;

nr 31, i anledning av väckta motioner angående skattefrihet för föräldrars eller anhörigas kostnader för barns studier vid högre läroanstalter; och

**Järnvägsövergångar mellan delar av samma fastighet.**

nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utövändet av statens tobaksmonopol.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

## § 13.

**Järnvägsövergångar mellan delar av samma fastighet.**

Föredrogs första lagutskottets utlåtande nr 22, i anledning av väckta motioner om skyldighet för innehavare av järnväg, som delar fastighets ägor, att hålla anordningar för övergång av järnvägen.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde

Herr VIGELSBO: Herr talman! Jag skall be att få tacka för utskottets välvilliga behandling av denna motion. Man har stannat för ett beslut om utredning i denna fråga. Jag skulle bara till detta vilja knyta förhoppningen, att denna utredning igångsättes så fort som möjligt. Blir icke så fallet kan det tänkas, att situationen kommer att försämrats i stället för att förbättras. Vi utgå nämligen ifrån, att så länge frågan ligger under utredning kommer en viss ovisshet att råda om vem som över huvud taget är skyldig att svara för kostnaderna i samband med breddning av övergångar vid järnvägar, om det är markägarna eller järnvägen.

Jag ville alltså, herr talman, bara uttala ett önskemål om att utredningen igångsättes och fullföljs så fort som möjligt.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

## § 14.

Föredrogs vart efter annat första lagutskottets utlåtanden:

nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om till-

lägg till 72 § lagen den 14 september 1944 (nr 705) om aktiebolag;

nr 24, i anledning av väckt motion angående ändring av bestämmelserna i brandstadgan om fastställande av brandordningar för städerna m. m.;

nr 25, i anledning av väckt motion angående utredning om eventuellt införande av indexbundna kapital- och livförsäkringar av individuell natur; och

nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 16 februari 1934 (nr 19) om fullgörande i vissa fall av betalningsskyldighet i förhållande till utlandet m. m.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

## § 15.

Föredrogs jordbruksutskottets memorial, nr 19, angående kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om statsbidrag till skogsvårdsstyrelsernas verksamhet.

Den i detta memorial föreslagna voteringspropositionen godkändes.

## § 16.

Föredrogs andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 5, i anledning av väckt motion angående utredning om beredande av ersättning åt kommun för kostnader, åsamkade genom kommunal brandkårs deltagande i släckning av brand i staten tillhörig oförsäkrad egendom m. m.

Utskottets hemställan bifölls; och skulle, jämlikt § 63 riksdagsordningen, detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas första kammaren.

## § 17.

Föredrogs vart efter annat:

andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 6, i anledning av väckt motion angående obligatorisk

olycksfallsförsäkring för folkskolans barn; samt

andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 7, i anledning av väckt motion om nedsättning av priset för tur- och returbiljetter vid resor på långa avstånd å statens järnvägar; och

nr 8, i anledning av väckt motion om åtgärder för beredande av större bekvämlighet åt resande barn och mödrar med minderåriga barn å statens järnvägar.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

#### § 18.

Föredrogs ett från första kammaren överlämnat protokollsutdrag, nr 322, innefattande delgivning av nämnda kammares beslut över dess första tillfälliga utskotts utlåtande nr 5, i anledning av väckt motion angående språklig granskning av vissa kommittéers förslag till lagtexter; och beslöt andra kammaren hänvisa detta ärende till sitt tredje tillfälliga utskott.

#### § 19.

Vid föredragning av ett från första kammaren överlämnat protokollsutdrag, nr 323, innefattande delgivning av nämnda kammares beslut över dess första tillfälliga utskotts utlåtande nr 6,

i anledning av väckt motion om förenklade bestämmelser för val av ordinarie lärare i folkskolan, beslöt andra kammaren hänvisa detta ärende till sitt första tillfälliga utskott.

#### § 20.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från statsutskottet:

nr 108, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1947/48, i vad propositionen avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde; och

nr 109, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående svenska kyrkans deltagande i Augustana-synodens 100-årsjubileum och Sveriges deltagande i pionjärjubileet i Amerikas Förenta Stater 1948; samt

från bevillningsutskottet:

nr 110, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utövandets av statens tobaksmonopol.

#### § 21.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 9.21 em.

In fidem  
Gunnar Brith.

## Torsdagen den 15 april.

Kl. 4 em.

### § 1.

Föredrogs och hänvisades till banko-  
utskottet den på kammarens bord lig-  
gande motionen nr 510 av herr *Skog-*  
*lund* i Doverstorp *m. fl.*

### § 2.

Föredrogs den av herr *Carlsson* i  
*Bakeröd* vid kammarens nästföregå-  
ende sammanträde gjorda, men då bord-  
lagda anhållan att få framställa inter-  
pellation till herr statsrådet *Ericsson*  
angående beredande av möjlighet att i  
vissa fall utföra arbeten å enskilda vä-  
gar utan särskilt tillstånd av myndig-  
het.

Kammaren biföll denna anhållan.

### § 3.

Föredrogs den av herr *Sefve* vid  
kammarens nästföregående samman-  
träde gjorda, men då bordlagda anhål-  
lan att få framställa interpellation till  
herr statsrådet och chefen för finans-  
departementet angående viss ändring  
av skattebestämmelserna för uppfin-  
nare.

Kammaren biföll denna anhållan.

### § 4.

Justerades ett protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-  
efter kl. 4.02 em.

In fidem

*Gunnar Britth.*

---